

— Lector voor de Jeugd. —

DE OSSENKOOPER VAN 's HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

HOOFDSTUK I.

Wie Noord-Brabants hoofdstad kent, — zal zich heel wat weg moeten denken, eer hij een eenigszins juiste voorstelling van Den Bosch zal hebben, zoo als het in 1566 was, — 't is waar, nog komt er de Dommel uit het Zuid-Westen gekronkeld, nog nadert er de A. uit het Zuid-Oosten, nog omspoelen ze samen de stad om zich bij de Ortherpoort te vereenigen en dan broederlijk en onder éénen naam, als Dieze naar Crevecoeur en de Maas te spoeden. Maar de oude wallen waarlangs ze zoo lang geklotst hebben, zijn weggebroken en van de Vuchter-, St-Jans-, Orther-, Hinthamer- en St-Antonispoorten zijn nauwelijks de namen bewaard gebleven. Ook de uitgestrekte moerassen, welke noord-west- en noord-oostelijk de nadering tot de veste belemmerden en de stad tegelijk ongezond en onneembaar maakten, zijn door de verbeterde afwateringswerken in vruchtbaar land omgezet. En waar eenmaal de drassige bodem den last van een enkelen, verwaalden reiziger niet droeg, staat nu een van Neerland's schoonste stationsgebouwen breed en machtig op z'n onverwrikbare fundamenten.

Maar ik wilde van Oud-, niet van Nieuw 's Hertogenbosch verhalen.

xxv

't Was dan in 1566, op een heeten namiddag in 't laatst van Augustus, dat een kloek gebouwde man van de Vuchterzijde de stad naderde. Hij liep met dien geregelden, langen stap aan reizende kramers of kooplieden eigen; terwijl een stevige eiken knuppel met een riempje om den rechterpols geslagen, hem tot steunsel, misschien ook tot wapen diende. Een ruime, blauwe kiel verborg z'n wambuis en tevens den koppel pistolen, welke in z'n gordel staken. Een breedgerande vilthoed dekte hem 't hoofd. Z'n zware, leeren laarzen dreunden zwaar op den eenzamen, maar rijk belommerden weg. En aan z'n gelaat was 't te zien, dat hij verlangde thuis te wezen.

Dicht bij de ophaalbrug, welke over de Dommel was neergelaten kwam van een landpad een boer op den weg. Met een glans van herkennen op 't door weer en wind gebruinde gelaat, wachtte de landman den naderenden reiziger op, en na een wederzijdschen groet begonnen die beiden een gesprek.

„'t Is duchtig warm, Meester Herman” meende de boer, „'t kon zijn, dat we te avond nog zwaar weer kregen. Dieschoer, daar in 't Zuidwesten bevat me niet.”

„'k Ben ten minste blij, dat ik al door de poort kan zien. Ga je ook op de stad aan, Gellis-Jans?”

„Ja, da's te zeggen, dat 'k efkes ga zien, of ik de vrouw niet wat kan helpen dragen. 't Zal zoo om den tijd zijn, dat ze van de markt weerom komt. Goede handel gehad vandaag, als 't niet te onbescheiden is?”

„Neen, neen man” weerde Mr. Herman af, „'t is er tegenwoordig de tijd niet naar. Als je zelf nog wat beesten hebt, zie ze dan gauw en goed van de hand te doen. Maar ik wil ze niet hebben, al ben ik tienmaal ossenkooper. Handelen, dat is vredeswerk en eer we een maand verder zijn kon heel ons goede land wel eens in vuur en vlam staan.”

„Zoo, zou je dat denken?” informeerde de boer.

„Of ik het denken zou? Hoort eens Gellis-Jans. Er gebeuren wonderlijke en vreeselijke dingen in ons land. Ik wil niet zeggen, dat het goed is, maar begrijpen kan ik het wel. Zie, ik kom heel van Antwerpen, kompeer, en als ik je moest vertellen, wat ik daar met m'n eigen oogen gezien heb, zou je ongeloovig het hoofd schudden.”

„Zijn er dan weer zooveel van Gods schaapkens onnoozel onthalsd?” vroeg de boer deelnemend. Maar Mr. Herman schudde ontkennend het hoofd. „Daar is vooreerst geen nood voor, man. De Landvoogdesse weet van angst niet wat ze beginnen zal. Geen plakkaat durft ze meer ten uitvoer te leggen. En tot Antwerpen heeft het volk de kerken gezuiverd. Al de papistische afgoderij hebben ze er uit weg gebroken en niemand dorst het ze beletten.”

„Wel, wel, wat ge zegt,” dubde de boer nadenkend, „maar de Schrift zegt toch: Ende wreekt uselven niet beminde, maar geeft den toorn plaetse', gelijk de godzalige prediker Cornelis ons geleerd heeft. Dat is niet Gods werk, die toen Hij geslagen werd niet weder sloeg.”

„Misschien heb je wel gelijk Gellis,”

antwoordde Mr. Herman, „maar als ik dan denk aan al het onschuldig bloed dat door dit land is opgedronken, als ik zie hoe de Booze het telkens weer wint, dan komt de vraag menigmaal bij mij op: Mag dat nog langer? Kan God willen dat we ons geduldig laten slachten, terwijl Hij ons vuisten gaf en een moedig hart, dat om vrijheid schreeuwt. En dan vraag ik mij zelve af: Wat geeft dat machteloos ballen van de vuisten? Doe wat, doe wat! Doe Gideonswerk en God zal het laten gelukken?”

De voetstappen der beide mannen klonken nu hol op de houten brug. De dreigende wolken hadden zich in zware heiren om de stad gelegerd. Reeds viel er een enkele dikke, heete druppel. En een korte nijdige bliksemstraal flitste boven de poort, waar ze onder door gingen.

Een gezonde, ronde boerinne kwam hen op 't Vuchtereind zwaar bepakt en gezakt te gemoet.

„Daar is Hanne al,” zei de boer. En daarop Mr. Herman de toegestoken hand schuddende zei hij ernstig: „Ge moogt wel bidden, dat God u niet in verzoeking leidt. Want ge hebt veel invloed in Den Bosch, en daarom is uw verantwoordelijkheid groot.”

„Misschien heb je wéér gelijk,” antwoordde de ossenkooper. „En ik zal je woord onthouden Gellis Jans. Wel thuis, gij ook vrouw. Ge zult wel haast moeten maken, wilt ge voor de bui nog binnen zijn. Wel thuis.”

Toen stapte hij door. Maar even nog op z'n schreden terugkomende, tikte hij den sjouwenden Gellis-Jans op den schouder en zei:

„Je spraakt over Cornelis den prediker? Overmorgen komt hij 't Woord Gods verkondigen, hier in de stad. Waar, zul je later wel hooren. Zorg maar dat je komt.”

Weinige oogenblikken later barstte boven de stad een hevige onweer los. Maar Mr. Herman had toen reeds z'n huis bereikt, dat in de Ortenstraat stond, vlak bij het St-Geertruidenklooster.

Misschien verwondert het iemand, dat Mr. Herman het in die dagen waagde, zoo maar op den publieken weg onderwerpen te bespreken, en meeningen te uiten, die, hadden verkeerde ooren toegeluisterd, hem een doodvonnis konden bezorgen. Maar ten eerste wist Mr. Herman, dat Gellis-Jans een dergenen was, voor wien 't licht in Wittenburg ontstoken, een licht des levens ten Leven geworden was. En ten andere, de aanhangers van „de nieuwe religie” waren op dat tijdstip in Den Bosch zóó machtig, dat schout en schepenen zich wel twee maal mochten bedenken, eer ze aan een Lutheraan de hand sloegen. En zeker zouden ze 't in dat rumoerige najaar niet aangedurfd hebben, den algemeen bekenden Mr. Herman de Ruyter in hechtenis te nemen. In trouwe, neen. Ze vreesden den verstandigen, doch kort aangebonden Ossenkooper, die van niemand afhankelijk was, en met z'n flinke vrouw, Mariken, de dochter van Jan Liefken, een aardig duitje van omtrent drie duizend gulden 1), getrouwd had. En al was hij niet bemiddeld geweest, dan nóg had z'n uitgebreide handel hem winste genoeg opgeleverd, om niemand naar de oogen te zien. De Heeren wisten dat, want nog berustte ten Stadshuize de brief, waarin hij, nu enkele jaren geleden, „een paspoort had gevraagd, ten einde in Denemarken te kunnen aankopen vijf honderd magere Ossen, om die vervolgens in de omstreken van 's Her-

1) Dat is zooveel als thans twaalf- of vijftienduizend gulden.

togenbosch, in den Bommeler- en Tielerwaard en de Langestraat te doen vee-weiden, en ze daarna in de steden des lands te verkoopen.” Genoeg, om te laten zien, dat Herman de Ruyter een aanzienlijk Bosschenaar was, en in 't voorbijgaan op te merken, dat reeds toen de veehandel in Noord-Brabant op groote schaal gedreven werd.

Zoo dorst dan onze ossenkooper vrij uit van verzet tegen de ondraaglijke dwingelandij te spreken; zoo vreesde hij niet openlijk als „ketter” bekend te staan. Zoo dorst hij te droomen van een tijd, waarin de bordjes geheel zouden worden verhangen, waarin die van „de nieuwe religie” z'n dierbare geboortestad zouden besturen, straks in heel 't land konden meester zijn; en we gaan zien, hoe alle voortekenen er op wezen, dat Mr. Herman misschien niet te stoutmoedig had gehoopt.

Nog een enkele laatste donderslag stierf weg in de verte, toen reeds weer menig moedertje in Den Bosch haar bovendeur lossloeg om eens even te neuzen, of ze haar ondeugende bengels de vrijheid maar niet zou hergeven. Want waren ze onder de zwaarste slagen bleek en zwijgend tegen Moeder aangekropen, nu 't gevaar geweken was, roerden ze zich weer duchtig.

Nu, met verlof „voor een klein half uurke dan nog,” holden de knapen en deerntjes de straat op, terwijl Moeder zelf een oogenblikje op de bank ging zitten, onder den luifel, om eens even op te frisschen, of met buurvrouw een praatje te maken over de kinderen of 't weer, over stad en religie. Want, mocht in gewone omstandigheden, het gekal der vrouwkens nimmer over zoo gewichtige onderwerpen loopen, sinds kort was ieders hart in Den Bosch daar zoo vol van, dat zelfs de kinderen ter schole 't er onder elkaar over hadden.

Ook vrouw De Ruyter ontsloot haar deur en stapte even op straat om de lucht te bekijken. Een frissche, flink uit de kluiten geschoten knaap van mogelijk twaalf jaren, met blonde haren, blozende wangen en blauwe oogen, had zijn arm door den haren gestoken en keek reeds hunkerend eerst mede omhoog en dan naar Moeders gezicht, om te zien of ook hij oorlof zou krijgen, om z'n makkers weer op te gaan zoeken. Maar 't duurde hem te lang eer zij uitsluitsel gaf. En dus zei hij vast zelf:

„'t Is heel en al over. Ziet u wel?”

En dan met iets vleiends in z'n ondeugende oogen. „Mag ik, Moeder?”

„Nu, toe dan maar,” lachte Mariken, „maar over een uur weer terug hoor. Anders bromt Vader. En zeg oom Hendrik en tante Anne gendag. En wees niet druk.”

Hij beloofde alles, en draafde haastig weg. Moeder keek hem na, zoover ze kon. En een heldere glimlach rustte daarbij op haar vriendelijk gezicht. Ze was wel een beetje trotsch op haar mooien, gezonden jongen; ze was ook wel een klein beetje mal met hem. Maar wat wilt ge? 't Was een guit, 't was een ondeugd en een driftkopje soms, maar 't was tevens haar eenigste, en z'n hart was van goud.

Toen hij reeds lang om dien hoek ginds verdwenen was, stond ze nog — in gedachten. Daarop ging ze zuchtend in huis: „Wat zou 't zijn, als Job eens groot was? Zou dan de zon der vrijheid in top staan — of, in nacht en duister zijn ondergegaan?”

O, ook zij had den Heere leeren liefhebben, omdat Hij haar 't eerst had liefgehad. Ze had soms er over gedacht, dat de tijd kon komen, waarop ook voor haar, ook voor Herman de brandstapel kon worden ontstoken. En ze geloofde, dat ze moedig en gelaten iedere marteling om 's Heilands wil zou

doorstaan. Maar als ze aan Job zouden komen, aan haar kind

Onwillekeurig vouwde ze de handen en bad: „Leid ons niet in verzöeking, en uw wil, Heer, geschiede.”

Ze trad voorzichtig haar huiskamer binnen, want Mr. Herman, oververmoeid van de reis, welke hij met grooten spoed en grootendeels te paard had afgelegd, had zich voor een uurtje te ruste gevlijd.

Dan, haar voorzorg was overbodig. Nauw had ze dicht bij 't venster, achter haar spinnewiel plaats genomen, of de deur welke toegang gaf tot het slaapvertrek ging open en Mr. Herman trad op haar toe.

„Is de bui al over, Mariken?” vroeg hij, zich vriendelijk over haar heen buigende.

„Gelukkig ja, Herman,” gaf ze ten antwoord. „'t Is anders boos weer geweest, al schoon ik geloof dat gij er niet veel af gemerkt hebt.

„'k Was te vermoeid, Moeder. En zoo de slagen nog zwaarder geweest waren, zou ik vast nog niet ontwaakt zijn. Ge weet niet, hoe afgemat ik mij voelde, toen ik te middag onzen goeden St-Jan weer in 't oog kreeg. Den ganschen dag bijkans had mij de felle zon op den rug gebrand. En daarbij was de lucht zoo heet, dat het leek of ze boven de Brabantsche heide beefde.”

De Ossenkooper was inmiddels tegenover haar op een fraai besneden eikenhouten bank gaan zitten, met de stevige handen op de breed gezette knieën, gelijk iemand doet die den middagdut uit heeft en nog niet geneigd is aan den arbeid te tijgen.

„En — zijt ge tot Antwerpen naar eisch geslaagd?” begon z'n vrouw weer te vragen.

„'t Spijt me althans niet, er geweest te zijn, want ik heb er in enkele dagen

meer beleefd, dan anders in jaren, ja in al den tijd mijner reize naar Denemarken en Oostland, is mij zooveel zonderlings niet ontmoet, als in deze weinige dagen."

"Ge zoudt me waarlijk nieuwsgierig maken, man" meende vrouwe De Ruyter met een klein lachje. "Of geldt dat al te gaar zaken, waar wij, vrouwkens niet mee van doen mogen hebben."

"In trouwe neen, vrouw," weerde de ossenkooper af "ge zult het al hooren, wanneer te noen de broederen van 't Consistorie mij komen bezoeken om den uitslag mijner zending te vernemen. Zorg maar dat ge niet zooveel hoort, dat ge er te nacht van gaat droomen."

"Waar is Job?" vroeg hij daarna met een weinig bezorgdheid.

"Hij heeft mij oorlof gevraagd, nog even naar broer Hendrik en zuster Anne te gaan," was 't antwoord. "Maar zoo dadelijk zal hij er wel weer zijn."

"Dan is 't goed, Moeder. Ik heb niet graag, dat de jongen in dezen rumoerigen tijd, bij den avond achter straten dwaalt. Daar is niets goeds voor hem te leeren. En tot Antwerpen heb ik door zulk slag boefjens te wonderlijk werk zien beginnen, dan dat ik voor onzen driftkop niet bevreesd zou zijn. Doch daarvan vertel ik je straks wel. Ik moet nog even de stad in, om bij Joris Jorissen, den dienaar van den Heiligengeestmeester te vragen of hij het de broeders wel aangezegd heeft, dat ik ze te avond hier verwacht."

Hij stond op en ging heen. Maar Moeder Mariken bleef niet lang alleen. Jobie wist van gehoorzamen en zorgde dus niet over zijn tijd te zijn. En een poosje later zat de knaap op de plaats waar zoo even Vader gezeten had en snapte en vroeg honderd uit. Moeder was dat gewend. Ze beantwoordde dan altijd maar zoo goed 't haar mogelijk

was en luisterde verder toe, want ze wist graag wat er in 't hart van haar kind omging, goeds of kwaads.

"Slaapt Vader nog, Moeder?"

"Neen, jongen, hij is even uitgegaan."

"O, waar naar toe, of weet u dat niet?"

"Jawel, Job. Vader is naar Joris Jorissen, nieuwsgierig manneke."

"O, dan zal Vader 't ook nog wel zien. Moeder, ze gooiden een monnik van den Windmolenberg met vuil, een heele troep jongens. En hij liep zoo hard!"

"Foei Job. 't Is toch niet waar? Die arme man."

"Ja, heusch Moeder, vind u dat zoo erg? Dan had ie maar binnen moeten blijven."

"Maar Job!"

"Ja zeker Moeder, hij weet toch net zoo goed, als iedereen, dat die van 't consistorie", niks van de papen weten willen. En *die* zijn nu toch de baas. En Vader hoort er immers zelf ook bij?"

"Hoort eens Job, dat zijn allemaal dingen, waar kinderen nog niet over mogen meepraten. Wel foei, dacht je nu, dat de broeders van 't Consistorie, het goed zouden vinden, dat ondeugende straatjongens een vreedzamen man mishandelden? Je hebt er toch zelf niet aan meegedaan?"

Job kreeg een kleur, maar hij zei toch: "Neen, Moeder, want 't was al zoo'n oude man. U weet wel diezelfde, die vroeger wel eens kwam bedelen voor Baseldonck, met zulk spierwit-haar."

"Gelukkig, jongen, dat jij zoo iemand geen kwaad wou doen. Maar als 't nu een jonge broeder geweest was, had je hem dan wèl gegooid?"

"Dat weet ik nog niet" zei Job, "t Zijn immers toch allemaal beulen, die de arme Lutheranen willen vermoorden. Als ze ons aandorsten, zou

u ook maar eens zien. En *wij* doen toch wat de Heere zegt en zij niet."

"Je zegt meer dan je verantwoord kunt baasje," hernam Moeder ernstig. „Zeker er zijn vele geestelijken, die wreed zijn tegenover onze arme geloofsgenooten. Doch er zijn er ook veel, die het moorden en dooden afkeuren, en meelijden met ons hebben, omdat zij meenen, dat wij arme verdoolde schapen zijn. En geloof gerust, dat die menschen voor ons bidden. Je zegt, dat *wij* doen wat de Heer wil? Ja, dat moet je altijd maar probeeren jongen. Want weet je wel wat God van ons vraagt?"

Jobje bleef het antwoord schuldig.

"Nu," zei Moeder, „krijg dan den Bijbel maar eens en lees moeder eens voor, wat er in Mattheüs 5:44 staat."

De jongen kreeg het zwaarlijvige boek, dat toen nog in Den Bosch niet behoefde te worden weggestopt, maar dat toch nog niet in veler handen was wijl het daarvoor te duur was. Na eenig zoeken vond hij de plaats en z'n flinke heldere jongensstem verzachtte zich uit eerbied toen hij las:

"Maar ick segge u: Hebt uwe vijanden lief, segen se die u vervloeken, doet wel dengenen die u haten, ende bidt voor degene, die u geweld doen, ende die u vervolgen. Opdat gij meugt kinderen zijn uwes Vaders, die in de hemelen is. Want hij doet sijne sonne opgaan over boose ende goede, ende regent over rechtveerdige ende onrechtveerdige."

"Zie je nu wel, dat de Heere ons wat anders vraagt, dan onzen vijand te mishandelen?" vroeg vrouw Mariken terwijl de knaap het boek weer wegborg. Daarop ging hij een oogenblik zwijgend, naast Moeders stoel staan, toen vroeg hij: „Als 't weer predicatie is in 't veld, mag ik dan mee, Moeder?"

Moeders gelaat klaarde op. Ze bemerkte met blijdschap, dat haar jongen

belang stelde in de dingen, die 't Koninkrijk Gods aangaan. En ze fluisterde hem in 'toor: „Je mag mee hoor. Overmorgen predikt de eerwaarde Cornelis, misschien wel in de stad. Maar mondje dicht, begrepen."

Daar viel de klopper op de deur, en de eerste der broeders van het Consistorie trad weldra het vertrek binnen. 't Was een eenvoudig ambachtsman, die 'tzeker heel wat minder ruim had dan Mr. Herman met z'n familie. Maar toen hij, wachtend op den huisheer en de overige broeders, met vrouw Mariken een gesprek begon, bleek het al spoedig, dat hij ondanks z'n schamele kleeding, een Koningskind was „arm naar de wereld, maar rijk in God."

Terwijl intusschen de andere broeders en onder die alle niet 't laatst Mr. Herman zelf, het huis in de Orthenstraat opzoeken, vinden wij gelegenheid, eer we gaan beluisteren, wat er dien avond ten huize van De Ruyter besproken werd, ons op de hoogte te stellen van wat men in die dagen te 's Hertogenbosch en overal hier te lande onder „het Consistorie" verstond. Onze tijd daartoe is niet lang, maar ik denk je er ook niet lang mee op te houden.

HOOFDSTUK II.

Het Consistorie dat was de kerkeraad. Waar ergens in ons land de belijders van „de nye leer" in aantal wiesen, daar werden al spoedig sommige mannen gekozen, die er voor te zorgen hadden, dat alles in de kleine „gemeynte Christi" eerlijk en met orde geschiedde. De predikers, welke het land doortrokken, om overal het zuivere Evangelie weer te verkondigen waren meest eenvoudige, in ieder geval arme mannen, die een reispenning moesten hebben en kleederen en brood. Daar zorgde het Consistorie voor.

De gemeente mocht klein zijn, er waren allicht armen, weduwen en wezen onder. Die moesten geholpen worden en ondersteund. Dààr zorgde het Consistorie voor.

Om een klein beetje vrijheid te erlangen, moesten herhaaldelijk stukken, smeekschriften worden opgesteld aan stadhouders en prinses, aan schepenen of schout. Dààr zorgde het Consistorie voor.

En de arme verdrukten en allen die ontevreden waren over 't bestuur der Landvoogdes, over de Inquisitie en de Plakkaten, schaarden zich zoo gaarne om dien Kerkeraad, dat Consistorie heen, dat men in menige stad, alle ketters eenvoudig noemde: „die van 't Consistorie.”

Voor het Consistorie van Antwerpen heeft veel gedaan. Had men in andere plaatsen hulp of raad noodig, men stuurde iemand dààr naar toe. Dat Consistorie was in vele opzichten de Moeder, de toevlucht, de Raadgeefster van alle andere. En 't verwondert ons dan ook niets, dat de Bossche Kerkeraad in het moeilijke, woelige jaar 1566 Herman de Ruyter naar Antwerpen gezonden had om raad te vragen. We willen hopen, dat hij wezenlijk hulp gevonden heeft. Maar als wij ongemerkt, het nu verlichte woonvertrek van Mr. Herman weer binnen treden, hebben de broeders den uitslag van zijn zending reeds gehoord, en nu zitten ze met open mond of ernstige gezichten verder toe te luisteren, bij wat de Ossenkooper over z'n wederwaardigheid mededeelt. 't Is een heel gezelschap, ziet ge wel? Bijkans twintig personen. En toch zijn er nog enkele afwezig, want het Bossche Consistorie telt in 't geheel niet minder dan vier en twintig personen, waaronder echter geen predikant. Wel is er een „schrijver”. Hij onderteekent uit aller naam de verzoeken en brieven,

die door de hervormden aan de stedelijke regeering worden gericht, hij houdt een lijst van allen, die zich laten inschrijven. Binnenkort zullen we andere broeders, als collectanten met zakje of bordje gedurende de prediking zien rondgaan, om liefdegaven te ontvangen. Van dat geld worden dan de armen verzorgd door aalmoezeniers of armeesters; terwijl de ontvanger of Heiligegeestmeester, dezelfde die Joris Jorissen als loopknecht in z'n dienst heeft, gelijk we reeds hoorden, namens het Consistorie, de eerwaarde predikers in hun onkosten te gemoet komt.

Deze is het ook, dien we 't eerst, na ons heimelijk binnentreden, hooren zeggen: „En als onze „schrijver” nu met z'n aantekeningen gereed is, moet ge ons toch eens wat wijloopiger verhalen hoe de zaken tot Antwerpen staan, en wat er waar zijn mag, van 't gerucht, dat een woeste menigte aldaar de kerken geplunderd zou hebben, Mr. Herman.”

„Op mij behoeft gij niet te wachten,” antwoordde de schrijver z'n papieren bijeen rapende, „ik ben zelf te nieuwsgierig om te vernemen, wat broeder De Ruyter ons te vertellen heeft.”

„Welaan dan vrienden, gij zult er uwe ooren gewis doof aan hooren, want te oordeelen naar 't geen ik zoo straks in de stad heb hooren kallen, weet men hier nog maar bitter weinig, van wat er geschied is,” aldus nam onze Ossenkooper het woord. En hij vervolgde: „Maar zoo gij 'toorbaar vindt, wil ik even m'n Mariken roepen, opdat ze ons een verfrisschenden dronk schenke, en mede komt luisteren. Want te middag reeds heeft ze mij gevraagd, mijn avonturen te mogen hooren.”

Daar niemand zich hiertegen verzettede, verliet Mr. Herman z'n woonvertrek om dadelijk daarop met Mari-

ken terug te keeren, die maar een oogwenk noodig had om hare gasten te bedienen. En daarna zich, als de anderen, tot luisteren schikte.

„Ge weet allen,” begon Mr. Herman, „wat er op een reize van hier tot Antwerpen te koop is: de wegen zijn slecht en onveilig en „achter den rug,” en „weer thuis” dat blijft het beste. Dus bespaar ik u 't verhaal van m'n tocht. Maar waar ge komt of met wien ge spreekt aan de veren of in de taveernen, overal loopt het gesprek over Inquisitie en „nye leere”, over 't Verbond der edelen en de Landvoogdesse. Ze heeft er de Heeren met een kluiteke in 't riet gestuurd, toen ze moderatie beloofde, dat voelt ieder. Ze aardt naar heur koninklijken broeder, de sluwe vrouwe: listig en vol verraad. En 't jammert mij, dat reeds die oude vuurmond welke op onze wallen ligt te roesten, „de Stuer gewalt” meen ik, in den volksmond „Booze Griet” heet. Inderdaad, 't zou anders een juiste naam voor onze Landvoogdesse wezen. Maar ze zal voorzichtig moeten zijn, want reeds begint het volk haar fijne streken te doorschouwen. En wee, zoo eens heel het volk van deze lage landen, in opstand kwam tegen haar bestuur en dat van dien tyran van Spanje. Ze heeft nu reeds kunnen zien, wat een handvol volks vermag. En men vertelde, dat ze radeloos en ontzet moet geweest zijn, toen ze 't vernam. Doch dat waren er wel meer. Ik zelf heb verstomd gestaan bij 't wonderlijk schouwspel, dat zich voor m'n eigen oogen heeft ontrold.

Den achttienden Augustus kwam ik in Antwerpen aan en hoewel 't nog klaar lichte dag was vond ik de taveerne, waar ik mij wat eten bestelde, vol volks, dat eigenlijk aan den arbeid behoorde te zijn. Ze voerden een vrij hoogen toon, maar schenen

toch allen eenigszins pijnlijk verrast te zijn, door een nieuwstijdinge waarvan ze 't hart als den mond vol hadden.”

„Wat ontroert deze goede lieden toch,” mocht ik den rondon waard vragen, die een oogenblik over mij aan het tafelken ging zitten kouten. „Uw lieder Stadhouder, de Prince Willem van Orangien ligt toch niet ziek?”

„Gelukkig neen, koopman,” was zijn antwoord. „Zelfs heb ik mij laten verluiden, dat de Prins nog heden de stad zal verlaten, om tot Brussel te reizen, werwaarts de Landvoogdesse hem ontboden moet hebben.”

„Ei, ei,” vroeg ik lachend, „gij staat dus ook al in betrekking tot het Prinsenhof.”

Waarop hij zeide: „Och, wat zal ik daar toe zeggen. Ja, sommige bedienden, drinken ten mijnent soms een potteke Vlaamsch. En zoo geheim kunnen de Heeren niet wezen, of de ondergeschikten vangen wel iets op. Zelfs werd me er bij verteld, dat het den Prins maar weinig beviel nu te moeten vertrekken. Want morgen als ge weet is 't de Omme-ganek der stad. En er zijn binnen Antwerpen te veel roerige gemoederen, dan dat de Stadhouder niet vol zorg op dit pas de stad zou verlaten. Gebeurt er iets, terwijl hij afwezig is, dan wordt het licht dwaasheid, die hem en ons ten kwade kan worden geduid. En zoo hij hier mocht blijven zou zijn tegenwoordigheid reeds voldoende zijn om veel te voorkomen.”

„Maar wat meent ge dan, dat er tot Antwerpen zou kunnen gebeuren?” vroeg ik, nu eerst recht nieuwsgierig geworden.

De waard haalde de schouders op en zei:

„Ik ben geen profeet; maar een kleine vonk steekt licht een groote hoop hout aan. En ge merkt wel — hij wees met een hoofdwenk de druk pratende gas-

ten aan — er is hier vuurs genoeg.”

„Ja, juist,” hernam ik, „daar zijn we weer op m'n vraag terug, wat ontroert die lieden dan toch?”

„Ge hebt dan op uwe reize nog van „de beeldstormerye” niet vernomen?”

„Beeldstormerye?” vroeg ik verbaasd. „Wat woord is dat?”

„Ja, hebt ge 't ooit eer gehoord? Ik zal u gaan zeggen wat het te beduiden heeft. Komt ge van ver? Naar uw spraak zou ik zeggen uit Gelre.”

„Nu ge raadt niet ver mis,” zei ik weer, „k kom uit 't Brabantsche.”

„Ha zoo,” knikte m'n waard, „ge zijt dus hier in de contrije niet bekend?”

„M'n vrouws vader was van Meenen.”

„O, juist in die streek heeft 't een aanvang genomen.

Vier dagen geleden kwamen eenige lieden uit den omtrek van St. Omer bijeen, gewapend met stokken, bijlen, ladders en touwen, en een enkele had ook een vuurroer of zwaard. Zij vielen aan op de dorpen en kerken en kloosters, omtrent St-Omer gelegen. Toen ze dat gedaan hadden, gingen ze naar IJperen, onderweg in getal al aanwassende.

Op den 15^{den}, ge weet dat het Maria Hemelvaart was; kwamen ze die stad binnen en gingen voort naar de groote kerk. Ze klommen op ladders, vernielden de geschilderde wanden en tafereelen met hamers en bijlen, hakten den preekstoel in stukken, scheurden de kleederen van de altaren en verbrandden de boeken. Anderen trokken de groote beelden van Christus en de heiligen met touwen ter aarde.

En niemand, die 't ze belette, ze hebben er ook des bisschops Librarije 1) in brand gestoken. En dien ganschen dag heeft het plunderen geen einde genomen.

* 's Anderen daags hebben andere troe-

pen, de steden aan de Leije gelegen aangevallen en daar op dezelfde manier huisgehouden, zooals in Meenen, Lomene en Werwijck. Daarna zijn ze over 't water naar 't land van Rijssel getrokken, waar ze het rijke convent Marquette met de Rijsselaars samen geplunderd moeten hebben. Ook zijn ze in de buurt van Donay en Seclin gezien of verslagen, dat weet ik niet recht. Maar naar men zegt, moeten ze in gansch Vlaanderen nog danig bezig zijn.”

„Ge begrijpt Vrienden,” ging Mr. Herman voort, „met welk een belangstelling ik die belangrijke tijdingen aanhoorde. Dadelijk rees de vraag bij mij op: „Zou dit het begin zijn van een algemeen verzet, van een nieuwen vrijheidsdag? Doch spoedig zou ik bemerken dat *dit* niets was, dan dwaas werk van een dwaze menigte. . . . Ik heb de Beeldstormers tot Antwerpen bezig gezien.”

„Is het dan toch waar?” viel hier de Heiligengeestmeester onzen verteller in de rede, „zijn de Hervormden zou stout geweest zelfs in Antwerpen de kerken aan te tasten?”

„Hou wat, Mr. Gerard” hernam de Ossenkooper, „de Hervormden hebben met dit heele werk even weinig van doen als de Paapschgezinden. Maar laat mij door vertellen, dan zult ge al gauw merken, hoe de vork aan den steel zit. Ge kunt begrijpen, dat ik des anderen daags, bij 't ontwaken, al eens spoedig de straat opkeek om te zien of er soms reeds iets gaande was. Maar alles was nog rustig. Nu, dacht ik, 't is heden Omme-ganck, licht dat er dan wat buitengewoons geschiedt. En hoewel ik de dwaze afgoderij met de Maria-beelden heb leeren verfoeien, besloot ik toch eens te gaan zien, hoe dat afloopen mocht. 's Morgens reeds liep het gerucht, dat de geestelijkheid om den woeligen geest welke in de stad

1) Librarije - bibliotheek.

heerschte, 't niet wagen zou, het versierde Mariabeeld in plechtigen omme-gang door de stad te dragen, dit keer.

Maar ze deden het toch; een beetje vreesachtig met erg benauwde gezichten en onder toeloop van veel zwijgend volk, brachten ze het zeer groote beeld, door de hoofddeur van de kerk naar buiten. 't Was prachtig uitgedost en 't glinsterde van edelgesteenten, boven de hoofden der dwaze aanbidders, die 't op hunne schouders droegen. De gilden, schutters, rederijkers en geestelijke broederschappen volgden, die allen in luisterrijken tooi, met onrolde bannieren, onder trompetgeschal en trommelslag door de straten trokken. Het maakte mij bitter, te zien hoe deze menschen pronkten met hun botte afgodendienst, terwijl onzen armen broeders nog niet gegund wordt, dat ze in 't vrije veld den Eenigen en Waarachtigen God in oprechtheid zouden aanbidden. En ik zag er onder de menigte velen, die 't aan te zien was, dat ze er gelijkelijk over dachten. En bij hen, als bij mij, moet de gedachte gerezen zijn of we nu maar niet eens

een eind zouden maken aan deze malle vertooning. Maar, wie door 't zwaard slaat, zal door 't zwaard vergaan, zegt de Heere en daarmee stopte ik m'n vuisten wat dieper in de zakken.

De processie werd gevolgd door een hoop gemeen volk, dat met woorden en gebaren z'n spotlust bot vierde. Telkens hoorde je „Mayken! Mayken! (Maria) Uwe ure is gekomen. 't Is uw laatste wandeling. De stad heeft genoeg van u.” Ja, 't volk heeft genoeg gekregen van dit godslasterlijk goochelspel.

Zelfs werd er af en toe, naar 't beeld gegooid, doch zonder, dat er ongelukken van kwamen.

Toen het beeld eindelijk weer opgeborgen was en de optocht wat overhaast was geëindigd, verstrooide de menigte zich, zoodat alles nog met een sisser scheen te zullen afloopen.

Ook ik spoedde mij terug naar 't huis van Mr. Christiaens, waar ik geherbergd was, met het plan den volgenden dag na m'n bezoek aan de broeders van 't Consistorie, de terugreis weer te aanvaarden.

(Wordt vervolgd).

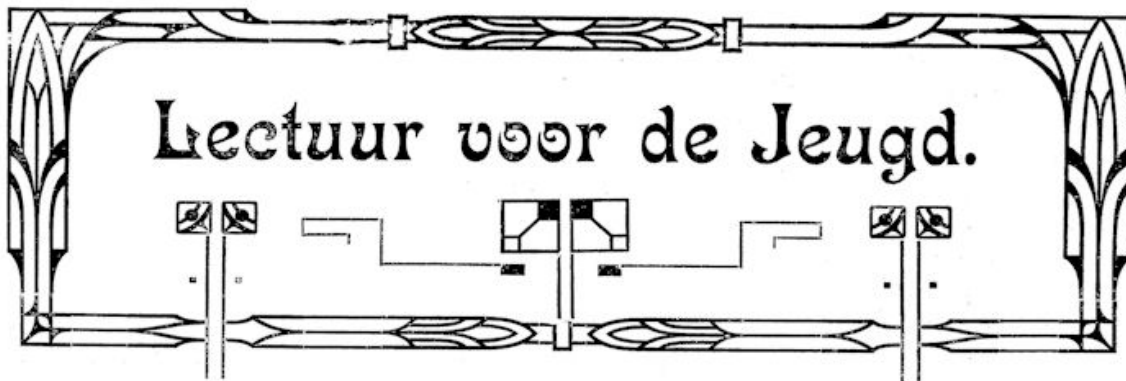
VAN KINDEREN EN SPEELGOED.

(Een babbeltje op 't feest van „de Vriend”).

~ ~ ~

Je weet het reeds, nietwaar? „De Vriend des Huizes” begint z'n vijf en twintigste jaarreis door ons goede Vaderland. En bij al, wat hij de groote menschen vertellen wil, van wat hij zoo hoort en ziet in de wereld, wat hij goed en mooi en nuttig voor hen vindt om te weten, zal hij ditmaal zoomin als de vorige vier-en-twintig keeren „de jongens en meisjes” vergeten.

Waarlijk neen. Daarvoor houdt hij te veel van kinderen. En 't doet z'n hart goed als hij van tijd tot tijd eens merkt, dat ook, „'t jonge volkje” iedere maand weer op nieuw met verlangen naar z'n komst uitzielt. Nu, hij heeft dan ook altijd z'n uiterste best gedaan om iemand mee te brengen, die de jongelui wat kon verhalen of laten zien!

DE OSSENKOOPER VAN 'S HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 58).

Doch toen ik den volgenden morgen langs de Lieve-Vrouwekerk kwam, stond daar reeds een groote menigte saamgeschoold, waarbij zich van tijd tot tijd iemand voegde, die uit de kerk kwam, om dan lachende mede te deelen, hoe 't daar binnen geschapen was.

De kerkdeur stond trouwens voor ieder open; dus besloot ik met eigen oogen eens te gaan zien. Wonderlijk tooneel. De kerk was van binnen al zoo rijk als onze St. Jan en ook ruim zoo groot, naar ik schat. 't Hing alom vol met goud, zilver, schitterend tapijtwerk en edelgesteenten. De vloer was bedekt met praalgraven, waarop de beeltenissen lagen uitgestrekt van geharnaste ridders en van edelvrouwen. Hoog in de lucht hingen gescheurde banieren. En de pilaren prijkten met de wapenschilden van het Gulden Vlies.

Trouwens gij, die weet, wat schatten aan de St. Jan verspild zijn, gedurende eeuwen, behoeft dat al wat gij uit eigen aanschouwen kent, slechts wat te vergrooten en te verheerlijken om u

xxv

de Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen te kunnen voorstellen.

Maar 't hoofdsieraad van de kerk: het Mariabeeld, dat anders na den ommevang een week lang rijk versierd te pronk gezet pleegt te worden, was nu achter het ijzeren koorhek gezet. De priesters waren zeker beducht voor heiligschennende handen!

Nu er was reden voor die vrees, als ik den troep volks bezag, die ginds dieper in de kerk oneerbiedig tegen het hek op hing. 't Waren meest straatjongens en baliekluivers, waaronder zich misschien wat ambachtssluiden zonder werk hadden gevoegd. En ze vermaakten zich hartelijk om de voorzorg welke de voorzichtige priesters genomen hadden.

„Foei Mayken!” spotte een grove stem „laat ge u zoo spoedig uit het veld slaan. Zijt ge nu al naar uw nest gevlogen.”

„Denkt ge dus het gevaar te ontloopen?” schreeuwde een ander, die er haveloos en dreigend genoeg uitzag. „Pas op, Mayken! Uwe ure nadert met rassche schreden!”

Door spottend gelach, of onheilspel-

8

lend gemor gaven de anderen hun instemming met het gesprokene te kennen.

„He, Mayken!” kreet een ruwe, stevige kerel, „roept mij eens na, zoo ge 't hart hebt: Vivent les gueux.”

En „Vivent les gueux” brulden ze allen als uit één mond, één long.

Maar het beeld achter 't hek bleef stom en langzaam drentelde de ongure troep van die plaats weg, doch bleef in de kerk ronddwalen.

Geen priester liet zich zien. Af en aan kwamen telkens een paar deftige burgers de zijdeuren binnen om toe te zien zooals ik. Doch velen slopen spoedig weer heen, als ze hoorden hoe het geboefte de beelden uitschold of het altaar bespote.

Omtrent den preekstoel speelden inmiddels wat baldadige knapen, tot op eenmaal, ze hadden 't hoofd vol van prediken en predikatiën, een hunner uitriep: „Zullen we eens preekheer spelen, maats?”

Dat woord scheen een grooten leker ¹⁾, die er bij stond te gapen, bijs-ter naar 't zin te zijn. In een wip was hij zelf op den kansel geklommen, sloeg er een boek op en begon toen in ruwe platte taal, eenige zotte redenen voort te brengen, waarmee hij een monnikspreek probeerde na te bootsen.

't Was een malle vertooning, die lange, havelooze figuur met een ouden stroohoed op het hoofd en gekleed in een gescheurd zwart wambuis, daar te hooren razen. Hij scheen zelf geweldig veel schik in 't geval te hebben en brak van tijd tot tijd z'n quasi-ernstig gepreek door een dol gelach af.

Van beneden werd hem door het volk, dat zich nu rond den kansel begon te verzamelen, toegeschreeuwd, dat hij zou ophouden, terwijl anderen daarentegen hem toejuichten, in de han-

¹⁾ opgeschoten bengel.

den klaptten en den geuzenkreet aanhieven.

De kleine rakkers, die het heele spel aan den gang geholpen hadden, zaten ondertusschen ook niet stil. Ze gooiden den redenaar van alles en nog wat om de ooren; en sommigen beklommen zelf ook den preekstoeltrap en begonnen hem bij de beenen te trekken. Al dat tumult, door hem zelf ont- ketend, scheen den slungel evenwel naar 't hoofd gestegen te zijn. Als een dolleman sloeg en trapte hij van zich af, ving, zoo goed en kwaad het ging, de voorwerpen, waarmee hij gegooid werd, op en wierp ze weer op z'n aanvallers terug, terwijl hij middeler- wijl met z'n vuile rede voortging.

En niemand wist hoeveel gekheid en hoeveel ernst onder dit alles door- liep, tot plotseling een jong varensge- zel en blijkbaar een goed papist, met z'n vuisten zich door den tierenden en joe- lenden troep jongens onder aan den stoel, een weg baande, de trap opvloog en zonder veel omslag den spotter par- does van alle trappen naar beneden smeed. Doch de ander greep zich in z'n verbouwereerdheid aan den zee- man vast, zoodat deze mede omlaag rolde.

Een oogenblik was het doodstil, maar 't bleek nauwelijks dat geen van beiden zich erg had bezeerd, of het volk begon partij te kiezen, en ook de zee- man en de lekker gingen elkaar weer te lijf.

Ik hield mij wijselijk op een afstand en wist dus zoo dadelijk niet in wiens voordeel de strijd beslecht zou worden. Daar klonk een pistoolschot. Dolken en messen werden getrokken, een klein troepje maakt zich onder hevig getier van de groote menschen verwarring los en even later gelukte het die eersten den gekwetsten schippersgezel veilig buiten het kerkgebouw te brengen.

Maar de grootste schreeuwers gingen hem na en dus de kerk uit. Slechts enkelen bleven nog achter, die zich echter gewillig lieten gezeggen, toen de kerkbewaarders verschenen en hen verzochten eveneens heen te gaan. De laatste man zelfs liep weldra op straat en ik hoorde achter ons de zware deuren dicht vallen en het knarsen van grendels en sloten. Onze Lieve Vrouwe was er genadig afgekomen. Tot nog toe althans.

Eer ik mij ter ruste begaf, hoorde ik nog vertellen dat de gewonde zeeman voor de Magistraat was gebracht en daar juist alles had verteld, zooals 't zich had toegedragen.

Mr. Herman hield even op. Z'n Mariken reikte hem een frisch gevulden beker toe, welke hij gretig aannam, want ondanks 't onweer van 's namiddags was het toch nog drukkend warm vooral in de huizen.

Ook de broeders van het Consistorie grepen nog eens naar de bekers, die ze gedurende den ganschen tijd van 't verhaal onaangeroerd hadden laten staan.

„Ge verhaalt ons wonderen, De Ruyter,” meende er een.

„In dat alles merk ik weinig van 's Heeren Geest,” peinsde een ander.

„Werden onze broeders van „de nije leer” niet beschuldigd, dat vuurtje te hebben aangestookt?” vroeg een derde.

„Neen, vrienden,” hernam de verhalen, Mariken z'n beker toeschuivende, „ieder was te verbaasd om te oordeelen. Roomsche en Onroomsche waren gelijkelijk bevreesd, dat straks het baldadige grauw naar de woningen, vooral der rijken zou trekken. En in die gemeenschappelijke benauwdheid dacht niemand aan beschuldiging en elk slechts aan eigen veiligheid.

Doch laat mij verder 't vertellen. 't Voornaamste komt nog aan.”

„Ge begrijpt,” vervolgde de Ossenkooper z'n verhaal, „dat ik naar bed ging dien avond met het vaste voornemen m'n terugreis nu niet langer uit te stellen, dan tot den volgenden middag na den noen. Van m'n commissie bij de broeders van 't Consistorie was n.l. nog niets gekomen, daar ik de meesten hunner zelf onder de toeschouwers had opgemerkt, dien dag. Ik moest dus ook gedurende den morgen van Dinsdag den 20sten Augustus nog wel tot Antwerpen blijven. En ik begaf mij voor alle zekerheid reeds vroeg op 't pad.

Daar ik den vorigen dag reeds met hen had afgesproken, wanneer en waar ik hen zou kunnen vinden, liep ditmaal de zaak beter van stapel. Maar toch werd 't nog ruim halftwaalf eer ik afscheid kon nemen. En toen verzocht mij de Schrijver ten zijnent te blijven middagmalen, wat ik niet kon en ook niet wilde afslaan.

Natuurlijk spraken wij aan tafel slechts van de dingen, welke 's Maandags geschied waren. En broeder Geleyns, die ten stadhuize ook schrijver is, wist mij te verhalen, dat 's avonds nog laat dien voorgaanden dag, de stedelijke Raad vergaderd was geweest om te beoordeelen wat er te doen stond. Noch de burgemeesters, noch de leden wisten hoe ze er mee aan moesten. En allen bejammerden het dat Prins Willem nu afwezig was. Ten laatste had een der Heeren voorgesteld in allerijl een renbode naar Brussel te zenden, om hem te vragen toch spoedig terug te keeren.

„Maar waarom dan toch,” mocht ik zoo vragen, „heeft de Magistraat de schuttersvendels niet in de wapenen doen komen, broeder Geleyns?”

„Men was bang, en misschien niet ten onrechte, dat de schutters gemeene zaak zouden maken met de muitelin-

gen, en in ieder geval niet op het volk zouden schieten," was z'n antwoord.

„Nu," zei ik, „als 't in den Bosch gebeurde, schoot ik ook niet."

„Toch is zulk oproer niet goed," zei de zachtmoedige Geleyns weer, „en we moeten onze wettige overheid gehoorzamen."

„Natuurlijk kon ik hem dat niet tegenspreken, maar ik merkte toch op dat het martelen van onschuldige kinderen Gods heel wat snooder nog is, dan het vernielen van houten en steenen beelden.

En zoo kregen we een belangrijk en leerzaam gesprek over 't geen ons betaamt in dagen als deze: stil berusten, gelijk broeder Geleyns wilde, of desnoods met het zwaard in de vuist voor ons goed recht opkomen.

Ge weet, dat ik wat kort aangebonden ben, en niet makkelijk kan dulden, waar ik onrecht speur."

De gasten glimlachten. Ze kenden De Ruyter. Maar een donkere wolk gleed even over vrouw Marikens gelaat, zij kende hem nog beter.

„Nu, broeder Geleyns bracht mij dan een eind weg," hervatte de Ossenkooper. „'t Was wonderlijk woelig op straat en warm, o zoo warm. 't Leek of er overal onweer dreigde. Maar onder de menschen nog meer dan hoog in de luchten.

Men had natuurlijk spoedig genoeg bemerkt dat de Magisstraat geen enkele voorzorg had genomen en daaruit begrepen, dat het Stadsbestuur bang was. Zoo zagen we dan nog eens de Lieve-Vrouwekerk vol baldadig gepeupel. Ik dacht mij er echter ditmaal niet zoo lang op te houden als den vorigen dag. En ik haastte mij met den Schrijver ter deure weer uit, toen we bij den uitgang van een wonderlijken twist getuige werden.

Een arme oude vrouw, die terzij

van de kerkdeur in de open lucht haar kraampje had opgeslagen, waarin ze waskaarsen, ouwels en dergelijke prullen verkocht, was aan 't razen en tierren tegen sommige omstanders, die haar gesard hadden en nog stonden te plagen.

Nu, het oudje was de straattaal wonderwel machtig. Telkens als er weer een van de straatslijpers een bespotting over hare kramerij liet hooren, braakte ze een vloed van verwenschingen uit, waar van je 't haar te berge rees.

„'t Sja, oude kol," hitste er een, „'t zal haast met uwe afgodische nering gedaan zijn."

Dat was haar te veel. Ze stond op, wit van woede en nijdig als een furie, en wierp den spotter haar krukske naar 't hoofd. Deze liet dat natuurlijk op zijn beurt weer niet onbeantwoord. Anderen mengden er zich tusschen en weldra lag de gansche handel van de booze oude onder den voet.

Sommigen ook kozen haar partij en — gelijk 't gemeenlijk gaat, — weldra groeide de menigte aan en telkens meer aan, zonder dat de meesten recht meer wisten, wat er aan de hand was, of waar 't om ging.

Met dat al stonden Mr. Geleyns en ik langzamerhand zoo zeer in 't midden, dat er geen sprake van was, weg te komen. We lieten ons dan ook maar geduldig duwen en stooten en kwamen zoo met al 't overige volk in het kerkgebouw terecht.

Niemand wist natuurlijk, wat hij er doen moest; niemand deed ook nog iets. Alleen was er een wonderlijke onrust onder die honderden, alsof er toch iets gewichtigs te gebeuren stond. En 't gegons werd al sterker en sterker. Af en toe klonk er zelfs een oproerige kreet boven uit.

Daar verscheen plotseling heel 't stadsbestuur met Jan van Immerzeel, den

markgraaf van Antwerpen, bevelhebber van de stad en de twee burgemeesters.

Dat hielp. 't Werd langzamerhand merkbaar rustiger in de kerk. Hier en daar zag ik een der heeren tot een groepje menschen spreken en hun be-
duiden, dat het beter was, zoo ze naar huis gingen. Eindelijk werd dat door een der burgemeesters ook in onze buurt gevraagd.

„Och 't is zoo avond, burgemeester,” zei er een, „laat ons nu maar blijven, om de avondmis te hooren.”

„Er is van avond geen dienst mannen,” was 't antwoord, „ge zult het zonder Vesper moeten doen.”

„Laat ons dan maar maken, dat we weg komen,” stelde er een voor. En zoetjes aan kwam er beweging in de menigte, naar de uitgangen toe.

Of nu de Raad een goed voorbeeld wou geven, in de hoop, dat het volk dan zou volgen, in ieder geval de Magistraat was het eerst weer op straat. Maar ik had wel gezien, dat ze de meeste deuren hadden doen sluiten. Slechts één uitgang lieten ze openstaan, waardoor het volk zich verwijderden kon. Daardoor kwamen velen voor een gesloten deur en bleven dus onwillekeurig rondrentelen.

Rustig stond de Markgraaf met eenige bedienden in 't midden, toen opeens door den geopenden toegang met veel lawaai weer een troep volks van buiten naar binnen drong, den bevelhebber omsingelde, hem onder een luid hoera, en ondanks z'n verzet naar buiten bracht, en alle deuren weer openzette, om hun vrienden binnen te laten.

Nooit heb ik op eenmaal zooveel menschen ergens binnen zien komen. 't Was een doorbraak van menschen, een verbolgen zee, een stortvloed. O, vrienden, ik ben geen lafaard, ge weet het allen. Maar m'n hart beefde toch van vrees, toen ik dat geluid hoorde.

't Loeien van den storm kan vreeselijk zijn — dit was ontzettender. Je wist niet wie er riep of wat of hoevelen. 't Scheen of die duizenden slechts één stem hadden, één gebrul uit den afgrond, dat nimmer scheen te zullen eindigen, dat nooit aan 't einde van z'n adem scheen te komen; dat ginds reutelend wegstierf om elders met waanzinnig gehuil weer te herleven. En 't werd mij te bang te midden dier ontketende, vleeschelijke duivels. Ik zag op eens, dat ik alleen was, dat de menschenzee Mr. Geleyns van mijn zijde had weggeslagen. En ik wou ook weg, naar buiten in de vrije lucht, om verlost te zijn van dat vreeselijk geluid dier duizend waanzinnige stemmen, die nu op een vreeselijke wijs een onzer heilige psalmen begonnen aan te heffen.

Ik schaamde me, o ik schaamde me broeders. 't Was of ik vlak in 't aangezicht geslagen werd, toen ze voor hun goddeloos werk onze liederen ont-heiligden. En toch kon ik niet weg komen. Telkens als ik iets gevorderd was in de richting der deur, hielden anderen mij tegen. Ik verzocht ze vriendelijk mij door te laten. Doch ze hadden voor niemand ooren en voor niets. Ze zwaaiden met hamers en bijlen, die ze, ik weet niet waar, vandaan hadden. Dreunend viel het ijzer op de splinterende banken en stoelen. 't Begon kalk te regenen van de neerploffende ornamenten en vergruizelde beelden, die ze begonnen neer te werpen. En te midden van het helsch geraas gierden hun gillende kelen:

Dat sij werden beschâemd,
Die daer ('t welck niet betaemd)
Tot beeldn sijn gevloten
En dienen den afgoden.

Dwars daar tegen in brulden anderen omtrent het koor, waar een troep bezig was met het groote Mariabeeld, in 't Waalsch:

„Tailer ne te feras l'image
De quelque chose que ce soit !
Sy honneur luy fais ou hommage
Bon Dieu jalousie en reçoit.”

En bij iedere nieuwe noot werden er dolken opgeheven, die met ontelbare stooten het onbezielde ding doorboorden.

Ten langeleste gelukte het mij weer buiten te komen, waar 't evenzeer zwart van menschen zag, die zwijgend stonden te luisteren naar het vreeselijke geluid dat in de kerk zich liet hooren.

Ik was suf en doodop van vermoedheid, want gelijk ik toen eerst begon te berekenen, had ik eenige uren binnen die muren doorgebracht. En 't waren gewis van de merkwaardigste mijns levens. Nooit, broeders, nooit heb ik geweten, hoe vreeselijk de woede is van een volk, dat zich op eenmaal aan z'n driften en hartstochten overgeeft. En God beware ons arme land daarvoor, dat de langdurige marteling en tyranny ooit onze heele natie d'us bezeten make, als ik de Beeldstormers gezien heb.”

„En zijt ge dien avond toch nog op reis gegaan, De Ruyter,” vroeg Mariken, die als de anderen, met belangstelling en ontroering geluisterd had.

„Neen, Mariken. Ik meende, dat ik beter deed, eerst een flinke nachtrust te zoeken, om dan op Woensdagmorgen met te meer spoed de reis te kunnen aanvaarden. En de portier had dan ook nog niet eens de stadspoort geopend, toen ik er reeds voor stond om te vertrekken.

De arme kerel! Hij had ook dien nacht z'n slaap tot tweemaal zien onderbreken, naar hij mij zeide. Met een uur tusschenpoos had de regeering twee renboden uitgezonden. Waarom? Dat wist hij niet. Wel hadden ze hem gezegd, dat heel de Lieve-vrouwekerk inwendig één puinhoop leek, en de regeering nu bang was, dat de beeldstormers op het Stadhuis zouden lostrekken. Wat ze echter blijkbaar niet gedaan hebben.”

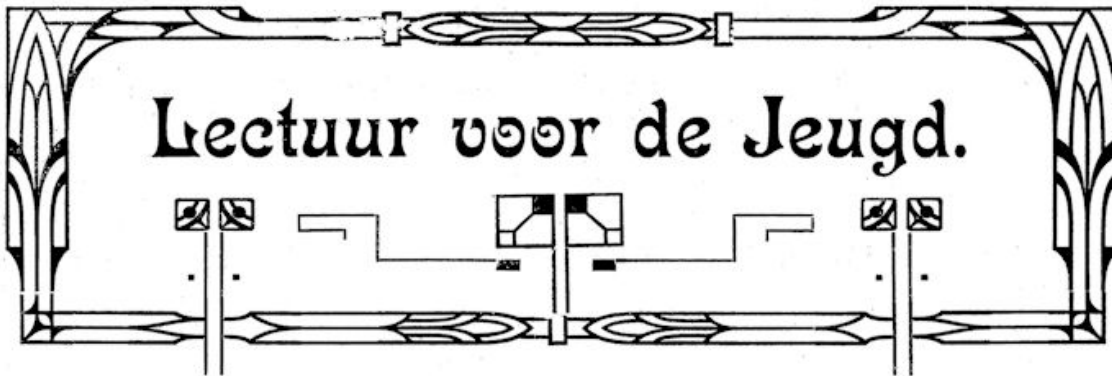
„Maar hebt ge dan vleugelen gehad, om in zoo korten tijd weer in den Bosch te kunnen komen?” vroeg een der broeders.

Mr. Herman glimlachte. „Neen,” zei hij, „'t is alles heel natuurlijk in z'n werk gegaan. Maar 'k heb m'n klepper geducht laten draven. En hij zou me in nog korter tijd weer thuis hebben gebracht, ware 't niet, dat hij juist bij Vucht het ijzer van z'n linkervoerpoot verloren had. Ik moest hem toen wel in Vucht bij den hoefsmid brengen. Doch daar ik bang was, dat het naderende onweer soms van langen duur mocht zijn, durfde ik niet wachten tot het gebrek verholpen was. En daarom ben ik vandaar tot hier komen loopen.”

Er werd dien avond in de woonkamer van onzen Ossenkoopster nog heel wat gesproken naar aanleiding van 't gehoorde, gelijk ge begrijpt. En lang en breed werd de vraag overwogen of mogelijk de Beeldenstormerij zelfs niet tot den Bosch over zou slaan. Sommige broeders meenden, dat daar geen sprake van kon zijn; andere daarentegen, dat het toch niet zoo geheel onmogelijk was. En allen waren het hierover eens, dat het in ieder geval een goddeloos werk genoemd moest worden, waar de gemeente des Heeren zich niet mee mocht besmetten, waar ze ook in 't minst geen voor- en enkel nadeel van te wachten had.

Om van de zijde van 't Consistorie geen enkele aanleiding tot ongeregeldeheid te geven, spraken de vrienden ten slotte nog af, dat niemand het gehoorde verbreiden zou en nadat in een hartelijk gebed al de nooden en bekommernissen der lijdende gemeente Christi den Heer waren bekend gemaakt, scheidde de broeders, ieder voor zich peinzende over de wondere tijden, die ze beleefden, en de donkere, onbekende toekomst welke ze tegemoet gingen.

(Wordt vervolgd).

DE OSSENKOOPER VAN 'S HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 118).

HOOFDSTUK III.

't Was den 21sten Augustus van 't jaar 1566 dat Herman de Ruyter in Den Bosch teruggekeerd was; dat hij de broeders van 't Consistorie verteld had van 't geen in Antwerpen geschied was, dat zij saam hadden afgesproken toch vooral geen aanleiding te geven tot Beeldstorming in die stad, en . . . eer de avond van den 22sten gevallen was, waren alle kerken binnen Brabants hoofdstad reeds geplunderd en van beelden gezuiverd.

Neen, het had niet gebaat, dat de ons bekende mannen hadden gezwegen. 't Was of de beeldstormerije een sluipende koorts, een besmettelijke ziekte, een vliegende gedachte was, die pijlsnel door heel Zuid- en Noord Nederland rond ging en in iedere stad, in ieder dorp een betrekkelijk klein getal menschen tot woede en razernij ophitste, waaraan ze door 't vernielen van beelden en kerksieraden lucht moesten geven.

En in Den Bosch woedde de Beeldenstorm misschien heviger, dan waar ook elders.

xxv

Verschrikt en doodelijk ontsteld, hielden de Roomsche burgers vooral, zich dien vreeselijken 22sten — 't was een Donderdag — schuil. En zelfs de meest bekende aanhanger van de „nye leer” zou 't niet gewaagd hebben, het woedende gepeupel in z'n vernielzucht te wederstaan.

Ook de stadsregeering bleef moedeloos en als verlamd toezien. Ze bestond destijds uit drie deelen of leden. Het eerste lid werd gevormd door de schepenen en gezworenen, het tweede door de raden, het derde door de dekenen (hoofdlieden) der gilden. En al hadden de beide eersten het aangedurfd de oproermakers te keer te gaan, dan zouden hoogstwaarschijnlijk de dekenen der ambachten zich daartegen hebben verzet, want zij waren op de hand van het geringe volk. Dus deed de regeering niets.

Herman de Ruyter, die als lid van 't Consistorie genoeg bekend was, had natuurlijk geen enkele reden om weg te schuilen. Integendeel. Wat hij in Antwerpen niet zonder groote ontroering gezien had, moest hem in z'n

12

geboortestad nog dieper belang inboezemen.

Bovendien hij bezat reeds toen veel invloed op z'n stadgenooten, gelijk we Gilles Janz hebben hooren zeggen. Misschien dat z'n tegenwoordigheid 't kon beletten, dat de vernielzucht tegen de beelden, tot baldadigheid tegenover menschen oversloeg.

Nauwelijks had hij dan ook vernomen, — en 't was toen nog morgen, — dat de kerken door 't grauw bestormd werden, of hij de stad in, na vooraf z'n vrouw op 't hart gebonden te hebben Job vooral binnen te houden. Mariken zag bleek en ontdaan en ze vroeg: „Hoe moet het gaan met Moeder, Herman? En met Hendrik en Anna?”

Hij haalde onrustig de schouders op en zei: „Ach, vrouw, 't zal wel zoo'n vaart niet loopen. En in ieder geval zullen de beeldstormers de *menschen* toch wel met rust laten. Ze hebben tot Antwerpen immers ook niemand leed gedaan?”

Daarop gaf hij haar nog een kus tot afscheid en vervolgde: „Nu maar geen noodlooze zorg, he, moedertje. Ik zal wel een oogje in 't zeil houden, hoor, en me niet te ver uit de nabijheid van „de Drie Nobelen” verwijderen. Dag Job!”

De jongen, die mee naar voren was gekomen, vleide: „Mag ik mee Vader?” Maar De Ruyter antwoordde: „Volstrekt niet, baas. En nou Moeder niet dwingen om naar buiten te mogen, hoor je? Anders spreek ik je nader.”

Als Vader zóó begon, wist Job, dat het tijd werd om te zwijgen. Pruilend ging hij Moeder achterna naar binnen, terwijl De Ruyter het Ortheneinde opliep.

Vrouw Mariken ging aan haar werk, doch dat ze 't niet van harte deed dezen morgen, was aan alles wel te merken. Ze schrikte op bij het minste

geluid dat zich van de straatzijde liet hooren.

Job ondertusschen was druk bezig met een karretje in elkander te knutselen en had z'n pruilery al weer vergeten. Hij hield het puntje van de tong tusschen de tanden geklemd, terwijl hij van een houtje, dat hij tegen zich aanhield, een der disselboomen stond te snijden. 't Scheen hem niet recht naar den zin te gaan, want z'n voorhoofd fronste zich. 't Was dan ook waarlijk niet zoo makkelijk. Met de eerste was hij gauw genoeg klaar geweest, zie je. Maar de tweede moest precies op die eerste gelijken. En nu kon hij er dezelfde bocht toch maar niet in krijgen. Hij zou 't nu nog eens probeeren en — au! daar schoot het mes uit en gaf hij zich een geduchten jaap in den duim.

Met een pijnlijk gezicht schudde hij de afhangende hand heen en weer, en hij vroeg aan Moeder om een lapje.

„O, is 't weer zoo ver? bromde deze „gauw, stop den duim maar zoolang in den mond, en houd je adem dan even in, dat helpt altijd. Dan zal ik een lapje voor je opzoeken.”

Job deed het en een oogenblik later kwam Moeder terug met een kom vol helder water in de beide handen en een lange witte reep over den rechterarm. Ze zette de kom op tafel.

„Kom nu maar even hier.”

Job kwam, met den duim nog in den mond, tusschen de ingezogen wangen en het mes nog in de rechterhand.

Moeder greep den gekwetsten vinger, dompelde dien in 't frissche water, kneep den duim eens goed uit, wat Job den linker-elleboog en den linker-knie op deed trekken, en hem nog eens een luid „au!” ontperste.

Maar spoedig daarop zat de verwonde Duimelot zoo netjes in 't heldere linnen gebakerd, dat de jongen nauwe-

lijks meer voelde waar hij zich gesneden had.

Daarop nam Moeder de kom met het nu rood gekleurde water op, om het weer weg te brengen. Doch tegelijkertijd hield Job haar den omzwachtelden vinger voor 't gezicht en zei:

„Kijk nu eens! 't Komt er nog door.”

Inderdaad vertoonde zich een donkerroode, vochtige plek in het lapje. En of Moeder daar nu niet goed tegen kon — ze zette de kom gauw weer op tafel, werd zoo wit als de reep linnen, die ze weer over den rechterarm had en greep gauw een stoel, waarop ze zich neer liet vallen.

Job bemerkte het dadelijk en een beetje verlegen vroeg hij: „Kunt u daar niet tegen, om bloed te zien?”

Moeder schoof de kom met het roode water wat verder van zich af, buiten haar gezicht, doch haar kleur trok alweer bij. Job stopte wijselijk de hand met de lap in z'n broekzak en vlijde zich tegen Moeder aan met de vraag: „Is 't nu al weer beter, Moe?”

En opeens sloeg Moeder den arm om zijn hals en haar hoofd op z'n schouder drukkend begon ze te snikken, te snikken, zoo hevig, dat arme Job wezenlijk niet wist, wat hij zou.

Van den weeromstuit kwamen hem de tranen ook haast in de oogen. Maar de meeste jongens kunnen niets zoo slecht als troosten. En zoo wist Job ook al niet veel anders te zeggen dan: „He, toe, huil u nou maar niet, moeke! Waarom huil u nou zoo?”

En Moeder probeerde wel wat te antwoorden, doch toen ze wat *ging* zeggen, bärstte ze opnieuw los. En Job voelde haar geheele lichaam tegen zich aanschokken.

Hij liet Moeder nu haar gang maar gaan, al vond hij het hopeloos akelig. Misschien zou 't zoo dadelijk wel bedaren. 't Bedaarde wezenlijk na een

oogenblik. En toen probeerde Job het nog eens, en nu met gunstiger gevolg: „Wil u niet eens drinken?” Moeder knikte, terwijl ze zich de oogen afdroogde. Hij haalde fluks een frisschen dronk waters. Dat knapte haar zichtbaar op en toen Job nu, zoo echt bekommerd, weer bij haar stond en haar dringend vroeg: „of 't nu heusch weer beter was,” glimlachte ze door haar tranen heen, terwijl ze haar jongen eens stevig pakte.

Nu, Job liet dat maar begaan, hoewel hij zich daar eigenlijk al wel een beetje te groot voor begon te gevoelen, want hij was een dapper mannetje, en lang geen kind meer in zijn eigen oogen. Doch tegen tranen kon hij niet best, vooral niet als Moeder ze weende. En om die nu maar gauw opgedroogd te krijgen, wou hij zich wel laten kussen, waar andere jongens bij waren. Wat gelukkig niet behoefde.

Maar al was Moeder dan nu weer bedaard, gerust was onze knaap daarom nog niet.

„Was u dan ziek, daar net?” vroeg hij.

„Och,” antwoordde Moeder, „'t was niet zoo erg, zie je. En ziek was ik heel en al niet. Ik denk dat het kwam, doordat Moeder van nacht zoo akelig gedroomd heeft van oproer en plundering, en moord en doodslag.”

„Ja, want anders kon u er juist zoo goed tegen om te helpen en te verbinden,” stemde Job toe, „toen Oom Hendrik van 't voorjaar dat hakmes op de hand gekregen had, ging u toch ook altijd verbinden 's middags, omdat tante Anne er niet tegen kon.”

„Dat is ook zoo,” knikte Moeder, „maar daar moet je nu maar liever niet over spreken, want anders mocht het eens terugkomen. Wil jij nu voor Moeder even die kom leeg gaan gooien.”

In een wip was Job er de kamer mee uit en — wat Moeder nu waar-

schijnlijk niet bedoeld had — hij trok de voordeur open en kletste den inhoud van de kom vòòr op de straat.

Ondertusschen hebben we reeds zoo dikwijls de namen van oom Hendrik en tante Anne hooren noemen, dat het tijd wordt toch eindelijk ook met dezen eens kennis te maken. Geduld lieve lezer!

De deur was nog niet weer achter Job dichtgefallen, toen er twee vrouwen de Orthenstraat instapten, die van de zijde der Groote Markt gekomen, met eenigszins haastigen tred op het huis van Mr. Herman de Ruyter toestapten, hoewel 't een dier beide moeite genoeg scheen te kosten. Ze waren ondanks het heerlijke Augustusweer in een dichte falie of overmantel gehuld, waarvan de kap zelfs over het hoofd was getrokken. En zoo de zusters van 't St. Geertruideklooster, dat vlak bij het huis van De Ruyter stond, het dien dag gewaagd hebben om de voorbijgangers te bespieden, mogen ze wel gewaand hebben in die beide vrouwen mede-kloosterlingen te zien. Maar ze hadden zich dan toch vergist. Wat ter wereld zouden nonnekens ook ten huize van onzen Ossenkooper hebben gedaan. Misschien dat ze er bij vergissing te land gekomen waren! Neen, ook dat niet. Want zonder eenige aarzeling, zonder kloppen zelfs, deden ze de pas gesloten deur open en stapten regelrecht als zeer goede bekenden, op vrouw De Ruyters woonvertrek toe.

En nu ze binnengekomen de zware falie afwerpen, nu ze door vrouw Mariken en Job met verbaasde uitroepen begroet en ontvangen worden, nu bemerken we spoedig, dat de moeilijke loopster Mr. Hermans moeder en de andere heel wat jongere vrouw tante Anne is.

De oude weduwe De Ruyter had namelijk twee zoons, den ons reeds be-

kenden Ossenkooper Herman, die haar jongste was en een ouderen, bij wien ze inwoonde, die oom Hendrik heette en sinds zes jaar met Anneke Vuchts was getrouwd.

„Hoe komt u zoo hier? Er is toch met Hendrik niets gebeurd?” vroeg Mariken, terwijl ze de oude kortademige vrouw een makkelijken zetel toeschoof. 't Arme oudje, moest eerst wat bijkomen van de vermoeienis eer ze antwoorden kon. Doch tante Anneke, zooveel jonger dan zij, deed het voor haar.

„'t Is vréeselijk,” borst ze uit, „en dat al om die ellendige religietwisten. Ach, ach wat daar nog van komen moet. Al 't gemeene volk is op de been en ze plunderen de Godshuizen en heilige kloosters, zonder dat iemand er iets tegen doet. Bij heele troepen zijn ze ons huis langs getrokken en aan hun woedende gezichten was het wel te zien, dat er niet veel bij hoeft te komen, of de huizen van allen, die aan de Heilige Kerk trouw zijn gebleven, zullen het moeten ontgelden.”

„Dat geloof ik niet, Anne” antwoordde Mariken, die met kalme woordjes haar schoonzuster hoopte te kalmeeren, „ik heb al eerder van die goddelooze beeldstormerije gehoord. Maar Herman zei, dat die luiden de burgers ongemoeid lieten.”

„Ja, 't zou wat,” viel Anneke haar in de rede, „Herman heeft dat bij ons ook gezegd, toen hij zoo even vertellen kwam hoe deerlijk het janhagel in onze schoone St. Jan huisgehouden heeft. Maar zelf geloofde hij het toch ook niet zoo vast. Anders had hij er immers bij Moeder en Hendrik en mij ook niet zoo sterk op aangedrongen onder uw dak een schuilplaats te gaan zoeken.”

„Kom, kom, nu vat ge alles toch dadelijk wat te zwaar op,” hernam vrouw Mariken, „ik ben blij, dat Her-

man u hierheen getrouwd heeft, want voorzichtigheid is altijd goed. En ik heb nog geen gerust uur gehad vandaag omdat ik niet wist, hoe gijlieden het maakte."

"Ge spreekt daar uzelve aardig tegen, Mariken," zei Anneke weer, die als vele andere vrouwtjes, niet makkelijk zwijgen kon wanneer ze kans zag gelijk te krijgen, „eerst zegt ge dat ik te zwaartillend ben en nu blijkt het toch, dat ge zelf zoo ongerust zijt als wat. Zie ik het niet aan uwe oogen, hoe ge geweend hebt?"

Mariken voelde dat ze kleurde en tegelijkertijd drongen haar de tranen weer naar de oogen. Ze had zich goed gehouden om Hermans Moeder en haar schoonzuster wat op te monteren, maar ze kon 't niet volhouden, en een stille traan gleed langzaam over haar wang.

Door Anneke's woorden opmerkzaam gemaakt, keek nu de oude vrouw, die weer wat op haar verhaal kwam, Mariken oplettend aan, die zich vlak naast haar had neergezet. En toen ze die treurige oogen en dien lekenden droppel zag, schudde ze stil droevig haar oude hoofd, legde streelend haar gerimpelde, knokige, bevende rechterhand op Marike's linker en zei langzaam: „Ik dacht dat *jij* gelukkig was kind."

Ook Annekes onderlip beefde bedenkelijk en Marikens tranen begonnen rijkelijker te vloeien, terwijl ze antwoordde: „Gelukkig? Wie zou in zoo bangen tijd gelukkig kunnen zijn. O, dat de menschen elkander toch altijd moeten vervolgen en kwaaddoen, omdat ze elk meenen God op hun eigen manier, te moeten dienen. Als *wij* niet in gevaar zijn, zijt *gij* het; en zoo voor *u* den dag der rust weer aanbreekt, dan moeten *wij* weer 'tergste vreezen."

Noch de oude vrouw, noch tante Anneke konden de juistheid dier woorden ontkennen. Maar toch maakten ze

beiden bijna tegelijk de opmerking: welke Anneke uitsprak: Was het vroeger dan zoo, eer de Lutherye bekend werd? Wat hadden onze mannen naar die vreemde leeringen te luisteren? En daarna hunne vrouwkens om te praten? Heeft niet altijd de Kerk geleerd en zijn niet al onze vaders en moeders rustig gestorven in 't geloof, dat de Kerk en de priesters het beter wisten wat de goede weg was, dan de leeken?"

„Ja, ja," dubde moeder De Ruyter, „'t is wel zoo, als dat vrome Antwerp-sche nonneke Anna Bijns gezegd heeft:

Selden oft nimmermeer gaen sij te sermoene;
Maer preekt erghens een ketter in 't groene,
Daer loopen sij om elck de eerste te sijne.
Dat volck in quaet doen nu is dus coene,
Dat comt meestal tsamen uit Luthers doctrijne.

„Ge begrijpt dat niet Moeder," weerde Mariken af, „meent ge dat zoovelen zich zouden hebben overgegeven tot brandstapel en schavot, als dat nu enkel eigenwijsheid was. Dacht ge dat al die martelaren dan zoo vredig en zalig met een psalm op de lippen zouden zijn heengegaan naar de hel gelijk de priesters beweren? O, ik kan u dat niet zoo duidelijk maken, waarin het groote verschil steekt, omdat ik maar een eenvoudige vrouw ben, die niets liever deed, dan maar stillekens voor haar man en kind te zorgen. Doch als Gods Geest spreekt tot onze harten, zouden we dan niet luisteren, zouden we dan niet doen wat Hij ons zegt? Zouden we dan den weg niet gaan die Hij ons wijst, met al onze zonden regelrecht tot 't hart van onzen ontfermenden Zaligmaker? O, er is geen andere weg. En al moest ik alles, alles verliezen om mijns lieven Zaligmakers wil dan nog

Ze voleindigde dien zin niet aanstonds, de eenvoudige vrouwe, die zoo verheven welsprekend werd, nu ze ge-

tuigenis moest geven van de hope, die in haar was. Ze had willen zeggen: „dan nog zou ik het liever loslaten dan Hem,” maar ze dacht aan den vorigen avond, toen ze gevoeld had, dat ze één niet zou kunnen geven: haar kind — en ze besloot langzaam en als beschaamd: „dan nog zou ik Hem bidden om kracht, liever alles los te laten dan Hem.”

En onwillekeurig bracht tante Anneke hulde aan de schoonheid, aan de echtheid vooral van haar zusters geloof, toen ze zei: „Mariken, Mariken, wees voorzichtig. Ik geloof dat je voor de schoonste verleidinge van den Booze bezweken zijt.”

Mariken's oogen, die onder 't spreken gedroogd waren, ja geglansd hadden, keken zoo innig gerust haar schoonzuster aan, dat deze gevoelde: „arme Mariken, ze is al geheel verloren, of — ze moest geheel en al gelijk hebben.”

Een stil glimlachje speelde onder-tusschen weer op Marikens gelaat, terwijl ze zei: „We hebben ons weer niet aan de afspraak gehouden. Vertel nu maar eens gauw, waarom Hendrik niet mee gekomen is en wat ge van Herman weet.”

Ze had gelijk. Er was sinds lang een afspraak tusschen die beide familiën De Ruijter, die van de Orthenstraat, en die uit het huis „De drie Nobelen” op 't Vuchtereinde. De Ossenkooper was „de nije leer” toegedaan met de zijnen, z'n broer Hendrik echter, de bijlhouver 1) en zuster Anneke en de oude Moeder De Ruijter waren de Kerk getrouw gebleven. Maar dat had in de familie gelukkig nog tot geen verwijdering aanleiding gegeven. Alleen waren ze overeengekomen nimmer over de geloofsverschillen samen te twisten.

Nu, dat ze onder den indruk der

woelige beweging binnen Den Bosch wederzijds de belofte verbroken hadden, is lichtelijk te vergeven. En toen Mariken eenmaal aan de afspraak herinnerd had, vermeden de vrouwen verder zorgvuldig er weer op terug te komen.

„Hendrik,” zoo begon tante Anneke dan, „wilde liever tot den avond in den winkel blijven als er nog eens klanten kwamen, hoewel niemand zal denken, dat we verkoopen, want alle luiken zijn gesloten. Ik wenschte inmiddels wel dat hij al hier was, waar het kwaadwillige volk hem zeker wel geen letsel zou doen.”

„En nu van Herman?” vroeg Mariken weer.

„O, om hem behoeft ge geen zorg te hebben. Ge weet, dat het volk hem eerder op de handen dragen dan kwellen zou. Hij vertelde ons, hoe hij geweigerd had met de beeldstormers mede te doen, al schoon ze hem er dringend genoeg toe presten. Maar hij wilde dan toch *zien*, wat ze deden, en trok er van ons weer heen, nadat hij beloofd had te avond Hendrik te komen afhalen.”

„En merkte ge op de straten nu ook nog iets van de woeling? Me dunkt ge moet wel duizend angsten hebben uitgestaan van uw huis tot hier.”

„Dat is zeker,” zei Moeder. „Vlak bij de Groote Markt kwam ons een joelende bende achterop, die Geuzenliedekens zong. Ze geloofden, meen ik, dat we zusterkens waren en dachten met ons te spotten. Doch toen ze naderbij gekomen waren, dropen ze af en gingen de Markt dwars over op de Kerkstraat toe, zonder ons te moeien. 't Hart bonkte me anders in de keel en we hebben geloopt veel harder dan voor m'n oude beenen dienstig is.”

Zoo brachten die drie vrouwen verder in angst en vrees den dag door, ieder voor zich benauwd over 't lot der beide

1) Bijlhouver = vleeschhouwer.

mannen en zonder dat een van alle er weer over dorst te beginnen, terwijl alleen Job onbezorgd z'n jongensspelen voortzette en zoo goed mogelijk zich in z'n huisarrest schikte.

Reeds tegen een uur of zeven — de vrouwtjes zeiden *pas*, — kwamen de beide mannen ongedeerd thuis. Ze hadden veel te verhalen — Mr. Herman vooral — over de totale plundering van bijna alle kerken, doch daar dat verhaal op herhaling van 't gebeurde te Antwerpen neer zou komen, zij hierover gezwegen.

Niet zonder bezorgdheid ging ook die nacht voorbij, doch wat de Beeldstormers ook in kerken of kloosters vernielden, geen stuk werd gestolen en geen kind leed gedaan.

HOOFDSTUK IV.

De broeders van 't Consistorie waren door den beeldenstorm in hun goede stad niet minder verrast dan de Roomsche gezinden. Maar bleven de Vroede Vaders onrustig en niet wetende wat aan te vangen op 't Stadhuis, — de kerkeraad der Gereformeerden was nog dienzelfden avond bijeengekomen om te bepraten, wat hen te doen stond. 't Was een ernstige, soms roerige bijeenkomst geweest. Er waren er onder de broeders, die ook reeds met iets van die dolzinnige driestheid der Beeldstormers schenen besmet te zijn. Zeker, ze vonden geen van allen het plunderen en vernielen der kerken goed, maar nu de zaken toch eenmaal zoo ver waren, mocht men de gelegenheid niet voorbij laten gaan, om meerdere vrijheid te vragen, — desnoods te nemen, — en voor goed een eind te maken aan allen papistische gruwel en afgoderij.

Andere stemmen pleitten voor vrede

en voorzichtigheid, of herinnerden aan de woorden des Heeren, dat ze zichzelf niet hadden te wreken, dat ze de vijanden lief zouden hebben en zegenen moesten, die hen vervloekten. En voor een oogenblik luisterde men daar naar, en zwegen de heftigsten beschaamd.

Maar ze hadden zoolang reeds geduld en geleden; de kans stond nu zò mooi, om althans iets te verkrijgen, dat men ten slotte besloot zich althans er niet tegen te zullen verzetten, wanneer sommige gemeenteleden van de Overheid een kerk of kapel wilden vragen, of op een andere manier zich die wisten te verschaffen, waar de predikant Cornelis van Diest dan zou kunnen optreden.

Nu, dat was aan geen dooven gezegd. Zoodra dit besluit van 't Consistorie den volgenden dag onder die van „de nije leer” ruchtbaar werd, verzamelden zich al spoedig eenige van de dappersten, waaronder ook Mr. Herman en begaven zich naar de St. Peterskapel op 't Ortheneinde. Er werd, niet al te teer, op de deur geklopt. En schoon de koster vrij lang op zich liet wachten en liever misschien in 't geheel niet voor den dag ware gekomen, ten slotte liet hij zich toch te voorschijn porren, en vroeg met een stem, waaraan hij tevergeefs beproefde iets onverschilligs bij te zetten, wat al dat gejoel aan de kerkdeur te beduiden had.

„Een toontje minder, vriend” zei een lange smid, z'n breede voet in de deuropening plaatsend, „we zullen je heel gauw en goed vertellen, waar 't om te doen is. Je geeft ons de sleutels van je kapelleken, daar we er preek denken te houden. En als we er niet meer van doen hebben, kun jij de boel wel weer opruimen,” liet hij er lachend op volgen. „Dat mag ik immers niet doen,” spartelde de koster nog tegen.

„Kom, gekheid”, antwoordde de smid. En met z'n stevige vuist den bleeken koster terzijde stootend trad hij het portaal reeds binnen. Maar de koster hem na. Arme man, hij was ook geheel van streek, door al wat er in de laatste vier en twintig uren met hem was voorgevallen. Gisteren al dat gespuis, dat z'n heele mooie kapel, waar hij zoo trotsch op was, had geplunderd en geschonden. En nu weer die ketters met hun brutalen eisch. De stakkerd, hij was er bepaald geheel door in de war, want anders had *hij* toch immers niet geprobeerd, dien reusachtigen smid tegen te houden!

Een onbedaarlijk gelach steeg dan ook uit de voor de kerkdeur verzamelde menigte op, toen men zag hoe de kleine, zenuwachtige koster, den langen smid in den rug greep om hem tegen te houden maar als een veertje door dezen werd meegesleept.

Maar eensklaps verstomde het gelach. Juist toen ook de anderen binnen wilden treden flapte de zware kapeldeur voor hunne neuzen dicht, waardoor de koster en de lange smid eensklaps aan hunne oogen onttrokken werden.

Wat had dat te beteekenen? Had zich mogelijk achter die deur een troep paapschgezinden opgesteld en meenden ze nu den smid gevangen te houden? Een toornig rood kleurde het aangezicht dier even overblufte mannen. En drie, vier, vijf tegelijk lieten hun zware knuisten als mokers op de eikendeur vallen, zoodat het geluid ervan dof weergalmde in de kerkeruimte. Met dreigende woorden gelastten zij den verdwenen koster onmiddellijk hen de deur te openen, want zoo ze zich zelf den toegang moesten verschaffen, zou 't slecht met hem afloopen.

Een oogenblik zwegen ze om naar 't antwoord van daarbinnen te luisteren. Maar er kwam geen antwoord. Wel

hoorden ze een stommelend gedruisch, alsof iemand zich heftig tegen z'n gevangenneming verzette.

Het ongeduld der buitenstaanden steeg met iedere seconde. Nog bood de deur weerstand aan de trappen en slagen welke zij moest verduren. Doch reeds waren er eenige der mannen van 't consistorie weggegaan om koevoeten en breekijzers te halen, ten einde de deur met geweld open te breken, — toen plotseling de smid met een glunderen lach op z'n zwart en nu verhit gelaat weer voor hen stond. 't Gemor verstomde en onnoozele verbaasdheid sprak uit de oogen der gapende toeschouwers. En inderdaad, die verwondering was begrijpelijk te noemen. Want wat ze zagen was allerkoddigst zoo vlak na hunne opwinding over 't vermeende onrecht, dat den smid zou zijn aangedaan. Hij stond daar ongedeerd. Van vijandige paapschgezinden was geen schim of schaduw te zien. Alleen zag men den doodsbenauwdten koster plat op den vloer in 't portaal zitten, terwijl de smid met z'n gespierde rechterhand een doodelijk bleeke vrouw bij den arm hield, en z'n linker de sleutels hield.

„Wat is er gebeurd Nelis?” vroegen de naastbijstaanden.

„De koster z'n vrouw deed de deur dicht, jongen,” antwoordde de smid doodbedaard. „En ze was zoo doodsbenauwd, dat we haar man kwaad zouden doen, dat ze me der toen niet meer uit laten wou. En toen moest ik ze eerst allebei even op zij zetten, zie je. Hier heb ik meteen door de sleutels, mannen. En de koster heeft me beloofd, dat hij morgen den boel wat zal opruimen, eer de eerwaarde Cornelis voor ons zal preeken. Want het ziet er daarbinnen raar uit, hoor je.”

„Wat, opruimen?” schreeuwde er een uit den hoop, „laten we hem met

z'n wijf opruimen. In de Dieze met dat vee."

Maar de goedhartige smid, die medelijden kreeg met die beide bleeke stakkers, kwam tusschenbeide met een straf: „Wij zijn geen moordenaars, he? Pas op wie de stakkers durft aanraken. Verstaan?"

HOOFDSTUK V.

Zoo min als in eenige andere stad van ons vaderland, vergrepen zich de Beeldstormers in Den Bosch aan eenig mensch. Maar toch begrijpt ge, dat alle Roomschegezinden met vreezen en beven de dingen te gemoet zagen, welke hen nog boven het hoofd konden hangen. En daarvoor was reden te over, wanneer ze tenminste de verhalen gelooven moesten, die de eerst volgende dagen verteld werden, vooral door diegenen natuurlijk die niets van de Beeldstormerij gezien hadden. „De koster van de St. Peterskapel was vreeselijk mishandeld, z'n vrouw lag op sterven enz. enz." Wij weten beter en toen den volgenden namiddag een groote menigte „kettters" zich weer naar 't Ortheneinde begaven, konden ook de hardnekkigste overdrijvers zien, dat dat alles puur verzinsel was. Immers de koster vertoonde zichzelf, na 't eerste geklop ditmaal, aan de deur om de kettters binnen te laten en met z'n vrouw van de gelegenheid gebruik te maken ergens anders een goed heenkomen te zoeken.

Niemand, die 't hem belette; niemand ook die er in tegenwoordigheid van den predikant Cornelis van Diest den moed toe gehad zou hebben. Want ja, die man in het eenvoudige, stemmige gewaad, broek en wambuis van donkergrijze stof, lage schoenen, zwarte

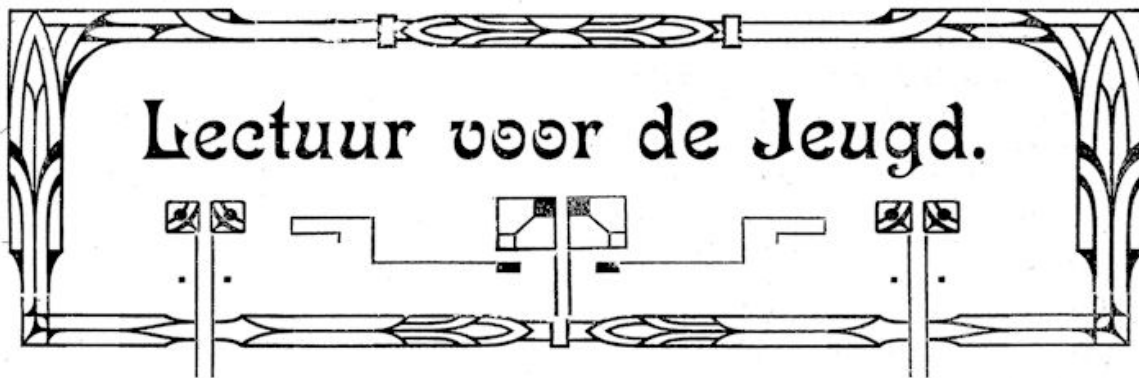
kousen, en op 't hoofd een breedgeranden hoed met puntigen bol, — de man, dien we daar nu achter den heiligengeestmeester van 't Bosscher consistorie de kapel zien binnegaan, is niemand anders dan de predikant, van wien we reeds eerder hoorden gewagen. Door de dichte menigte beide van mannen en vrouwen, die nauwelijks hun drift hebben bedwongen om eerbiedig den geliefden leeraar vóór te laten gaan, en die nu beginnen te dringen om óók binnen te komen, verliezen we hem een oogenblik uit het oog. Als we eindelijk heel achter aan en met moeite nog een staanplaatsje hebben veroverd, zoekt onze blik hem te vergeefs.

Geduld maar: zoo straks zult ge hem geruimen tijd kunnen gadeslaan. Thans hebben de broeders van 't Consistorie hem een oogenblik alleen gelaten, opdat hij door een innig gebed tot God zich sterken mag voor de moeilijke taak, die hem wacht.

Stil. Daar gaat iemand achter het ruwe spreekgestoelte staan, dat achter in de kapel in der haast is opgeslagen. Hij begint te spreken. 't Gemurmur verstomt. Thans hoort ge dat hij ons verzoekt aan te heffen uit de psalmen Datheen's het achtste vers van den 89sten psalm.

Soo wij sterck zijn, daer van hebt gij alleen de
[eer:
Vermogen wij oock yet, sulcks alles komt, o
[Heer,
Van uw goedheyd, die ons' bescherming is be-
[vonden:
Is 't dat wij benauwd zijn nu of 't eenigen ston-
[den,
Gij, o Heijlige Godt Israels hoog verheven,
Zijt ons Koning, tot wien wij ons gantschlijk
[begeven.

(Wordt vervolgd).

DE OSSENKOOPER VAN 'S HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 185).

Wonderlijk gehoor dat lied op deze plaats! En toch klinkt het goed. Ze zijn niet gewend deze stoere mannen, die zedige vrouwkens de *loftliederen* aan te heffen. Ze zijn ook nog nimmer zóó bijeen geweest, in een echte kerk, om den Heere te dienen. Op zolders en in schuren, ver weg op verlaten akkers, achter heggen en struiken, in doodsgevaar menigmaal, dáár zongen ze andere wijzen met andere woorden, een lied uit de diepte:

„O Heer! ick ben van mijn vijanden
Omringt! verlost mij uyt haer handen!

Of ook:

Ontfermt U mijns! die nu benauwd ben seer:

Of wel:

Mijn hert is vol van angst en beven;
Vol dood'licke vrees is mijn leven;

Doch nu klinkt het fier — toch
oetmoedig:

Soo wij sterck sijn, daer van hebt gij alleen de
[eer.

Wanneer de laatste toon wegsterft,
treedt ergens uit een deur Cornelis

van Diest binnen. De man achter het spreekgestoelte heeft hem de plaats ingeruimd en als de predikant zegnend de handen opheft, buigen zich aller hoofden eerbiedig om niet te worden opgeheven, dan nadat hij in vurige dankzegging en voorbede heeft uitgesproken, wat in 't hart dezer Bosschenaren gevoeld en begeerd wordt.

Het tekstwoord is gekozen uit den tweeden brief van Petrus:

„So weet de Heere de Godtsalighe uit de versoeckinge te verlossen.”

En de uitlegging die er op volgt grijpt menigeen in 't hart. Zeker, de Heere had groote dingen ook gedaan in Den Bosch. Er was reden om verblijd te wezen. En de gemeente Christi mocht haren God wel gansch oetmoedig en vurig danken, omdat Hij haar, althans bij aanvang, in de ruimte had gesteld. Doch, nu vervolging en smaad binnen Den Bosch geleden schenen te zijn, mochten de Christenen wel dubbel waakzaam wezen. Want de Booze, die ook menigmaal komt in de gedaante van een Engel des Lichts, zou andere verzoeking en uitdenken. Zou de eerste

liefde niet bij menigeen verflauwen met het verminderen van 't gevaar? Zou de zucht om nu op hun beurt eens meester te zijn in Den Bosch de broeders niet doen vergeten, dat God slechts den nederigen genade geeft? En wat zou het baten alles te gewinnen, indien ze schade leden aan hunne ziel? Nog eens wilde hij 't hun aanzeggen, allen, hun die reeds den Heiland kenden en hun, die van verre nog stonden: daar was een parel van groote waarde, en wie haar kende, wilde gaarne alles verkoopen, eer, aanzien en macht, om haar te bezitten. Maar welke dwazen zouden zij zijn, die om nietig slijk dien schat lieten verloren gaan; die, als Ezau eens, om een schotel linzen hun eerstgeboorterecht gingen verkoopen.

En voor wie nimmer, tot nog toe, den Heere hadden gekend, voor wie nog zuchtten in de banden hunner zonden, die nog naar licht uitzagen van uit de duisternisse der Roomsche kerke, voor hen had hij een blijde boodschap: de volken, die in donkerheid zaten, hadden een groot Licht gezien: Christus Jezus was in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken; als de goede Herder, wou Hij zich ontfermen over ieder afgedwaald lam; door Zijne striemen was ons genezing geworden; en wat geen beeld kon bewerken, wat geen heilige vermocht: Zijn dierbaar bloed wascht smetteloos rein, ja witter dan sneeuw, en Zijne genade was ieder genoeg.

De spreker hield op. En zijn oog zocht de oogen, zocht de harten zijner hoorders. Toen vroeg hij zeer langzaam: Is hier iemand onrein, — van den hoofdschedel tot de voetzool toe? Jezus wacht hem.

Is hier iemand vermoeid? — Kom tot Hem, die u rust kan geven. Is hier iemand in verzoeking? God weet

te verlossen! Wij bidden u in 's Heilands naam, laat u met Hem verzoenen."

Nu zingen ze saam Psalm XXXII:

Wel hem, dien sijn misdaad, die hij bedreven
Heeft, van Godt uit genaden werd vergeven;
Over wien God sijn barmhertigheyd streckt,
Daerdoor Hij sijn boosheden gantsch bedeckt.
Hoe gelucksalig is de mensch bevonden,
Dien Godt niet toe en reket sijne sonden!
In wiens geest niet woond eenige schalckheyd,
Noch geen bedrog ofte geveynsdigheid.

Ondertusschen gaan die broeders van het Consistorie, welke collecteurs worden genoemd, met een zakje rond tot het innen der liefdegaven tot ondersteuning der armen. En als het gezang en ook de collecte geëindigd is, volgt het dankgebed, waarop allen, nog onder den indruk van 't gehoorde, heengaan, stil en rustiger dan ze zijn gekomen.

Buiten aan de kerkdeur, staat de bleeke koster. Het rustig verloop van den dienst, heeft hem weer wat moed teruggegeven en hij wou toch ook graag weten, of hij kan wonen blijven, dan of hij koster af is.

Zwijgend gaan de kerkgangers langs hem heen, ze zijn te zeer met hunne gedachten vervuld om zich vroolijk te maken over den benauwdten blik waarmede hij hen gadeslaat.

Eindelijk, als reeds al 't volk ziel verspreid heeft komen ook de predikant en de broeders van het Consistorie.

Een der laatsten geeft den koster z'n sleutels weer. Ze zullen ze hen wel opnieuw komen vragen, wanneer ze er behoefte aan hebben.

Hij knikt verlegen, laat den man voorbijgaan en durft eerst als hij z'n rug ziet tersluiks de vuist ballen. Trouwens, de haastig voortstappende, maalt wat om deze kostervuist! Hij heeft zelf een paar handen die vrij wat steviger zijn, onze Mr. Herman de Ruyter!

En Moeder De Ruyter? En Job? Zij ook hebben de predikatie bijgewoond, maar, eerder vertrokken dan Vader, heeft deze moeite genoeg ze in te halen.

En als ons ossenkoopersgezin weer goed en wel thuis is, wanneer Moeder het avondeten heeft opgedischt, wordt er nog geruimen tijd over 't gehoorde gesproken. Mariken vooral heeft genoten, meer nog dan Mr. Herman, die liever een opwekking tot den strijd had vernomen, dan deze vermaning tot bedachtzaamheid, Petrusnatuur als hij is. En Job, die zoozeer op Vader gelijkte?

Een oogenblik heeft hij Moeder bedroefd, toen hij op haar vraag, wat hij van de preek begrepen had, antwoordde: „dat de heiligen en de beelden je toch niet helpen konden.” Maar toen hij daarna, bij 't naar bed gaan en na z'n avondgebed, dat hij aan haar knie placht op te zeggen, op eenmaal z'n armen om haar heen had geslagen en half beschaamd en verlegen gefluisterd had: „O, moedertje, ik wou zoo graag een schaapje van den goeden Herder worden,” — toen had ze verstaan dat haar jongen nog wel iets meer van het Woord had begrepen — Goddank!

HOOFDSTUK VI.

En nu zijn we op eenmaal in 't begin van 't jaar 1567, maar nog altijd in Den Bosch. Wat is er in dat winterhalfjaar ontzettend veel gebeurd in ons arme land. De beeldstormerij had voortgewoed nog geruimen tijd, dan hier, dan daar. Binnen Den Bosch was zij op den 10^{den} October opnieuw uitgebroken. Het klooster Baseldonck op den Windmolenberg vooral had het duchtig moeten ontgelden. Met een grooten boom had een hoop kwaad-

willigen er de poort opengeloopen, met de bedoeling alles stuk te slaan en weg te dragen.

Maar voor ditmaal was de stadsregeering minder besluiteloos geweest dan vroeger. Zij had schout, schepenen, raden, gezworenen, dekens der ambachten en schutters derwaarts gezonden om de orde te herstellen.

Jawel, doch de schutters weigerden op hun eigen stadgenooten te schieten. Ook waren de muitelingen minder gauw versaaagd dan de regeering wel gemeend mag hebben. In ieder geval: het leed niet lang of schout, schepenen en de mannen der wet moesten het hazenpad kiezen en het klooster den boosdoeners in handen laten.

En dat alles greep plaats ondanks het plakaat van wege den Koning en de Landvoogdesse, waarbij kerk- en kloosterschending met den dood werden bedreigd; ondanks de aanwezigheid van twee raadslieden van Margaretha: Dirk Noppen en Nicolaas van der Stegen, die nog wel gekomen waren om de zaken tot nut van den Koning en tot rust van de stad in orde te brengen.

We zeiden 't verkeerd, 't was juist *omdat* die heeren gekomen waren. Het volk vertrouwdde niemand meer, die van wege Philips of zijn zuster kwam. Ook deze raadsheeren zouden wel gekomen zijn om de gehate Inquisitie in te voeren en opnieuw schavotten op te richten of brandstapels te doen rooken, — dus: weg met hen, weg met schout en schepenen, weg met monniken en paters!

Dien ganschen dag had de opstand aangehouden, den volgenden dag begon het opnieuw. En de beide heeren hadden wel heel verstandig gedaan, met zich stil te verstoppen en stiller nog den volgenden dag de stad te verlaten. Ook de schout werd verjaagd. En eerst langzaam was de ontroerde stad weer

tot eenige kalmte gekomen. Alleen, — die van „de nieuwe religie” waren heer en meester gebleven. De kerken hadden zij in gebruik, nergens in de stad, werd meer de mis bediend of sermoen gehouden. En het was niet recht duidelijk meer, wie de stad regeerde: de stedelijke regeering of het Consistorie.

Maar ook die tijd lag in 't begin van '67 al weer maanden achter den rug. En nog banger dagen zouden over Brabants hoofdstad heengaan.

Natuurlijk was Margaretha boos geweest, toen zij vernam, dat haar raadsheeren uit de oproerige stad hadden moeten vluchten; natuurlijk had ze er nieuwe commissarissen heen gezonden.

Op den avond van St. Simon- en Judasdag — want de Bosschenaren rekenden nog naar de oude heiligendagen, zelfs al waren ze kettersch, — op den avond van den 28sten October dan, waren die beide heeren Jan van Merode en Jan Scheijfve de stad binnen gereden. Vooral de eerste was den Bosschenaars geen onbekende, ja ze hielden zelfs veel van den vriendelijken man. Spoedig was dan ook gebleken, dat hij 't ontwrichte been wel weer in 't lid kon zetten. Na wat praten over en weer, na wat toegeven van weerskanten, was het volgende besloten: de schout mocht terugkeeren en hij zou acht en veertig burgers tot z'n hulp krijgen; niemand zou meer een godsdienstoefening verstoren mogen; de nieuwe religie zou met vier kerken tevreden zijn; en pastoors noch dominee's zouden elkander mogen beschimpen of smaden.

Zoo zou de stad, na herkregeen kalmte, onder wijs bestuur, met vrijheid voor Roomsche en Onroomsche beide, weer tot bloei komen en zich van de geslagen wonden kunnen herstellen. Leve dus heer Jan van Merode!

Maar koning Philips en Margaretha

hebben zooveel domme dingen in de Nederlanden gedaan, — ze zouden ook ten opzichte van 's Hertogenbosch weer eens dwaas handelen. En daarvan zijn we in 't begin van 1567 getuige.

Nieuwjaar was wel weer achter den rug, maar de winter liet zich nog geducht voelen, en de dagen waren nog niet zóó aan 't lengen, of er bleven avonden over, lang genoeg om bij den haard lands- en stadszaken uitvoerig te bespreken. Ook de broeders van het Consistorie vergaderden druk en ik durf niet verzekeren dat ze de vermaningen van dominee Van Diest altijd in ooren hoorden klinken, wanneer zij hunne besluiten namen. Er waren er onder hen verscheidene, die óók heer Jan van Merode niet vertrouwden, en ze mompelden onder elkander van den vogelaar, die 't vinkjen lokt met zoet gefluit. En welhaast werd hun wantrouwen door de gebeurtenissen gestijfd.

IJzig hilde de wind uit het Noord-Oosten en deed de wateren tot ijs stollen, terwijl het loopen op de straten, daar de half gesmolten sneeuw tot ijzel verstijfd was, levensgevaarlijk werd.

Mr. Herman wreef zich de handen voor 't reusachtige houtvuur in z'n woonkamer, terwijl Moeder Mariken het licht ontstak, daar reeds de avond gevallen was. Job speelde met z'n huifkar, die sinds lang af was.

„Ge zijt stil Vader”, begon Mariken, terwijl ze een oogenblik achter de zware eiken tafel plaats nam en haar man aanzag, „gaan u de zaken nu nog niet naar 't zin?”

Mr. Herman zag niet op, maar morrelde wat met de pook in de asch, terwijl hij antwoordde: „'t Gaat iedereen naar 't zin tegenwoordig. Maar juist dat bevalt mij niet. Ik wou dat ik wist, wat de heer van Merode in 't schild voerde.”

Z'n vrouw schudde bedenkelijk het hoofd en ze zei: „Herman, Herman, ge slaat uw oogen te hoog. Dat zijn immers uw zaken niet. En mag een eenvoudig burgerman zoo voornaam een heer als de Commissaris der Landvoogdesse bedillen?”

„Ach, wat” en met een wreveligen ruk wierp de Ossenkooper z'n zetel om, „de Landvoogdesse heeft het er niet naar gemaakt, dat we voor haar of hare dienaren eerbiedenis zouden gevoelen. En bovendien, zouden we 't dan maar lijdelijk aan moeten zien als zulk een heer Commissaris een falsaris bleek te zijn, die onze goede stad in de handen der Spanjolen denkt te spelen?”

„Luister niet te veel naar lasterpraat, lieve man en bedenk, dat het ons niet voegt te oordeelen.”

„Ik oordeel niet” zei hij beslist, „ik weet. De eerste maand van 't jaar is vandaag om. Eer de tweede zoo ver is, zult ge zien of ik gelijk had, dan niet.”

Vrouw Mariken was bleek geworden, nu haar man zoo boud sprak. Ze wenschte nu alles te weten, maar vond het niet goed, dat haar kind reeds al die dingen hoorde bespreken.

„Heb je al gedaan, wat je me beloofd had?” vroeg ze Job vriendelijk.

„Het hout voor u op te stapelen, naast den keukenhaard?” was zijn wedervraag.

Ze knikte en zei: „Ga 't dan nu even doen m'n jongen. Geerte zal wel reeds het licht ontstoken hebben, en laat ze je den roodwangigen appel geven, waar je te noen zoo begeerig naar keek.”

Job was al weg, de deur achter zich loslatende. Moeder deed haar dicht en ging daarna aan de andere zij van den schoorsteen staan.

„Is 't heusch waar, Herman? Dreigt er opnieuw onlust en strijd in de stad.”

„Zijt gij dan de eenige, die nog niets van de loopende geruchten vernomen hebt?”

„Ik kom niet op straat, met dit weer. En ik zie niemand, dan Job en Geerte, want gij zelf zijt nu heele dagen ter deure uit,” zei ze met een zacht verwijt in haar stem, „en wanneer ge dan nog te avond uw plaatse bij het haardvuur inneemt, zit uw 't hoofd zoo vol gepeinzen, dat er nauw een woord voor 't kind of mij overschiet.”

Er was iets in den toon waarop ze sprak, dat hem deed opzien. Er rolde een stille traan over haar wang, en haar oogen keken zeer bedroefd.

Hij trok haar naast zich op de bank en haar rechterhand in de zijne nemende, zei hij ernstig:

„Ik heb niet genoeg bedacht, dat het u zeer kon doen mij dus afgetrokken te zien, Mariken. Vergeef mij dat. Doch kunt ge niet bevroeden, dat het zeer gewichtige zaken moeten zijn, welke mij zoo geheel in beslag nemen?”

Ze knikte langzaam, als dacht ze er over wát hem te antwoorden. Toen zei ze: „Ik weet, dat gij mannen de dingen anders ziet dan wij; ik weet ook, dat gij veel invloed bezit in de stad en met veel dingen wordt belast, waar ik zelfs geen begrip van heb. En toch — vrouw en kind hebben oók recht op u, en ik kan 't niet aanzien, dat gij gebukt gaat onder moeite en kommer, zonder mij daarin te kennen, zonder mij mee te laten dragen den last die u 't hart bezwaart.”

Hij had haar geheel uit laten spreken en haar hand vaster gedrukt. En nu zij zweeg, zei hij kalm: „Ge zijt een lieve, moedige vrouw, en gij zoudt recht hebben op veel mijner uren, wanneer de toestanden nog waren als weleer. Doch deze tijden vragen veel van de waarachtige burgers in stad en land. Nu eischen ze mijn tijd — even aar-

zeldde hij, dan vervolgde hij moedig — straks misschien ons lijf en ons leven. Ik en gij, we zullen immers niet terugdeinzen, voor 't brengen zelfs van zoo groot een offer?"

En toen hij zag dat ze bedroefd het hoofd afwendde vervolgde hij met klem: „Bedenk, vrouw, dat onze zaak rechtvaardig is. En moeten wij zaaien met bloed en tranen, eens zal ons kind zegenend de nagedachtenis zijner ouders danken, als hij van den oogst geniet, en ons schoone land vrij is als geen ander op de aarde."

Maar uw tweede eisch is recht. Gij vraagt mijn vertrouwen. Hoor dat ik u alles vertelle."

„Maar juist toen Mr. Herman zou gaan spreken hield Mariken, haastig haar oogen geheel drogend, hem tegen.

„Stil, Herman," zei ze eenigszins verschrikt, „er is volk aan de deur."

Inderdaad klonk de klopperslag, eenige malen driftig herhaald, op het zware eiken paneel.

Mr. Herman stond op om te gaan zien, wie hem met deze barre koude zoo laat nog wenschte te spreken.

„Doe niet te haastig open, Herman, er dwaalt slecht volk te veel rond in deze dagen" vermaande Mariken terwijl hij ging.

„Och kom," was z'n antwoord, „meent ge nu dat het reeds zoover in onze goede stad is, dat men 't zou wagen, een eenzaam burger te zijnent te molesteeren. Misschien is 't broer Hendrik wel, die me de tijns 1) van 't vorige jaar nog schuldig is. We kunnen de zestig carolus-guldens 2) best gebruiken, nu er niets verdiend wordt. En ik liet hem reeds te lang wachten."

1) tijns = huur.

2) We weten reeds, dat het huis genaamd „De drie nobelen" in de Vuchterstraat, Mr. Hermans eigendom was. De zestig carolus-guldens welke 't hem opbracht, vertegenwoordigden een waarde van f 200 à f 300 naar onze berekening.

Dat scheen de buitenstaande óók te meenen. Hij liet tenminste nog eens en ook nog wat steviger den klopper vallen.

„Ja, ja" bromde de Ossenkooper, „'t kan wel minder." En hij schoof den grendel weg, die de bovendeur dicht hield. 't Was voorts niet eens noodig haar open te trekken, want de noord-ooster behoefde maar één stootje om 't ding bijna Mr. Herman tegen het hoofd te werpen.

Hoewel 't een heldere vriesnacht was en de starren schitterden, kon de Ossenkooper toch ternauwernood den persoon zien, die in de duisternis stond, onder den luifel.

„Zijt gij Mr. Herman de Ruyter?" vroeg een stem.

„Antwoord eerst maar eens op de vraag, wie gij zelf zijt, vriend, en wat ge op zoo ongelegen uur verlangt," meende de Ossenkooper.

„Mijn naam te zeggen heeft geen haast, geen nut ook," hernam de vreemde, „gij hebt nimmer eerder van mij gehoord. En wat ge op dit uur van mij hoore kunt, is zoo belangrijk voor u en uw uwen, dat ge er mij wel een plaas voor moogt inruimen aan uwen haar. Want bijlo, 't is er 't weertje niet naar om in de open lucht te staan keuvelen."

„Maar ik wil toch eerst weten, wie ik in m'n woning haal," hield Mr. Herman vol.

„Een man, die 't Brimeu van hart gunt zoo z'n plannen mislukken. Laat ge me er nu nog niet in?"

„Kom in dan," en de Ossenkooper maakte ook de onderdeur los.

De vreemdeling trad haastig binnen wachtte daarop geduldig tot de deur weer gegrendeld was, liet Mr. Herman voorbij en naar de huiskamer gaan en volgde hem op den voet.

„Gaat zitten," noodigde de Ossenkooper, een bank bij 't vuur schikkend

en onderwijl den vreemden bezoeker van terzijde eens opnemend, wat hem niet veel wijzer maakte, daar de opgeslagen kraag van den mantel en de breede rand van den hoed, weinig meer dan 't puntje van 's mans neus vrij lieten.

Moeder Mariken beantwoordde even den korten groet van den vreemdeling en haastte zich daarop hem een warmen drank in te schenken.

Intusschen, het geheimzinnige van den bezoeker beviel Mr. Herman niet te best. En hij moest daar eerst het zijne van hebben eer hij een gesprek dacht aan te knopen. Van den stapel blokken, welke achter 's mans rug lagen opgestapeld, greep de Ossenkooper er enkele om die op het minderende vuur te werpen. En, als ware het door een onhandigheid, meteendoor stootte hij den gast den breedgeranden hoed van 't hoofd.

Met een luiden lach greep deze naar het vallende hoofddekseel en hij riep uit, „Bijlo, gij zijt mij te slim af, fijman. Woudt ge zoo gaarne m'n tronie eens zien. Nu, zeg nu eens eerlijk, kent ge me?” Mr. Herman moest ontkennend antwoorden.

„Geloof me,” glimlachte de man, „ge kunt alle wantrouwen laten varen. Meendet ge zoeven niet stellig en vast in m'n haren de tonsuur 1) te zien glimmen? Ik ben zoo min een vermomde pater, als gij, en met „kettersch” of „paapsch” laat ik mij niet in.”

„Al genoeg, al genoeg” weerde Mr. Herman af „verhaal liever, waar ge u dan wél mee moeit en wat ik daarmee uitstaande kan hebben.”

Met gretige teugen dronk de vreemdeling de hem toegeschoven beker leeg. Daarop zij hij: „Welnu, kort en goed,

1) De tonsuur is het kaalgeschoren gedeelte van 't hoofd, waaraan Roomsche geestelijken te herkennen zijn.

dit is de zaak. Gij kent mijn genadigen Heere, den graaf van Megen, stadhouder des Konings in Gelderland, Karel van Brimeu?”

„Van naam, anders niet” antwoordde Mr. Herman.

„Daar moogt ge blij om zijn,” hernam de ander met bitteren spot, „ik wou, dat ik 't u na kon zeggen. Maar ik ken hem slechts al te goed. Ziet ge dezen striem?” — Hij wees op een donkerroode streep, welke hem links over het voorhoofd en de wang liep. — „Die heeft hij mij geschonken, als belooning omdat ik hem als een hond heb gediend en gevolgd, en ik tegen hem opstond, toen hij m'n zuster mishandelde. Honden mogen hun meesters nooit aanbassen. Dan moet immers *altijd* de zweep hun het zwijgen weer leeren? Nu ik heb ook gezwegen, ik ben weggekropen tot ver buiten z'n gezicht. En hij dacht dat hij me opnieuw gedwee had gemaakt! Gedweeër dan ooit!”

Weer lachte de man, maar nu met een vreemden bitteren lach, en hij vervolgde:

„Maar hij vergiste zich, nooit, nooit, zal ik hem dat vergeven”

Hij hield eensklaps op en zei na een oogenblik zich met moeite bedwingend: „Doch wat gaat dat alles u aan? Ge hebt reeds genoeg begrepen. Ik wil wraak! Gij zult me daarbij voor *ditmaal* helpen.”

Mr. Herman haalde de schouders op.

„Ge meent dat ik lieg en andere bedoelingen heb?” vroeg de vreemde.

„Ik geloof niet dat ge liegt,” was het antwoord, „maar wat woudt ge mij zeggen, dat Karel van Brimeu ooit kon schaden? Woudt ge ons zijn plannen verraden ten opzichte dezer stad? We kennen ze sinds lang.”

„Niet alle” meende de bezoeker, „weet ge dat hij met z'n krijgsvolk herwaarts

komt om Den Bosch te bezetten?"

"Wij vermoedden het," antwoordde De Ruyter „thans is hij in den Bommelerwaard."

"Daar is hij geweest," verbeterde de ander, „morgen verlaat hij reeds Driel. Dan gaat hij naar Vlijmen, dan naar de Langstraat, dan naar Oosterwijk, dan"

"Naar Den Bosch" vulde de Ossenkooper aan.

"Misschien," was het antwoord. „Maar hij zal van uit Oosterwijk wel eerst een kondschapper herwaarts zenden om de stadsregeering te vragen hem een commissie toe te zenden, omdat hij van Margaretha een brief voor de Bossche regeering bij zich heeft met het verzoek hem en z'n manschappen binnen de vesting te laten komen."

"Dan zal hem geantwoord worden, dat Den Bosch nimmer aan vreemd krijgsvolk behoefte heeft, omdat z'n burgers onderling de orde best weten te handhaven."

"'t Sa, 't Sa," spotte de bezoeker, „Den Bosch staat sinds de Beeldstormerij waarlijk aan het hof te Brussel niet voor zóó vredelievend bekend."

"Wat voorheen gebeurde is vergeten en vergeven sinds heel onze stad aan den kanselier en heer Jan van Merode onderdanigheid bewezen heeft," zei Mr. Herman, „al schoon ik m'n eigen meening heb over die heeren. Dat doet nu hier evenwel niets ter zake, en 't is overbekend, dat de Landvoogdesse openlijk gezegd heeft, nu de zaken in Den Bosch zóó geloopt zijn, de stad gaarne weer in genade te willen aanvaarden. Of weet gij soms — en de Ossenkooper keek z'n bezoeker met wonder doordringende oogen aan, — weet gij soms dat Margaretha verraderlijk spel met ons speelt, en ons, ondanks alle fraaie beloften, Brimeu op 't dak zendt? Dan kondt ge met recht m'n hulp in roepen voor uw wraak op Brimeu en op de Landvoogdesse."

(Wordt vervolgd).

MONDJESVOL.

Mondjesvol? Ja, beste maats:
Veel gezegd in weinig praats,
Ernstig of een grapje.
Is er soms een beetje plaats,
Dan wat goeds en nimmer kwaads,
Telkens maar één hapje.

* * *

Middeleeuwsche spreekwoorden:

Om cleen sake bijt die wolf dat scaep.
Om een geringe oorzaak bijt de wolf het schaap.
Onnutte sorghe doet vroege ouden.
Noodelooze zorg maakt vroege oud.

Ten hinckede niemant van eens anders seer.

Niemand hinkt van een anders wonde.

Ten sijn niet al iaghers, die horen blasen.

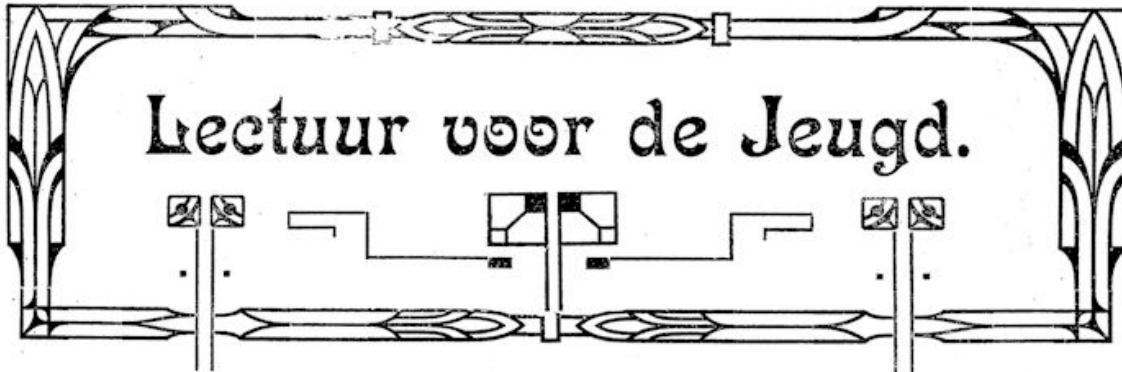
't Zijn niet alle koks, die lange messen dragen.

Tes quaet blasen met vollen monde.

Met een volle mond is 't kwaad blasen.

Tes quaet verre springhen met enen corten stocke.

Met een korten stok, kan men slecht ver springen.

DE OSSENKOOPER VAN 's HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 248).

„Neen, ditmaal toch heeft zij geen schuld, — niet zooveel schuld als gij meent ten minste. En denk nu niet, dat ik uit partijdigheid aldus spreke, maar de graaf van Megen alleen heeft Den Bosch deze kool gestoofd. O, ik weet alles haarfijn, goëman, zoo nauwkeurig als Karel van Brimeu 't misschien zelf niet heeft onthouden. Want hij verzweeg niets, omdat ik er bij was; niet dat hij me ooit tot z'n vertrouwde op-hief, maar wijl hij me als een onschadelijk huisdier beschouwde, als een stomme hond, die niets hoort niets begrijpt, alleen de hand zijns meesters likt, zelfs dan als deze hem schopte. En er is ook een tijd geweest, dat ik mij dat alles en nog meer van heer Karel zou hebben laten welgevallen. Want nimmer had een man zoo trouw een dienaar, als ik voor hem ben geweest. Als kind reeds deelden wij elkanders spelen: de zoon van den edelen ouden Graaf en dezoon van een eenvoudigen lansknacht. Van hem, m'n vader, heb ik immer geleerd, dat er geen edeler menschen waren, in alle beteekenissen, dan die welke den naam van Brimeu droegen.

xxv

En de oude Graaf was dan ook vriendelijk en goed voor ons, voor vader, voor m'n zuster, voor mij. Tot driemaal toe had vader hem het leven gered en dat had hij nimmer vergeten. Sinds moeders dood, die ik nauwelijks gekend heb, trok vader weer geregeld te velde. En wij bleven op het kasteel, waar we leerden en speelden alsof we broer en zuster van den jonker waren. Maar vader zorgde er wel voor, wanneer hij weer thuis was gekomen, en ons van z'n avonturen verhaalde, de gedachte bij ons levendig te houden, dat Karel eenmaal onze Meester, wij zijn onderdanen zouden zijn. We luisterden wel, doch we geloofden maar half. Karel deelde alles met ons, hij was altijd vroolijk, altijd goedgeefs. En wij lieten hem gaarne in alles de eerste zijn. Toen we opgroeiden veranderde onze verhouding. Natuurlijk. Ik werd z'n wapendrager, en al smartte het me soms, dat hij zoo minachtend mij behandelen kon wanneer hij in gezelschap was van z'n adellijke kornuiten, een uurtje van gezelligheid, met m'n zuster en hem alleen, maakte weer veel goed. Maar die uurtjes

20

werden spoedig schaarscher. Zijn vader, de oude graaf stierf. Hijzelf kwam een poos lang te Brussel aan het hof, klom hooger in rang en toen hij 's konings stadhouder in Gelderland werd, verwaardigde hij zich nauwelijks meer den vroegeren speelmaker zijner jeugd van tijd tot tijd een bevel te geven. Slechts uit één ding bleek nog, dat hij m'n zuster en mij toch nog een klein weinigje anders bekeek dan z'n gewone gehuurde dienaren. Hij liet ons werk opknappen, waarvoor de geringste knecht hem zou hebben bedankt, doch hij vertrouwde ons ook zoo volkomen, dat in onze tegenwoordigheid zelfs z'n diepste geheimen werden besproken. 't Is voor een man als hij altijd gevaarlijk z'n geheimen aan iemand anders dan zichzelf te vertrouwen.

Maar misschien ook beschouwde hij ons als te nietige en onbeduidende wezens, dan dat wij hem ooit zouden kunnen schaden. Ondertusschen al de anderen uit zijn omgeving en huis waren jaloersch op ons, wyl wij 's meesters vertrouwen hadden en ze niet half bemerkten, hoeveel vernederingen we daarvoor moesten verduren. Dat maakte ons trotsch en het dragen mogelijk. Langzamerhand echter liep z'n willekeur en zelfzucht de spuigaten uit. Niet alleen, dat hij m'n diensten vorderde bij nacht en ontij, soms gaf hij de dolzinnigste bevelen alleen om me zijn macht te doen gevoelen. En ik droeg en ik zweeg, tot hij eindelijk ook aan haar raakte, aan m'n zuster, die hij schandelijk verjoeg uit z'n huis, ten aanschouwen van heel het gezin, onder valsche beschuldiging dat ze geroofd zou hebben, zij, die alles voor hem over gehad zou hebben, tot den laatsten droppel bloeds. En toen was de maat vol. Ik ging naar z'n vertrek met opgeheven hoofd, zooals ik in geen jaren gedaan had, ik pleitte voor haar en —

hij lachte, ik werd heftiger en voelde hoe het bloed mij naar het hoofd steeg, terwijl ik hem gelastte, om al wat wij voor hem hadden gedaan en doorstaan, haar terug te doen roepen en in eer te herstellen, — toen greep hij met sarrenden glimlach z'n rijzweep en striemde me tot ik lag aan z'n voeten, tot ik wegkroop uit het vertrek, kreunend, als een hond diep in z'n hok, terwijl hij me hoonend toeduwde: „Ga heen, jongske, en leer wat ge uw heer zijt verschuldigd. En wacht je, dat ik ook jou niet verjage.”

De man bracht de laatste woorden stootend uit, alsof hartstocht en drift bij 't herdenken nog eenmaal z'n strot toesnoerden. En 't scheen of het donkerrood van de striem op z'n wang, donkerder brandde.

Hij zweeg even. Hij dronk uit den beker. Daarop zei hij gewoon: „Nu heb ik u alles verteld, omdat ge me anders toch niet geloofd zoudt hebben. Ge zult thans begrijpen, dat ik van dit oogenblik uw bondgenoot wil zijn. Luister en ik zal u in tien woorden, de plannen van uw tegenstander geheel ontvouwen.

Van half October af heeft Brimeu reeds met Margaretha een geheime briefwisseling gevoerd. Ik zelf bracht de stukken over. Hij schreef haar wel raad te weten om Den Bosch voor haar te bezetten. Margaretha voelde er veel voor en gaf eindelijk haar toestemming, alleen op voorwaarde dat hij de stad toch niet zou overrompelen en geen bloed zou vergieten. Ze meende, dat de Bosschenaren, wanneer ze den brief hadden gezien, dien ze Van Megen als bewijsstuk gezonden heeft, hem en z'n mannen wel willig zouden ontvangen. Ze heeft hem voorts geraden niets te doen wat de gemoederen zou kunnen verbitteren, ja, de troepen op een mijl afstands van Den Bosch te houden

en zoo vriendelijk te wezen als maar mogelijk was.

Maar Karel van Brimeu is niet zoo onnoozel als Margaretha. Hij begrijpt heel goed dat Den Bosch hem *niet* gewillig zal ontvangen. Maar wat nood. „Dan zal het wat bloed moeten kosten en dan ook hoe eer hoe liever.” Zie daar z'n eigen woorden. Ge weet nu wat uwe stad te wachten staat. En een ge-waarschuwde man geldt voor twee.”

Het ernstige gelaat van den Ossenkooper was bij 't luisteren nog versomberd. 't Kwam niet bij hem op te veronderstellen, dat de vreemdeling hem bedroog, dat het misschien z'n bedoeling was, de Bosscher Hervormden tot een onvoorzichtigen stap te verlokken. Mr. Herman had de vaste overtuiging, dat z'n gast waarheid gesproken had. De hartstocht en haat, welke uit elk zijner bewegingen, uit den blik zijner oogen, uit den klank zijner stem gesproken hadden, konden niet zòò natuurlijk gehuicheld worden.

Bovendien, 't was waar, wat De Ruyter in den aanvang gezegd had: het Bosscher Consistorie had reeds gehoord van de beweging der troepen van Brimeu. En met welk doel hij Den Bosch naderde, had men reeds meer dan half vermoed.

Doch thans was de verdenking waarheid gebleken. Hoe zou het gaan, als de stad hem weigerde te ontvangen? Wat zou het lot der Hervormden zijn, wanneer Den Bosch het ten slotte toch op moest geven?

Deze en dergelijke gedachten vlogen den Ossenkooper door het hoofd, terwijl hij peinzend nog een oogenblik met het hoofd in de hand geleund bleef zitten, toen de vreemdeling reeds had opgehouden te spreken.

Dan streek hij met de vlakke hand over het voorhoofd, alsof hij de plagende gedachten weg wilde vegen, en zei:

„Ik wil niet ontkennen, dat mij uw mededeelingen zeer te stude komen, op dit moment; daarmee is 't bewijs geleverd, dat onze inlichtingen en vermoedens gegrond waren. Doch hoe kunt ge verwachten, dat we u daarom alleen, terstond als bondgenoot in onzen kring zullen opnemen?”

„We bestrijden nu toch denzelfden vijand?” meende de ander.

„Ge zegt het zeer juist: *Nu* bestrijden we denzelfden, maar wat zal 't over twee, drie maanden zijn, als we niet meer Brimeu, doch een ander tegenover ons zien. Zult ge dan evenzeer tegen dien andere met ons optrekken?”

„Wat geeft u het recht mij voor een weerhaan te houden?” was de weder-vraag van den onbekende, „meent ge, dat het mij makkelijk gevallen is van partij te veranderen? En heb ik tegenover Brimeu zooveel jaren lang niet getoond trouw te kunnen zijn?”

„Gewis,” stemde Mr. Herman toe, „maar ook —” Hij aarzelde.

„Nu?” vroeg hem de ander.

„Ik zal geheel oprecht tegenover u zijn, ge hebt ook getoond te kunnen *verraden*.”

't Was of de vreemdeling nog eens een slag in 't aangezicht voelde, als waarmee Brimeu hem gestriemd had. Een donkerrood steeg hem tot onder de haren. En toch bleef de streep zichtbaar, nog donkerder brandend. Z'n rechterhand, die tot nog toe met den zwaren tinnen beker op 't eikenblad der tafel, rechts van hem, gespeeld had, sloot zich krampachtig om den voet van den kelk. Moeder Mariken zag den volgenden morgen, hoe de hand er twee bochten in had geknepen, — hij stond op, en schor vroeg hij:

„Scheldt ge mij: Judas?”

Mariken keek doodsbleek en geheel ontdaan op en geen oogenblik verloor ze den zwaren beker uit 't gezicht,

waaromheen z'n hand nog altijd wrong, waarmee z'n rechterarm op het tafelblad steunde. Doch De Ruyter zelf verroerde zich niet. Even rustig bleef hij zitten, alleen z'n straffe oogen keken den vreemde aan, hielden den woedenden man in bedwang ook, naar 't scheen. Althans na een oogenblik liet z'n hand den beker los, ging hij weer zitten, sloeg hij zijn oogen voor die van den Ossenkooper neer. Toen zei deze kalm: „Geen Judas! Die ellendige kon een Heiland overleveren, — gij verraadts slechts een *slechten* meester.”

„Maar dan *toch* een verrader?”

„Ja!”

De beide mannen zwegen een wijl. Daarop raapte de vreemdeling z'n hoed van den grond. „Ik zal heengaan,” zei hij langzaam. „M'n geheimen kan ik u niet meer terug vragen en — ge hebt me er niets voor in ruil gegeven.” „Niemand had er u iets voor beloofd,” zei Mr. Herman koel. Doch Mariken verzachtte de scherpte dier opmerking wat, met een vriendelijk: „Waarheen zoudt ge zoo laat nog gaan en in dit weer? Vernacht hier, we hebben ruimte genoeg.”

Met een minachtenden spotlach wees hij haar aanbod af: „Uw man is te braaf om een *verrader* onder zijn dak te herbergen.”

„Nu dan,” antwoordde Mr. Herman, „dan zal ik u zelf noodigen: ga niet heen met een dwaas hoofd en wees onze gast dezen nacht.”

„Neen en nooit” was het wederwoord, „uw „verrader” zou me den ganschen nacht in de ooren klinken. En ge zegt wel terecht, dat ik een dwaashoofd was. Terug kan en wil ik niet meer. En zij, van wie ik verwachtte, dat ze me met open armen zouden ontvangen, stootten mij met afschuw van zich af, nadat ze m'n geheimen kennen. Ik zal van nu aan verstandiger zijn.”

„Wij stooten u niet af,” betoogde de Ossenkooper, „wij verwijten u zelfs niets, we begrijpen wel hoe ge er toe gekomen zijt. Maar alles berust op felle haat, uw handelen en spreken. En ge wilt onze bondgenoot zijn? Wat heeft haat met onze heilige zaak te maken? Meent ge dan dat ieder, die ontevreden is op wien of wat ook, een „ketter” zou kunnen zijn; meent ge dat wij ook naar wraak dorsten? Ge hebt niets begrepen van wat de mannen en vrouwen der nieuwe religie dringt, ge beseft er niets van, dat we ons blanke vaandel zorgvuldig van iedere smet moeten vrij houden. Zijn we dan niet volkomen in ons recht te vorderen, dat gij eerst zult probeeren ons beter te leeren kennen, dat gij ons de gelegenheid zult schenken ù in handel en wandel gade te slaan, eer er sprake van kan zijn, dat we u als broeder, bondgenoot en medestrijder begroeten? Daarom nog eens blijf bij ons, dezen nacht, morgen, zoolang het u goeddunkt. En overreken eerst de kosten eer ge u bij ons aansluit.”

„Dat lust me niet,” was het wrevelige antwoord. „Ik wil een der uwen zijn, zòò als ik ben.”

„Dàn zult ge *geen* der onzen worden!”

Met dat woord stond de Ossenkooper zelf ook op. Hij opende de kamerdeur. De vreemde vertrok. En zonder groet stapte hij het huis uit, de slapende stad in.

Toen Mr. Herman gesloten had en weer tegenover z'n vrouw zat, zei deze: „Wat een nacht om onder den blooten hemel door te brengen!”

„Hij heeft het zelf zoo gewild” antwoordde De Ruyter. „En ge hebt nu gehoord, wat ons te wachten staat. Ik behoef je nu niets meer te vertellen. Hij deelde meer mee dan ik zelf wist.”

„En zou het dan heusch tot een beleg kunnen komen?”

„Als God het wil, zullen we 't pogen te verhoeden.”

HOOFDSTUK VII.

Veertien dagen ongeveer na 't bovenvermelde, — 't was op Dinsdag den 11^{en} Februari 1567, — reed, door slechts weinigen opgemerkt, een enkele ruiter de stadspoort binnen. Hij kwam op klaarlichten dag, was onverzeld, zag er volstrekt niet gevaarlijker uit, dan enig ander koerier, — en niemand had er dan ook aan gedacht hem tegen te houden of te bemoeilijken.

Op z'n vragen wezen eenige straatjongskens hem gediensstig den weg naar 't Stadhuis, ja beijverden zich zelfs z'n stappend ros bij te houden, om te zien, wat die vreemde sinjeur daàr uit te richten mocht hebben. Hun nieuwsgierigheid werd natuurlijk niet bevredigd. Want toen de ruiter het groote gebouw in 't gezicht kreeg, stapte hij af aan een taveerne of herberg in de onmiddellijke nabijheid ervan; droeg de zorg voor z'n klepper aan den reeds toegeschoten knecht op, en ging zelf naar binnen, waarschijnlijk om zich door een stevig middagmaal wat schadeloos te stellen voor de vermoeienis en de ongemakken welke hij op de eenzame buitenwegen te verduren mocht hebben gehad.

Ongeveer een uur later verzocht en verkreeg hij gehoor bij de stedelijke regeering en overhandigde haar een verzegeld schrijven vanwege Karel van Brimeu, graaf van Megen, waarin deze verzocht, dat een commissie, bestaande uit eenige raadsleden, hem een bezoek zou komen brengen te Oosterwijk, waar de graaf zich met z'n troepen bevond. De toevoeging, dat hij de stad uit naam

der Landvoogdesse een brief te overhandigen had, was niet eens noodig om den Bosschen Raad met heuschheid te doen antwoorden, dat een zoodanige commissie zich zou haasten den volgenden dag bij den Heer Stadhouder van Gelderland hare opwachting te komen maken. Met welk bescheid de boodschapper nog dienzelfden namiddag zich weer naar Oosterwijk terugspoedde.

't Was een vriendelijke, deftige ontvangst, welke Karel van Brimeu het Bosscher gezantschap op Woensdag den 12^{den} te midden zijner troepen bereidde. De bevelhebber was heusch en blijkbaar goedgeluimd, althans hij hield zich zoo. Ook liet hij niet na de Heeren heel z'n krijgsmacht te laten zien, met de stille hoop, dat reeds dat gezicht hen gedwee en bevreesd mocht maken, voor het geval ze er nog aan denken mochten, zich tegen 's Graven plannen te verzetten. En in 't eind, nadat hij zich met de commissie binnen de weelderige wanden zijner particuliere vertrekken had teruggetrokken, haalde hij een papier te voorschijn en bood dat de Heeren ter lezing aan.

De Commissie dankte en begon te lezen. 't Was inderdaad een brief van Margaretha, waarin zij haar goede inwoners van 's Hertogenbossche verzocht den Heer van Brimeu ongehinderd met z'n manschappen binnen de stad te laten trekken.

Terwijl de ernstige gezichten der afgevaardigden zich over dat schijnbaar zoo simpel document bogen, sloeg Brimeu hen in spanning gade. Zouden ze niet verbleeken, zou niet zoo dadelijk een toornig rood, die strakke tronie's uit den plooi brengen?

Maar de Bosschenaren hielden zich goed. Zonder een spier te vertrekken gaven zij den Stadhouder z'n bewijsbrief terug, bedankten hem voor de inzage en verklaarden dat ze der Stads-

regeering met het verzoek van de Landvoogdesse in kennis zouden stellen, en dat ze er voorts op aan zouden dringen, dat de Graaf niet langer dan noodig was op het antwoord zou behoeven te wachten.

En daarna was het afscheid tusschen de Commissie en Brimeu even heusch en plechtstatig als de ontvangst was geweest. Doch nauwelijks weer binnen de stadsmuren gekomen haastten de Heeren zich naar den Raad der stad, die reeds met spanning den uitslag der zending verbeidde.

Onder 't diepste stilzwijgen werd het verslag der afgevaardigden aangehoord. En toen ze uitgesproken hadden, verhief niemand z'n stem om een verstandigen voorslag te doen. Ieder begreep, dat Brimeu buiten gehouden moest worden, want niet alleen dat de toch reeds zoo geteisterde stad, geen roovende, plunderzieke benden behoefde om haar ook het laatste sprankje welvaart nog te ontnemen; doch bovendien zou op het minste gerucht van een plan om des stadhouders troepen toe te laten heel de bevolking in heftigen opstand komen.

Toch moest men tot een besluit komen. En ook de Raad hield zich goed. Brimeu kreeg reeds Donderdag een antwoord: „dat de stad n.l. nog zoo dadelijk geen beslissing kon nemen en of de Graaf nog niet wat geduld kon oefenen, totdat ze met de Landvoogdesse haar zaak besproken had.”

Brimeu beet zich op de lip. Hij voelde wel dat de Raad hem weigerde te ontvangen en om Den Bosch wat meer vrees aan te jagen, brak hij op met z'n troepen en kwam te Vucht, op een half uur afstands der benauwde veste zich legeren.

Hij kon er intusschen zien, dat men zich in Den Bosch niet weerloos dacht te laten overrompelen. De poorten

waren wel verzekerd, de wallen bewaakt en hier en daar loerde grimmig een ijzeren vuurmond in de richting van den belager.

Nauwkeurig werd acht gegeven op elk, die de stad poogde te naderen, binnen te komen of te verlaten. Een enkel man, een koerier van den Raad, liet men natuurlijk ongehinderd vertrekken. Hij had een brief voor de Landvoogdesse bij zich. Inderdaad een waardig stuk. De regeering schreef hoe gevaarlijk en onverdiend de handelwijze van Margaretha eigenlijk was; ze vroeg of de Landvoogdes den Graaf van Megen toch wilde gelasten, de stad niet verder te pressen en te prangen en zich met zijn krijgsvolk meer verwijderd te houden. De burgers mompelden reeds, dat hun ongelijk werd aangedaan.

In alles wat heer Jan van Merode, en de kanselier hadden gewild of bevolen, was men gehoorzaam geweest en nu werd hun goede gezindheid zóó beloond. Mevrouw mocht toch bedenken, hoe licht de burgerij tot opstand en oproer kon overslaan, wanneer men haar zóó behandelde.

En werkelijk er liep menigeen in Den Bosch, wien de dingen lang niet naar den zin gingen. Al had het Consistorie nog tot rust en kalmte gemaand, dan was 't toch zeer de vraag geweest of „die van 't Consistorie” zich zouden geschikt hebben. Maar 't Consistorie zelf was van oordeel, dat èn de Landvoogdesse èn Brimeu verraad wilden plegen tegenover de stad. En menigmaal werd er hardop of in stilte de verzuchting geslaakt: „Hadden we slechts iemand om ons met raad en daad terzijde te staan: een Prince Willem van Orangiën of wel een dier vele edelen welke het Verbond hebben gesloten. Dan zouden we zien of Brimeu niet buiten Den Bosch te houden ware.

Mannen hebben we genoeg. Maar aanvoerders in wien 't volk vertrouwen zou stellen?"

Zoo was er geklaagd en gesproken reeds eer Brimeu om de Commissie had verzocht. Maar om enkel te klagen, daar waren ook de Bosscher geuzen geen mannen voor. Ze hadden wat gedaàn ook. Was goede raad niet te krijgen, te zoeken toch wel. En zoo had het Consistorie nog eens Mr. Herman de Ruyter uitgezonden naar ja, waar heen? òm ja, waarom? Naar het Consistorie van Antwerpen b.v. of waar hij ergens elders goeden raad en liefst een flinken aanvoerder zou kunnen vinden.

's Maandagsmorgens den 10^{den} Februari was de Ossenkooper er op uit gegaan; 't werd Vrijdag den 14^{den}, eer de brief aan Margaretha verzonden was — en men wachtte in Den Bosch op de dingen die komen zouden, met de poorten dicht; de regeering op antwoord van Margaretha òf op de daden van Brimeu; al wat van de nieuwe religie was wachtte op de terugkomst van Mr. Herman.

't Was een angstige, spannende tijd. Niemand had meer lust tot den dagelijken arbeid. Mannen lieten het gereedschap rusten, de vrouwkens liepen bij elkander in en uit, in de hoop wat nieuws te zullen hooren, en de lieve jeugd deed wat goed was in eigen oogen, daar de aandacht der groote menschen te zeer met andere dingen bezig was, dan dat men veel op de kinderen zou hebben gelet. De jongens vooral waren natuurlijk niet uit de nabijheid der stadswallen weg te slaan, al was 't hen verboden er op te komen. De anderen mochten met bedrukte gezichten de toekomst somber inzien, voor den zorgeloozen knaap was er iets geweldig plezierigs in dat gewichtige, nog niet zoo heel erg gevaarvolle

trouwens, van een beleg. Van den vroegen morgen tot den laten avond — er was geen school op den volgenden Zaterdag — werd er soldaat gespeeld; waarbij Brimeu en z'n mannen het altijd verloor, natuurlijk. In 't kinderspel ten minste. En al mocht onze Job al bij oogenblikken eens gevoeld hebben, dat het heerlijk moest wezen smaad en lijden te mogen dragen om Jezus' wille, hij was nog te veel kind om niet mee te doen met de makkers, om niet mee te snoeven tegen dien rustenden vijand daarbuiten. Heel z'n jonge hoofd zat vol strijdlustigheid. Ze hadden hem tot aanvoerder van de Geuzenpartij gekozen en met een woede en hardnekkigheid of 't reeds ernst was, had hij aan 't hoofd der zijnen de tegenpartij bestreden, tot er de overwinning opvolgde. En de Geuzenknaapjes vol dolle blijdschap om 't jolige spel, hadden Job opgetild, hoog in de hoogte, tot op hunne schouders. En met joelend gejuich hadden ze hun aanvoerder meegezeuld door de straten, toen de avond begon te vallen, tot het een pretje werd en ze er gekheid van maakten, en Brimeu, Brimeu lieten, en van geen vijand meer wisten en ze met de jongens van de andere partij hossend en dansend op de markt bleven tieren, tot ze geen adem meer hadden en zoetjes aan en bij troepjes afzakten naar hunne woningen met het vaste voornemen morgenmiddag van voren af aan te beginnen.

Met hoogrood gelaat, met een warm hoofd, met glinsterende oogen en dood moe had Job zoo vaders woning weer bereikt. Moeder zat er alleen en stil, bezorgd over Mr. Herman, die in wie weet welk gevaar verkeerde, over de toekomst der stad, over 't lot dat haar kind boven 't hoofd hing en weinig spraakzaam. Nauwelijks hoorde ze wat Job opgetogen van het heerlijk spel vertelde, nog heerlijker in z'n herinne-

ring dan 't in werkelijkheid geweest was. En eigenlijk was hij blij, toen hij lekker toegestopt in z'n bed lag, waar hij heerlijk verder kon droomen van aanvoerder zijn en overwinnen.

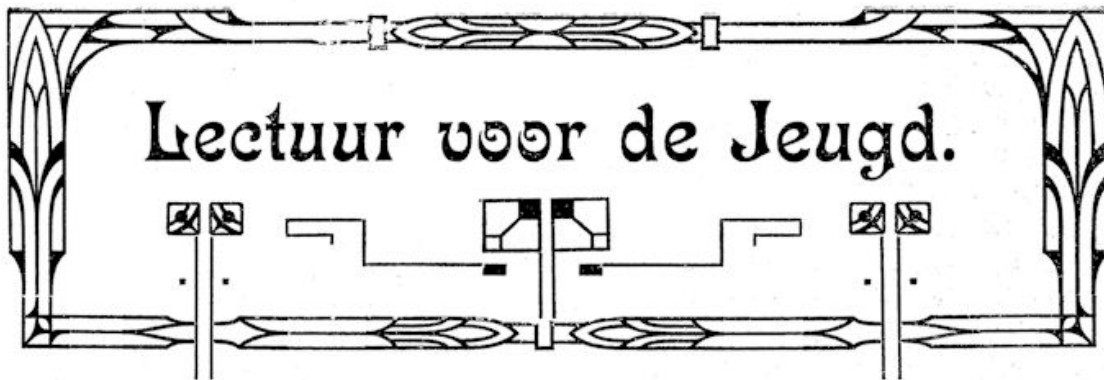
Maar dien volgenden middag mocht Jobje weer rondwalen in de buurt der vestingwerken, van z'n makkers vond hij er te weinig om het spel te herbeginnen. Naar huis terug te gaan leek hem ook weing. Moeder was zoo stil en bekommerd, en alle gezelligheid scheen met Vader de woning ontvlucht te zijn. Bovendien, niet dan na lang zeuren had hij verlof bekomen voor den Zondagnamiddag, terwijl Moeder Mariken naar oom Hendrik en tante Anneke op bezoek was. En in 't huis genaamd „De drie nobelen” zou het ook wel zoo vroolijk niet toegaan als weleer. Toen was er voor Job geen prettiger plek dan bij oom Hendrik, die met hem stoeide en ravotte uit en te na, dan bij Grootmoeder en tante Anne, die om beurt hem vertroetelden en bedierven. Maar thans scheen wel boven heel Den Bosch een sombere, dreigende wolk te hangen, wier reusachtige slagschaduw de laatste lach van aller menschen gelaat had weggestreken. Job begreep zich dat niet. Waar vreesden die menschen dan dan toch voor? Voor den heer van Brimeu met z'n mannen, daar ginds bij Vucht? Alsof niet de moedige mannen van Den Bosch het *moesten* winnen! Wanneer Vader maar eerst weer eens terug was. Die zou aanvoerder zijn, onderbevelhebber minstens! En dan kon de vijand maar komen. Hoe 't er van langs zou gaan! Hoe de Bosschenaren, den Gelderschen honden 't zouden verleeren hun sterke stad te bedreigen. Als Booze Griet, die nu naar de wallen gesleept was en daar ginds met haar listigen langen kop naar Vucht lag te loeren, als die maar eens even aan

't schelden geraakte, al ze haar pulver en lood maar eens een paar malen had uitgebraakt in dat verraderlijke Geldersche nest, dan zouden ze wel weg willen wezen. Maar 't zou nog jammer zijn, als Vader er niet bij was. Hij moest nu maar terug komen, hoe eer hoe liever, met al de hulp, die hij had kunnen krijgen, duizend of twee of misschien wel tien duizend man.

Zoo peinzend en fantaseerend was Jobje al dichter en dichter de wallen genaderd. Wat had hij er niet voor gegeven om daarboven eens te mogen staan en te turen ver, ver weg naar den Vuchter toren, waar de hatelijke vlag van Brimeu plapperde, — over de de doode wintersche velden, waar Vader misschien omdoolde met een nieuw leger, dat de stad moest komen ontzetten. Doch je kon daar over droomen zooveel als je wou, beneden blijven was de boodschap. Was hij toch maar een jaar of wat ouder dan zou hij mee hebben mogen optrekken om de stad te verdedigen, dan zou hij genoten hebben volop van al dat heerlijke door den stevigen muur nu aan z'n gezicht onttrokken.

't Was pas ruim drie uur in den namiddag doch reeds begon de avond te vallen. Job had nu een geruimen tijd met benijdende blikken den schildwacht begluurd, die maar niet weg wou gaan van z'n post om den knaap even een kijkje daarboven te gunnen. Af en toe kwamen een paar menschen voorbij, die even gewandeld hadden, maar het te guur vonden om lang buiten te blijven in de stille, droeve Zondagsche stad en zich weer huiswaarts spoedden om bij het gezellig knappende haardvuur de leelijke zorg weer te vinden, die hen naar buiten gedreven had. Hier en daar kwam een man of vrouw een deur uit om luiken te sluiten. Dan werd het langzaam aan al stiller.

(Wordt vervolgd).

DE OSSENKOOPER VAN 's HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 312).

Job voelde zich koud worden en toch kon hij die plaats maar niet goed verlaten. Hij wist nu wel zeker, dat de schildwacht daarboven niet van zins was, voor zijn plezier z'n plicht te verzuken. En toch hoopte de jongen er nog op, van oogenlik tot oogenblik.

Toen hij eindelijk besloot dan toch maar naar de Vuchterstraat te gaan, waar hij Moeder met den donker zou komen afhalen, hoorde hij een gejoel van druk pratende jongensstemmen naderkomen. Hij bleef staan om het troepje in te wachten. Boven allen uit hoorde hij, bij 't verminderen van den afstand, de stem van langen Lieven, den zoon van baas Merleyn, den smid, uitgalmen. Lieven was z'n beste vriend, doch Job was nijdig op hem en op al de anderen.

„Ha, daar heb je 'em eindelijk,” schreeuwde Lieven, toen hij Job in 't oog kreeg, „waar heb jij gezeten? Moest Jobje bij Moeders pappot blijven van middag.”

Job vond het de moeite niet eens waard om op die plagende vraag een

antwoord te geven. Met minachtenden spijt trok hij z'n schouders op en zei:

„Ga jullie nou gauw door, zeg. Jullie zijn mooie vrienden.”

„Wat zullen we nou beleven?” vroeg Hans Snel verwonderd en boos, „praat jij maar niet van mooie vrienden mannetje. Ben jij een man van je woord? Dan had je ons van middag niet in den steek gelaten.”

„Nee, jullie laat je vriend in den steek,” nijdigde Job terug.

„Ach, laat hem loopen,” zei er een, die het oponthoud al veel te lang had geduurd, „hij zou soms denken, dat we hem noodig hadden.”

„Dat kun je begrijpen!” lachten er twee, drie te gelijk „hém noodig! Ga jij maar naar je Moeder mannetje, en laat je een boterham met stroop geven, dan zal 't wel weer over gaan,” spotten ze en trokken joelend verder.

De tranen van spijt stonden Job in de oogen. En lange Lieven vond dat hij Job niet maar zoo dadelijk links mocht laten liggen. Hij bleef staan en half goedwillig, half verstoord zei hij:

„Waarom was je *niet* op de Markt van middag? Dat hadden we toch afgesproken?”

„Dat hadden we *niet* afgesproken. We zouden hier samen komen.”

„Da's nietes.”

„Da's wel.”

„En ik zeg, dat het niet waar is.”

„Akelige dwarskop mopperde Lieven, „al de andere jongens waren er toch ook. Zou jij nu alleen gelijk hebben? Kun je het dan niet verkeerd hebben verstaan?”

En ziende, dat Job al half overtuigd was, voegde hij er aan toe: „Kom, sjouw maar gauw mee, we weten een mooi plekje waar je misschien stiekem op de wallen kunt klimmen.”

„Waar dan?” vroeg Job belangstellend, eensklaps al z'n grieven vergetend.

„Vlak bij den boom,” was 't antwoord, „schiet maar gauw mee op.”

Ze hadden spoedig de overige snaken weer ingehaald. Daar begon al dadelijk Hans Snel weer te plagen: „Kom je nou toch terug, paplammetje? En je zou ons laten loopen.”

„Schei jij nou uit, met je getreiter,” antwoordde lange Lieven, terwijl hij Hans een por in de ribben gaf; „Job, dacht, dat we hadden afgesproken bij de wallen, in plaats van op de Markt.”

„Zoo,” mopperde Hans, „stomp jij je eigen.”

„Dank je wel,” antwoordde de lange, „ik ben immers lang zoo vervelend niet als jij.”

De anderen lachten. Hans mokte nog wat na, doch schikte zich in 't geval, daar hij wel wist niet tegen Lieven opgewassen te zijn. En gezamenlijk trokken ze voort naar het bewuste plekje.

't Was spoedig bereikt. Ver in den omtrek was er niemand te zien. Ook stak er nergens de zwarte omtrek van een schildwachtfiguur tegen de grauwe lucht af.

Ze begonnen dus voorzichtig de bolwerken te beklimmen.....

HOOFDSTUK VIII.

Weldra waren de jongens alle boven. Toch klopten hun harten. Als ze eens gesnapt werden. En goed beschouwd viel dat uitzicht daarboven toch ook niet zoo erg mee. 't Was reeds te duister geworden om ver te kunnen zien. Wat doode landen, waartusschen zich de rivier meer vermoeden dan onderkennen liet; de vage en sombere omtrek van een enkel dicht bij de stad gebouwde boerenwoning, — dat was al. De nevelen van den Februari-avond en de komende duisternis hadden al 't overige als opgezogen. Bovendien streek een ijzige luchtstroom vlak boven den muur over de stad heen en verkilde de dreumelende jongens tot op het gebeente. Van het leger des graven van Brimeu was van deze zijde schijn noch schaduw te bespeuren, de straten lagen als uitgestorven, de stad scheen verlaten en alleen een heel eind recht voor hen uit brandde er reeds een lichtje in een wachthuis. Onwillekeurig groepten ze dicht bij elkaar als om zich tegen die dreigende triestigheid te beter te kunnen beschermen. „Wat nou?” vroeg Lieven na een oogenblik. En z'n stem klonk weifelend en dof, met vreemden klank in die zwijgende geheimzinnigheid, alsof het zijn stem niet was.

Niemand zei wat. Hij had ook als uitgesproken wat in ieders hart huisde op dat oogenblik. Job's geweten herinnerde er hem onrustbarend aan, dat hij z'n woord niet hield en Moeder, licht in vreeze, liet wachten. En nu dat zoo lang en zoo vurig begeerde nog minder dan half prettig bleek vatte hij eensklaps moed om eerlijk te

zeggen: „Ik ga er van door jongens. Met den donker moet ik op het Vuchtereind zijn.”

Hans Snel voelde weer den lust boven komen om te plagen en Job eens te vragen: „Of Jobje soms bang was in 't donker. En of Jobje nou zoet bij Moesje weg ging schuilen.” Maar hij had de woorden: „Is Jobje soms...” nog niet van de lippen, of plotseling hield hij in. Een wonderlijk geluid liet zich hooren. 't Was maar goed dat het reeds tamelijk duister geworden was, zoodat de snaken elkanders gezichten, niet zoo heel goed meer konden onderscheiden. Want welke jongen houdt er nu van z'n makkers te laten merken dat hij bleek wordt van schrik. En dat was op dat oogenblik toch bij allen het geval. En als de een 't niet voor den ander gelaten had, zouden ze allen waarschijnlijk zich dolgraag weer heel stillerjes uit de voeten hebben gemaakt.

Thans bleven ze beduusd staan en luisterden scherp toe.

„'t Is op de rivier,” meende er een.

„'t Is het roeien van een boot,” verduidelijkte een ander. „Ja, ik zie 'em,” bevestigde lange Lieven terwijl zijn gestrekte rechterarm de plaats aanduidde, waar hij het vaartuig meende te onderkennen.

Alle jongens keken angstig nauwlettend de grauwe duisternis buiten den stadsmuur in.

„Daar ginder staat een groote kerel aan den kant,” zei de bloohartigste van den troep, „hij komt hierheen.”

„Jij kletst,” besliste Job, „dat is een knotwilg. Maar nou zie ik het ook. Lieven heeft gelijk. Daar vlak naast vaart een boot. Zouden ze de stad willen overrompelen?”

In hevige spanning hielden de jongens zich muistil om te beter te kunnen zien en te luisteren.

Het zachte geplons der riemen in

het water was nu duidelijk hoorbaar.

„Zullen we de wacht gaan waar-
schuwen?” opperde er een.

„Zeg, waar mankeert het jou?” informeerde Lieven. „Denk je dat ze ons gelooven zouden? En dan was 't immers meteen door gesnapt, dat we hier tòch zijn gekomen. Laten we dat zaakje eerst maar eens afneuzen. Die kerels zijn toch geen vogels, die maar zòò over de muren kunnen vliegen?”

„Nee,” zei Hans, die z'n spozucht vergeten had, „maar ze kunnen door de waterpoort binnen varen.”

„Als de boom er niet lei,” stelde Lieven gerust. En die hangt aan een paar kettingjes, die m'n vader zelf heeft gesmeed, mannetje. Laat ze maar eens probeeren, daar èèn schakeltje van kapot te wringen.”

De boot was nu geen tweehonderd ellen meer van den muur verwijderd. En de mannen er in lieten haar zoetjes drijven om niet door het riemengeplas de aandacht der manschappen op de wallen te trekken. Misschien ook hadden ze de spiedende knapen ontwaard en aarzelden ze nu nader te komen.

Maar op den stadsmuur haastte niemand zich de komenden onder vuur te nemen. En de boot gleed met den stroom mee steeds dichterbij, tot ze het duistere verwulsel van de waterpoort genaderd was, en daar tegen den buitensten boom stootte.

Enkele der jongens waren op de hurken gaan zitten, lange Lieven en Job lagen plat op den buik met de handen om den muurand geslagen en het hoofd reikhalzend ver vooruit en voorover gerekt om te beter te zien, wat daar beneden gebeurde.

De mannen in de boot, morrelden zwijgend aan de kettingen.

„Toe maar jongens,” lachte Lieven

in zichzelf met blijden trots om het degelijke werk van z'n vader.

Nu stootten ze het vaartuig af naar de andere poortzijde om daar te beproeven of ze meer geluk hebben mochten.

En: „Goed zoo, kerels”, dacht Lieven, „daar zit voor 't minst het geheime slot, waarmee de ketting aan den ring in den muur wordt gesloten. Zie slechts, dat ge het openkrijgt, bazen! En m'n hoofd er af, zoo het jullie lukt!”

Maar 't was dan toch gelukkig, dat er niemand was om den langen smidszoon aan z'n woord te houden. Want na een oogenblik hoorden de jongens de schoot van het slot verschieten, het kettigeind sloeg rammelend tegen de steenen poort, de boom plonste in 't water en — wèg glipte de boot met de mannen onder de duistere poortboog heen.

In eens begrepen de jongens nu, dat het wel degelijk meenens kon worden met de overrompeling der stad. Verbouwereerd staken ze de hoofden bij elkaar. Als dat sluipend geboefte het slot van den buitensten boom kon loskrijgen, zouden ze met den tweeden aan de binnenzijde van den muur ook wel geen moeite hebben.

En zij, de flinke Bosscher geuzenjongens, die maar al gepocht hadden de laatste dagen van Brimeu te verslaan, hadden geen hand uitgestoken om te verhinderen, dat de vijand de stad bij verrassing nam! Wat dom, wat dom, wat dom!....

Maar, in ieder geval 't was maar een handvol mannen in die boot. Wanneer de wacht nu nog en dadelijk gewaarschuwd werd, zouden de indringers licht kunnen worden gevat. Ja, dat moest! Al zouden ze een schrobbeering oploopen over hun ongehoorzaam klauteren op de wallen, al

moesten ze er een nacht voor onder den toren worden gesloten!

Zoo holden dan de jongens naar 't wachthuis om de niets kwaads vermoedende manschap te vertellen, dat er verraad broedde en de vijand reeds zoo goed als in de stad was.

Ze waren er geen vijf honderd schreden vandaan en kwamen toch met hoogroode gezichten van spanning en ijver en geheel buiten adem er aan.

Daar stond, dood bedaard, voor de deur, op z'n musket geleund, de schildwacht hen op te wachten en eer nog een van de snaken z'n mond had geopend om het relaas der overrompeling te beginnen, zei de krijger vrij barsch: „Wat Zaterdag rekels, durf je het nu nog te wagen hierheen te komen, terwijl je al zoo lang ginds over de wal hebt gegluurd of meenden jullie nou, dat we hier allemaal sliepen en niemand jullie in de kijkers zou hebben? Ruk uit, kwajongens! Als ik deed wat m'n plicht was, liet ik je allemaal van nacht onder den toren brommen. Want je weet drommels goed, dat het verboden is de muren te beklimmen.”

Nu, een zoodanige strafpredikatie als je je net buiten adem gedraafd hebt om, nu ja, om dan toch op z'n minst je goeie stad van een vreeselijken ondergang te redden, werkt natuurlijk als een straal koud water op je jonge harten vol vaderlandsliefde en dapperheid.

En 't was dan ook niet dan zeer bedremmeld, dat Jobje 't nog waagde den gewapenden grimbaard te antwoorden, dat ze ook niet voor niets waren gekomen, dat er groot gevaar voor de stad dreigde, dat in een woord, de vijand eigenlijk reeds zoo goed als binnen de wallen was.

Evenwel, de man scheen daarvan in 't geheel niet vreemd op te hooren,

nog minder ervan te ontroeren. Spottend zei hij.

„Wel hoor me nou toch zoo'n krielkuiken eens aan. Kraai maar zoo hard niet manneke. Ze behoeven daarachter me, in 't wachthuis, niet alles woord voor woord te verstaan. En moeten de kinderen soms op de stad passen, of houden de groote menschen wacht? Ben jij niet Jobje de Ruyter? Ja? Nou, dan behoorde je al lang thuis te wezen en je Moeder niet in ongerustheid te laten zitten, dat was vrij wat beter, dan je met groote-menschenzaken te bemoeien. En voor de rest geldt precies hetzelfde.”

„Maar heusch er is een boot met . . .” begon Hans Snel.

„Wat?” zei de schildwacht boos „wou jij nou ook nog eens beginnen? Allo, vooruit ruk op, gezwind. Of ik zal jullie eens eventjes de kolf van m'n vuurroer op de ondeugende teenen zetten. Afgemarcheerd.”

En dreigend z'n musket in de beide handen nemend begon de man de jongens voor zich heen en in de richting van de waterpoort te drijven, terwijl zij al maar tegensprekend en benauwd roepend van „verraad” en „overrompeling” en „vijanden” teruggingen.

Maar toen ze zoo drijvend en gedreven tot op een aardigen afstand van het wachthuis en weer vrij dicht bij de waterpoort waren gekomen hield de schildwacht eensklaps stand. En zich daarop glimlachend weer tot de jongens wendend, zei hij:

„Zie zoo, kindertjes, nou is 't goed hoor! Jullie zijn dappere mannekes. Maar je stond me veel te luid te praten, zoo dicht bij het wachthuis. Daarbinnen zaten ook nog wel eenige Paapschgezinden, die niks met jullie vertelsels van noode hebben. En wat wou je me nu eigenlijk vertellen, kereltjes? Dat er een boot door de waterpoort

is gekomen met mannen, die den boom hebben losgemaakt?”

„Ja, ja, heusch, echt waar,” riepen ze door elkaar.

„Zoo, zoo. En dacht jullie nou, dat ik dat ook niet gezien had? Net zoo goed, hoor. Maar ik denk, dat die mannen hier zeker thuis hooren. Hoe zouden ze anders aan den sleutel zijn gekomen?”

„Zij hebben den ketting kapot gemaakt,” antwoordde Hans, die niet merkte dat de vraag spottend gedaan was.

„Dát kan niet,t” meende Lieven, „als mijn vader wat smeedt . . .”

„Ja, jouw vader kan wat,” spartelde Hans tegen, die gelijk wou hebben.

„Zeg dat nog eens,” dreigde Lieven, z'n stevige knuist onder Hans z'n neus duwend.

„Nou, alles kan toch wel stuk, als het moet,” zei Hans weer, achteruit wijkend.

De schildwacht had er schik van. En hij zei: „Stil maar, stil maar, Lieven. Jouw vader maakt heel goede kettingen en beste sloten. Maar ik had zelf die mannen den sleutel gegeven . . .”

„Dan ben je ook een verrajer,” zei Lieven eensklaps, terwijl hij meteen door al de jongens gevolgd van de stadsmuur af en naar beneden holde.

„Verrajer! Verrajer!” riepen ze nog onder het wegloopen. En beneden aan den muur gekomen schreeuwde Jobje nog eens, met z'n handen aan den mond als een trompet, uit al de macht zijner longen: Verraaaa”

Verder kwam hij niet. Een stevige vuist greep den jongen vrij onzacht in den kraag en een vertoornde en zeer bekende stem, die Jobje als een donderslag in de ooren klonk, zei meteen:

„Straatschender, voer jij zulke streken uit? Met welk gespuis loop je op

den dag des Heeren zoo laat achter straten? Moet jij menschen uitjouwen en schelden? Maak dat je uit m'n oogen en oogen komt. Naar huis!"

Half bukkend in elkaar gedoken, uit vrees voor den slag, welken hij meende dat zoo dadelijk zou komen, had Job schuin omgekeken en ondanks de duisternis . . . z'n vader herkend, die, omringd van verscheidene andere mannen, bij de waterpoort als uit den grond scheen op te rijzen.

„Ben je nóg niet weg?" dreigde Mr. Herman nog eens, die den jongen losgelaten had. En daarna zich tot den persoon wendend, die aan z'n rechterhand stond toe te zien, liet de Ossenkooper er op volgen:

„Vergeef, Edele Heer, zoo ik u om die rekels noodeloos laat wachten. Die daar — en hij wees op Jobje, die thans met z'n bedremmelde kornuiten in de duistere stad verdween, — is m'n eenige, van wien ik, zonder m'n eigen opvoeding te prijzen, toch eerlijk niet gedacht had, dat hij zoo brutaal tegen groote menschen zou durven wezen. Maar de woelige tijdgeest schijnt ook al in 't hart der kinderen te werken."

„Kom, kom De Ruyter," stelde de vreemde gerust, „iedere jongen, springt wel eens uit den band. En wie weet tegen welken snaak de jongens het eigenlijk hadden."

„Dat was ik, edele Heer," zei plotseling de schildwacht, die ongemerkt nader was gekomen, en in trouwe, ik geloof niet, dat *gij* mij voor een „verrader" zult houden, indien Mr. Herman zoo goed wil zijn, mij nader bij u bekend te maken. Maar daarin stem ik met u overeen, dat het die jongens zoo kwalijk niet te nemen was, dat ze mij voor verrader hielden en scholden. Ondanks het verbod, had hun begripelijke jongensnieuwsgierigheid hen op de wallen gedreven, toen ze meenden,

dat ik van m'n post geloopt was. Vandaar hebben de knapen — want aan die jonge oogen en ooren ontgaat niet zoo heel veel — uw boot in 't zicht gekregen. Natuurlijk wisten ze niet, wie daar in zaten en zagen ze u voor soldaten van Brimeu aan. Zoodat ik het wel flink van ze vond, dat ze aan 't wachthuis dorsten komen, om tegen het vermeende verraad te waarschuwen. Ik had mij in de onmiddellijke nabijheid daarvan geposteed, om toe te zien of niet de een of ander Paapschgezinde schutter zich vertoonen mocht, die u het land al licht kon bemoeilijken. En de jongens waren zò opgewonden en spraken zò luid, dat ik in duizend vreezen verkeerde, dat het de aandacht der binnenzittenden zou trekken. En het heeft me heel wat moeite gekost hen met dreigement weer herwaarts te drijven, waar ze u juist tegen het lijf liepen, toen ze mij begonnen te schelden."

Het donkere gelaat van De Ruyter was onder het verhaal van den man, weer wat opgeklaard. En de vreemde die door beide mannen „Edele Heer" was genoemd, lachte gulhartig en zei „Nee, De Ruyter, nu ge de toedracht der zaak dús weet, kunt ge het die jongens toch waarlijk niet kwalijk nemen, dat ze onzen vriend, die waar schijnlijk Marcelisen is, van wien g mij gesproken hebt, voor een verrade aanzagen. Maar zoo we hier nog lange staan, kon zich licht een volkshoog gaan verzamelen en daaraan zullen we de eerste dagen nog wel geen behoefte hebben. Zou het dus niet beter zijn dat we eerst onze mannen onder dak brachten. En wat mij zelf betreft beken ik u eerlijk, dat een hartige dronk en een stevig maal met wat rust, mij lang niet onaangenaam zouden zijn."

De Ossenkooper haastte zich aan het verzoek van zijn Edelen vriend te vol-

doen. Welhaast waren de mannen bij verschillende vrienden ingekwartierd. En daarop begaven de vreemde en Herman zich naar diens woning. Want al had de Ossenkooper nadrukkelijk verklaard, dat z'n huis toch waarlijk niet deftig genoeg was om zoo'n voorname gast te herbergen, de vreemdeling had beslist er op gestaan dien nacht voor 't minst op 't Ortheneinde door te mogen brengen.

„Van „mogen” is natuurlijk geen sprake”, weerde Mr. Herman af, toen hij eindelijk voor den aandrang zwichte. „'t Zal ons altijd een eer blijven, dat heer Antonie van Bombergen tijdens zijn verblijf in Den Bosch, onder mijn nederig dak heeft willen vertoeven.”

„Geve God,” antwoordde de ander, terwijl een wolk over z'n voorhoofd dreef, „dat er binnen Den Bosch *altijd* nog zoo'n woning voor mij open mag staan.”

Ze waren het ons bekende huis genaderd. De avond was nu geheel gedaald, en vrouw Mariken, lang van het Vuchtereinde teruggekeerd, had juist van Jobje, over wien ze niet weinig in ongerustheid gezeten had, onder veel andere dingen vernomen, dat haar man weer in de stad was teruggekomen, toen deze met den edelman, dien we Van Bombergen hoorden noemen, het woonvertrek binnentrad. Mr. Herman groette z'n vrouw allerhartelijkst, hoewel zij zelf wel een weinig bevreesd was voor de beide pistolen, die in zijn gordel staken. Daarna noemde hij haar den naam van den gast, door hem meegebracht. Mariken echter wist daarmee nog niet goed wat soort van man de bezoeker was. Die naam klonk wel edel, maar de eigenaar er van was slechts als heel eenvoudig krijger gekleed. Hij had een hoogen vilten hoed op 't hoofd, roode kousen om de beenen, en een pistool op zij; terwijl een zwarte

mantel hem om de schouders hing. Ze vond het in ieder geval verstandig en plichtmatig den vriend van haar man met voorkomende beleefdheid te behandelen: beter te veel eer, dan te weinig. En de vreemdeling van zijn kant was minzaam en aardig, wist wonderveel te verhalen van wat hij gezien had in den strijd en aan 't hof. En hoe langer Mariken hem hoorde praten, hoe sterker ze er van overtuigd werd, dat hij wel degelijk een edelman was, ondanks z'n kleeding, zoodat de mededeeling van haar man, toen zij 's avonds ter ruste gingen, dat ze niemand minder dan een der Edelen van het Verbond herbergde, haar volstrekt niet meer verbaasde.

HOOFDSTUK IX.

't Kon natuurlijk niet zoo heel lang meer duren, of iedereen in Den Bosch wist wat op Zondag 16 Februari aan de Waterpoort voorgevallen was. Burgemeester en schepenen, de heeren van Merode en de Kanselier mochten in hun hart de stoutmoedigheid van de Geuzen in 't algemeen en van den Ossenkooper in 't bijzonder verwenschen, ze wachten zich toch wel om De Ruyter of een der mannen, die met hem de gesloten stad binnengedrongen waren ter verantwoording te roepen, voor en aler ze goed wisten, wie die ongedachte bezoekers eigenlijk waren, vooral wie de aanvoerder kon zijn, die zich ten huize van Mr. Herman ophield.

Maar het volk, de spraakmakende gemeente, is gewoon minder nauwkeurig te onderzoeken en had z'n oordeel over het heele geval spoedig gereed. Wilt ge weten wat „men” er in Den Bosch over dacht, treed dan met mij op Maandag den 17^{den} Febr. 1567 de smidse van Mr. Merleyn Lieven's vader

binnen, dicht bij de Hinthamerpoort gelegen. Hoewel 't reeds tegen den avond loopt heerscht er toch groote bedrijvigheid; twee, drie mannen beuken het gloeiende, spattende, zoo uit den zwartrooden vuurgloed gerukte ijzer met daverend geweld, dat je pijnlijk in het hoofd nãdreunt. Vooral de baas zelf, een lange, forschgebouwde, grofgespierde gestalte heeft iets schrikbaansgends, zooals hij daar met den zwaarsten moker gewapend, en het witbrandend metaal en z'n aanbeeld teistert. Met lichaam en ziel, met oog en hart, met iederen vezel zijner geweldige spieren is hij er bij, zoodat hij niet eens bemerkt, dat wij z'n werkplaats binnentreden, zoodat hij evenmin schijnt te zien, dat ons nog twee hem meer bekende personen op den voet volgen.

Nu, zijn ruime smidse is altijd het gastvrije oord, waar vooral 's winters ieder die wat tijd te veel heeft kan binnenstappen om z'n wijsheid aan den man te brengen over stads- en landsbestuur, over het vee en den oorlog en zich tegelijk gratis kan verwarmen, mits hij den baas noch zijn gezellen in den weg loopt en zich maar niet verbeeldt dat iemand het werk kan laten staan om zijn praatjes. *Wij* zullen wel zoo verstandig zijn, heel en al te zwijgen en in 't achterste plekje van de werkplaats ons onvindbaar te maken. En voor de beide andere bezoekers: een dikken Brabantschen boer en een dun, mager baardschrabbertje, alias barbier en heelmester, behoeft de smid het werk ook niet te onderbreken. Ze hebben den tijd en kunnen wel wachten tot den baas de adem begeeft en de kracht en hij en z'n knechts even uitblazen moeten. Maar nauwelijks is dan ook de laatste hamerslag gevallen, of de heelmester begint te ratelen met z'n neusstem:

„Genavend Mr. Lievensz., genavend

jongens. Ge hebt natuurlijk het goede nieuws al gehoord. 'k Zei zoo straks nog tegen m'n neef hier, Harmen zeg ik, je zult zien, dat Brimeu 'em nou gauw de plaat poetst en de Kanselier en Jan van Merode erbij. Ja Mr. De Ruyter is een man uit één stuk. Als die wat aanpakt dan komt het op pooten te staan. En de Edele Heer, die hij nu voor ons opgediept heeft moet zoo dapper zijn, als tien hofjonkers van Margaretha samen.”

„'t Is te hopen Mr. Jochems,” meende de smid met de voorarmen op den steel van z'n hamer geleund, „we zullen zien wat de man doet. Maar wie is het nu eigenlijk en waar heeft de ossenkoop hem vandaan gehaald? En wat wil hij in Den Bosch? Hebt gij van dat alles al iets naders vernomen?”

„Gewis, gewis,” haastte de wondheeler, die al brandde van verlangen om z'n nieuwtjes te kunnen luchten. „Ik heb den Edelen Heer gezien en gesproken heden na den noen. Hij had van m'n kundigheden gehoord en mij door middel van Mr. Herman doen ontbieden, daar hij een voeteuvel had opgelopen. Gelukkig, mocht ik zoo tegen hem zeggen, gelukkig dat Uwe Edelheid mij aanstonds ontboden heeft. Knelis Gostele noemt zich ook medicijn, maar *hij* had Uwe Edelheid gewis den ganschen voet bedorven. Want 't was een oploop, die zich ernstig genoeg liet aanzien. Nu heb ik hem voor vandaag volstrekte rust aanbevolen en hem m'n beroemde wonderzalf thuisgestuurd om daarmede den bezeerden voet te wrijven, zoodra de pijn zich heviger mocht doen gevoelen.”

„Jawel, jawel,” stuitte baas Lievensz. den woordenvloed, „maar wat is hij nu voor een man en...”

„En waar hij vandaan komt, nietwaar? Juist, juist, dat was het wat ik u zeggen ging, maar ge laat nim-

mer iemand uitspreken. Ge weet dat Mr. De Ruyter door ons Consistorie naar dat van Antwerpen was afgevaardigd, om te vragen of het geen troost voor de broederen wist, overmits de graaf van Megen met zijn krijgsvolk voor de stad lag. Daar konden die van Antwerpen natuurlijk maar niet zoo dadelijk antwoord op geven. Mr. Hermen moest maar eens wachten. Ze wilden er Prince Willem van Orangiën en den graaf van Hoogstraten en den heer van Brederode nog over raadplegen. Dat gaf dan een langdurige beraadslaging van wel twee of drie dagen. Maar eindelijk zijn ze het er toch samen over eens geworden dat men Den Bosch een flinken aanvoerder diende toe te sturen. En ze wisten geen betere keus te doen, dan heer Antonie van Bombergen te vragen, die moeilijke en eervolle taak op zich te nemen. Wat Zijn Edele dan ook met heusche bereidwilligheid gedaan heeft. En ik kan je verzekeren dat hij een uitnemend heer is, zoo vriendelijk en abel in alles, niets hoog en toch voel je terstond met een Edelman te doen te hebben."

"Dat klinkt nu alles wel heel mooi," zei de smid, die niet zoo makkelijk kon worden meegevoerd als de babbelachtige baardsnijder, „maar moet dat heerschap dan heel alleen den strijd met Brimeu aanbinden?"

"Hoe gij zoo spreken kunt, Mr. Merleyn? Heeft niet onze goede stad z'n eigen soldaten in huur en wat nog beter is: z'n eigen schutters? Bovendien zijn er reeds een tiental mannen met den heer van Bombergen meegekomen, natuurlijk slechts een voorproefje van het leger dat Prince Willem onzen nieuwen bevelhebber zenden zal als 't nood doet. Of dacht ge dat mannen, zoo hoog als de heeren van Oranje en Hoogstraten en Brederode, een zaak in den steek zouden laten, die ze een-

maal met hun naam hebben gedekt? Neen, ge zult zien, nu is het spoedig met alle onrust binnen Den Bosch gedaan. We zullen rustig kunnen leven als eertijds in goede burgerschap. En gij zult niet veel nieuwe pieken meer te smeden hebben, gelijk ik zie dat gij weer bezig zijt te doen."

"Ja, ja, ge herinnert me daardoor met een, dat ik m'n tijd te verpraten sta. En ik heb den deken onzer schutterije beloofd, dat nog in deze week de honderd nieuwe pieken gereed zouden zijn," antwoordde de smid, terwijl hij z'n voorhamer weer ter hand nam.

Maar nog geheel met z'n hoofd bij hetgeen hij gehoord had, toog hij toch niet aanstonds opnieuw aan den arbeid, klikkerde met den hamer wat op 't aanbeeld en vroeg:

"Heeft de heer van Bombergen je dat nu alles zelf verteld Mr. Jochems?"

Mr. Jochems scheen heel even met z'n antwoord verlegen. Toen zei hij: „Nu, alles! Een goed verstander heeft maar een half woord noodig, nietwaar? En ge weet, dat Mr. Jochems graag overal gezien wordt, zoodat hij meer hoort dan menig ander."

En ook meer spreekt, dacht de zwijgende boer, die er al dien tijd zoo stilletjes bij stond.

De smid begreep al wel, dat het zaak was ook deze mededeelingen van den medicijn onder voorbehoud aan te nemen. Hij antwoordde dan ook niet veel op diens laatste opmerking maar vroeg nog: „Wat heeft de heer van Bombergen je dan wel precies verteld?"

Mr. Jochems was wel een beetje geprikkeld, omdat de smid *zijn* manier van de zaak voor te stellen niet geheel scheen te vertrouwen. En eenigszins spijtig zei hij: „Bijlo, gij zoudt iemand den lust gansch benemen, u ooit meer iets te vertellen. Maar als ge dan be-

paald wilt weten, wat de Edele Heer woordelijk zeide, zal ik ook dat nog mededeelen. „Medicijn,” zei hij, „gij zijt een man van vertrouwen in deze stad, en ik had niet graag, dat er onjuiste berichten omtrent het doel mijner komst werden rondgestrooid. Laat ik u dus zeggen, wat mijn plannen zijn. Zoo kunt ge de bedoeling van mijn daden verduidelijken en verdedigen bij de goede burgerij van Den Bosch zoo gij ze ten kwade hoort duiden.” Waarop ik natuurlijk antwoordde, dat ik dat gaarne zou doen, en de Edele Heer dan ook voor geen laster meer te vreezen zou hebben, omdat het woord van Mr. Jochems nog invloed had in de stad, al zei ik het zelf. „Dat geloof ik gaarne, Mr. Jochems,” zei de Edele Heer toen weer, minzaam en vroolijk glimlachende. „En ge moet dan goed weten, dat ik niet ben gekomen om nog meer tweedracht te zaaien, maar om aan de tweedracht een einde te maken, en alle burgers op straffe van met vrouw en kinderen uit de stad te zullen gezet worden, aan elkander te doen zweren eerbiediging van ieders godsdienstig gevoelen, hetzij men de evangelische of de roomsche religie is toegedaan, en aan den Koning van Spanje onderdanigheid en trouw in alle *politieke* zaken, terwijl men een iegelijk, die de stad komt opeischen, als openbaar vijand beschouwen en bestrijden moet. Zoo sprak hij”, bevestigde Mr. Jochems nog eens, met het hoofd knikkende, „en in dat laatste gezegde zit meer dan menigeen er op het eerste gezicht er in zien zou. Dat zeg ik je.”

De smidsbaas ondertusschen begreep ook wel, wie er bedoeld werd met „een iegelijk die de stad komt opeischen.” Daarmee bedoelde van Bombergen natuurlijk den graaf van Megen. En als het waarlijk er om ging, laatst-

genoemde uit de stad houden, en als wezenlijk zoo voorname en betrouwbare heeren als de Prins van Orangiën en die anderen heer Antonie gezonden hadden, dan kon deze onder z'n trouwste en wakkerste aanhangers Mr. Merleyn den smid rekenen.

Zoo waren de gesprekken en gedachten voor, na en onder het werk in de smidse, zóó waren ze ook dien dag geweest op honderd andere plaatsen meer.

En toen Antonie van Bombergen zich 's Dinsdags eens in de straten der stad vertoonde, werd hij door menigeen eerbiedig en vriendelijk gegroet, wat hij niet naliet met evenveel voorkomendheid te beantwoorden. Z'n vermomming als gewoon soldaat behoefde nu geen dienst meer te doen. De burgers van Den Bosch zagen z'n flinke ridderlijke gestalte al zoo lief in 't kostbaar fluweel met de kanten lubben als in 't burgerlijke laken gehuld. Hij was een man prettig om aan te zien, met vroolijke, overmoedige blauwe oogen, een fijn besneden neus, een flink gesloten mond als teeken van vastberadenheid, terwijl het strenge daarvan getemperd werd door een zeer innemenden glimlach, die heel vaak het gelaat overzonde. Ieder die in de eerste dagen met hem in aanraking kwam, was ook voor hem gewonnen. En ofschoon niemand hem nog iets anders had hooren zeggen, dan wat hij ook reeds aan Mr. Jochems verteld had, was er weldra geen mensch meer onder de burgerij, die niet geloofde, dat hij een edelman van het Verbond en afgevaardigde van den Prins was.

Met de regeering der stad stond het eenigszins anders geschapen. Zij wist nog niet zoo precies of alles wel waar was wat van den heer Bombergen werd verteld. Trouwens, hoe kwamen de menschen ook aan de berichten.

De eenigen, die de waarheid *moesten* weten: de edelman zelf en Mr. Herman de Ruyter zeiden geen ja of neen als hun gevraagd werd, of het waar was wat men van den eerste vertelde. Nu, dat ze niet aan Jan en alle man uitlegging hunner daden verkozen te geven kon de stadsregeering wel begrijpen. Maar wanneer de heer van Bombergen graag had, dat het bestuur hem zou vertrouwen dan diende hij tegenover den stadsraad toch met bewijzen voor zijn zending te komen. Men zou hem eens uitnoodigen ten stadhuize te komen. Men ^{er}noodigde hem uit. Hij kwam.

't Was inmiddels Donderdag de 20ste Februari geworden. Vergezeld door een talrijke menigte van consistoriemannen en nieuwsgierigen, waaronder we ook Mr. De Ruyter, baas Merleyn, Mr. Jochems en andere voormannen der hervormden hadden kunnen opmerken, reed hij naar 't Stadhuis. De stedelijke regeering was er in voltallige vergadering dus in alle drie z'n leden opgekomen. 't Viel terstond in 't oog dat de mannen van het derde lid, de vertegenwoordigers der gilden, verreweg in de meerderheid waren. En dat derde lid, — Antonie van Bombergen wist het — was geheel op zijn hand. Dat gaf moed om onversaagd en met geheven hoofd de zaal binnen en tot voor het voorzittersgestoelte te treden, waar men een sierlijken zetel voor den gast had neergezet. Ook de raadsleden ondergingen merkbaar den invloed van zijn persoon. 't Was ongetwijfeld geen gewoon man, die daar voor hen stond en de verstoktste regeeringsgezinde begreep nu hoe het kwam, dat heel de kleine burgerij in zoo'n paar dagen door dien edelman zoo ingepalmd kon zijn. Men vroeg hem beleefd maar nadrukkelijk of hij niet zoo goed wilde zijn den lastbrief te toonen, welken

Prins Willem hem toch ongetwijfeld wel zou hebben meegegeven. Hij hoorde de heeren bedaard aan en zei toen met z'n mooie, volle stem, zonder dat men ook maar 't geringste spoor van ontroering kon bemerken:

„Edele en erentfesten heeren, raad en schepenen van 's Hertogenbosch. Ik verheug mij er hartelijk in op zoo heusche en innemende wijze door u te worden ontvangen. Niets kan mij aangenamer zijn, dan dat altijd de verhouding tusschen u en mij, van dien aard moge blijven en wij samen veel mogen doen tot heil en geluk uwer schoone en ook door mij beminde stad. Temeer spijt het mij dus aan uw eerste verzoek, dat gij tot mij richt niet te kunnen voldoen. Wij meenden in trouwe, dat het niet noodig zou zijn, dergelijk stuk als door u bedoeld, van onze zenders te vragen. Immers is de persoon van Mr. Herman De Ruyter, ter goeder naam en faam bekend burger uwer stad, een getuigenis even goed, ja beter dan de duidelijkste lastbrief zou kunnen zijn, immers deze is bij mijn afvaardiging tegenwoordig geweest. Maar bovendien, zoo gij er op mocht blijven staan, dat u mijn lastbrief getoond wordt, zal het mij een aangename taak zijn, alsnog het bedoelde stuk door mijn zenders te doen opsturen, waarmee hoogstens een dag of drie vier zou kunnen verloop. En ik vraag u tot zoolang mij uitstel te willen verleen. ”

(Wordt vervolgd).

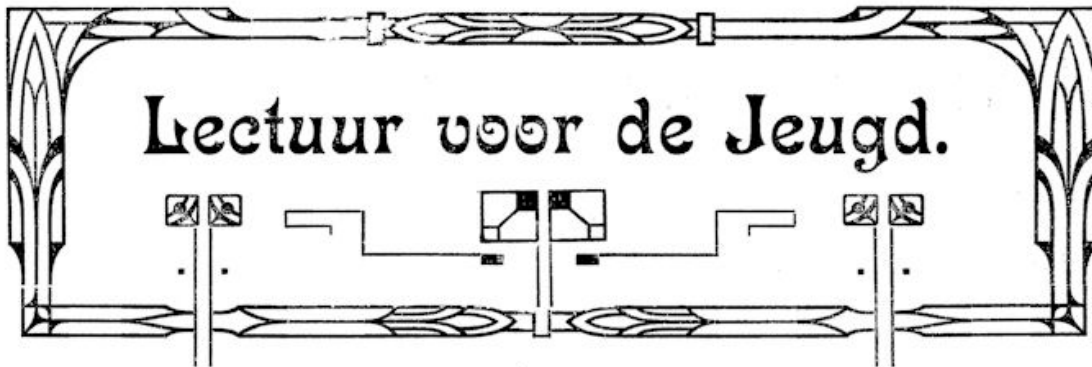

Mondjesvol.

Kennis niet — kracht.

Niet altijd mannen, die veel *weten*,
Maar, die veel *kunnen*, eischt het werk.
Te veel, te vaak, en alles te eten
Maakt moog'lijk *vet*, maar zelden *sterk*.

Nic. Beets.

DE OSSENKOOPEL VAN 'S HERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 379).

Met ontbloot hoofd en staande had de Edelman gesproken. Thans ging hij weer zitten om af te wachten wat er verder zou worden beslist. In beleefde bewoordingen werd hem dank gezegd voor z'n hoofsche woorden en uitnemende bedoelingen ten opzichte der stad. Ook wilde men hem natuurlijk volgaarne het gevraagde uitstel tot het opragen van z'n bewijsstukken verleen. Maar zeer zou hij de stadsregering toch aan zich kunnen verplichten, door, zoo 't hem niet te moeilijk viel, in hoofdtrekken aan te geven, wat hij zich voorgesteld had binnen Den Bosch en tot nut van de stad te doen.

Nog eens stond hij op, nog eens ving hij aan te spreken. Met levendige kleuren, en toch voorzichtig vermijdinge iemand te kwetsen, schilderde hij al de ellende, die in de laatste maanden de heillooze godsdiensttwisten hadden gebracht. Hij herinnerde er aan hoe voorspoedig en welvarend de roerzuchtige stad vroeger geweest was, toonde aan dat haar welvaart en rust niet onherroepelijk verloren waren, dat

XXV

de voorspoed kon weerkeeren, wanneer de burgers slechts leeren wilden elkan- der te verdragen, naar welk geloof men ook knielde of bad. Maar dan moest geen verraderlijke aanval van buiten de vesting meer bedreigen, dan moest men onder krachtige leiding, met mannenmoed het verraad, zelfs van de hoogste personen in het land, durven trotseeren. En zoo hem de leiding der troepen werd opgedragen, zou 't onder Gods zegen niet lang meer duren, of de gulden dagen van weleer keerden terug voor hun geliefd Den Bosch.

Met welsprekendheid, met vuur, met overtuiging had hij gesproken. Toen hij weer zweeg, merkte menigeen, niet alleen hoe hij aan sprekers lippen ge- hangen had, maar ook dat hij 't met hem eens was; dat er nooit beter be- velhebber voor de stad zou kunnen worden gevonden. Ja zelfs z'n felste tegenstanders en de meest wantrouwen- den waren voor hem gewonnen. En met een glimlach ving hij den blik van dwepende vereering en onbegrensd

28

vertrouwen op, die de mannen van 't Consistorie, die Mr. Herman vooral op hem wierpen. Toch wilde de voorzitter geen overijld besluit uitlokken. Hij bedankte den heer van Bombergen nog eens, liet hem met veel eerbetoon door de burgerwacht huiswaarts brengen en opende daarop in besloten vergadering de beraadslagingen over 't geen de leden zoo even gehoord hadden.

De mannen van 't Consistorie, die met hun nieuwen aanvoerder waren afgetrokken, rekenden er vast op, dat de regeering hem tot bevelhebber over de troepen zou aanstellen. Toen de vergadering afgelopen was, werden ze teleurgesteld. Wel had het stadsbestuur een hem passende woning aan heer Antonie aangewezen, wel had het te kennen gegeven hem gaarne spoedig als aanvoerder te kunnen begroeten, maar het wilde toch eerst naar hem onderzoek laten doen bij den Prins en de andere genoemde heeren. Dat laatste werd geheim gehouden en het pruttelende geuzenvolk gepaaid met de belofte, dat dit ook slechts een uitstel van enkele dagen zou gelden, naar alle waarschijnlijkheid tenminste. Maar had de heer van Bombergen eigenlijk nog wel een leger noodig? Groote troepen mannen meldden zich onder geestdriftig gejuich voor z'n woning aan, om hem te verzekeren, dat ze bereid waren hem aanstonds als bevelhebber den eed van trouw te doen. Zoo hij het slechts wilde. Doch z'n vriendelijk, rustig glimlachend antwoord bleef: Neen mannen, niet aldus. Ik ben niet gekomen om tweedracht te zaaien, maar om er een eind aan te maken. Laten we rustig wachten tot alle misverstand opgeheven wordt, en de regeering mij vrijwillig aanstelt. Ga in vrede naar huis. Ik zal spreken zoodra ik uw hulp noodig heb."

Langdurig gejubel beantwoordde die

toespraak, en met een hartelijk: „Leve de Geuzen! Leve het Verbond der edelen! Leve heer Antonie van Bombergen!” trokken de tevredengestelde mannen weer af.

HOOFDSTUK X.

„Dat begint er kwaad genoeg voor ons uit te zien, De Ruyter.”

Met deze woorden kwam Antonie van Bombergen z'n vriend en bondgenoot tegemoet toen deze zich in den loop van een der volgende dagen aan 't huis van den Geuzenedelman vervoegde.

Eenigszins verwonderd keek de Ossenkooper hem aan. Daarop zei hij: „Ge bedoelt Edele Heer?”

„De Raad der stad heeft eenige afgevaardigden naar Brussel gezonden om bij den Prins van Orangiën inlichtingen te vragen omtrent mijn persoon en de voorgewende zending, waarmee de Prins mij belast zou hebben.”

„Ja, daar hebt ge 't nu al,” en verdrietig wierp Mr. Herman z'n breedgeranden hoed op een der zware eikenhouten stoelen in 't vertrek. „Ik heb nimmer nog gezien, dat iets ten goede liep in de wereld, zoo de rechte weg wordt verlaten. We hadden geheel eerlijk moeten blijven.”

„Op dat punt komen wij toch niet tot overeenstemming m'n vriend,” antwoordde Van Bombergen, „de paden der politiek zijn nu eenmaal niet altijd geheel recht te houden. En we konden waarlijk toch niet beginnen met te zeggen, dat geheel het plan der verdediging van de stad tusschen ons beiden opgemaakt is.”

„En toch”, zei Mr. Herman peinzend, „toch ware het verstandiger geweest, indien ik rechtstreeks naar Antwerpen was gegaan en daar het

Consistorie en in Brussel den Prins gevraagd had, wat zij ten behoeve der stad konden doen."

"Ach kom, of je dat wat gebaat zou hebben m'n beste. Meent ge dan waarlijk dat Willem van Oranje maar even met den voet op den grond behoeft te stampen, opdat er een wèl toegerust leger, tot den opmarsch gereed, uit verrijzen zou? Hij had u goeden raad gegeven gewis, om de stad zoo lang mogelijk tegen den Graaf van Megen te verdedigen bijvoorbeeld. Hij had u beloofd, wellicht, om ten voordeele der bedreigde vesting bij Margaretha tusschen beide te komen. Alsof dat wat baten zou! Alsof Margaretha hem zelf nog vertrouwt in deze dagen! Alsof ze 't in heur hart niet toejuicht als Brimeu het rebelsche Den Bosch eens duchtig kastijdt. Wat maalt haar de welvaart van een heele bloeiende provincie! Zoo de Heilige Kerk en haar verraderlijke broeder slechts zegevieren, mogen zooveel ketters om hals gebracht worden als er pannen op de daken zijn. Ik ken de valsche Oostenrijkers. Ze heeft mij zelf om minder oorzaak, dan uw stad haar gegeven heeft, in den kerker doen zuchten. En zoo ik mij zelven geen uitgang verschaft had, voorwaar zij had me er langzaam laten wegwijnen. Neen, neen, gij deedt wèl met terstond op uw eigene mannen te rekenen; met de hulp, die ge noodig hadt zoo dicht mogelijk te zoeken. En laat uw half machteloze regeering bij Oranje en Hoogstraten beide op inlichtingen uit gaan. Wat deert het mij ook eigenlijk. Misschien zijn de heeren verstandig genoeg om te begrijpen, waarom wij het gerucht niet hebben tegengesproken, dat zij ons afvaardigden.

Zoo ze slechts het getuigenis willen geven, dat ik een edelman ben van onbesproken moed en trouw, aan wien

men de zorg voor de verdediging der stad gerust kan toevertrouwen, dan komt alles nog te recht. Daarom weg met onnoodige zorg. En: „help nu uzelf, zoo helpt u God!"

De spreker had met groote stappen het ruime vertrek op en neer geloopt. En met verbazing had De Ruyter naar hem geluisterd. Wat was toch dat wonderlijke, waardoor die man zooveel invloed op het hart van anderen had? Toen de Ossenkooper zoo even bij hem was binnengetreten, was het met een klacht en een ontboezeming van bekommering, dat hij den Bossenaar begroet had. Maar zoodra deze die zorg had gedeeld, was hij omgekeerd als een blad op een boom, had z'n eigen bezwaren en die van z'n vriend weggeredeneerd en thans stond hij daar weer onbevreesd, overmoedig bijna met z'n tartend: help nu uzelf!

Jawel een wonderlijke man! Nimmer nog had De Ruyter iemand ontmoet, die hem zoo geheel in beslag nam, z'n denken en z'n willen zóó beheerschte. En toch was de Ossenkooper geen weeke, geen dweepzieke, makkelijk meegevoerde figuur. Integendeel. Wanneer hij zich eenmaal iets voorgenomen had, moest er heel wat gebeuren, eer hij dat voornemen, die meening zou opgeven. Doch voor Van Bombergen deed hij het willig, zonder dat het hem iets kostte en dat ofschoon hij den man nauwelijks een week kende, ofschoon hij gevoelde dat in het goedpraten van slinksche praktijken een groot gevaar lag.

Zoo liet hij zich dan door den Edelman overtuigen, dat er voor bekommering nog geen reden was, dat hun zaak volstrekt niet wanhopig stond. En eenmaal over hun vrees heen, zaten die beide mannen nog uren te praten over al hun plannen; wat zij doen moesten, als Brimeu de stad op-

eischte, hoe de stad bestuurd moest worden, wanneer die vijand was afgetrokken, en hoe zij samen met de hulp van God en aller welgezinden, van Den Bosch een stad zouden maken, als er geen in heel 't arm geteisterd Nederland was; waar ieder zou vrij zijn; waar God naar inspraak van hart en geweten zou worden gediend; waar welvaart zou heerschen en vrede zou wonen; waar de gulle goedronde Brabantsche lach weer zou worden gehoord bij den arbeid der nijveren; waar een dankbare nakomelingschap zich eens zou herinneren wat twee mannen van hun stad hadden gedaan: een edele Edelman en een edele Ossenkooper!

O, zij meenden 't echt goed, die beide voortvarende mannen. Ze brandden van begeerte om vrij te zijn en vrij te maken. Ze hadden ook wel begrepen, dat het inderdaad om iets meer ging dan wat beter eten, beter behandeling, meer brood en meer loon. Dat het eigenlijk ging om de eere Gods en 't heil van onsterfelijke zielen. Maar de een was een krijgsman met een veelbewogen, ruw soldatenleven achter zich en de ander een veekoper, die veel gezworven had tusschen vreemd en woest volk. En zij beiden meenden wel eens, dat Gods werk te lang op zich liet wachten, dat zij beter wisten dan Hij, wanneer het *Zijn* tijd was en dat zij Hem moesten helpen, Hem die van menschen gediend wil zijn, maar nimmer hen noodig heeft. Ach, hadden die dappere mannen wat meer *gebeden*, wat minder *gedaan*! Misschien was het lot van arm Den Bosch dan anders geweest.

Doch keeren we tot ons verhaal terug. De afgezanten door de stadsregering naar den Prins van Oranje en den Graaf van Hoogstraten gezonden, om te vragen of het waar was, dat

heer Antonie van Bombergen door hen als beschermer van Den Bosch met De Ruyter was meegezonden, kwamen spoedig terug.

En hoe luidde het antwoord der beide Edelen?

Zij hadden genoemden Bombergen geen last gegeven, noch zelf noch door geschrift. Maar 't kon mogelijk zijn, lieten ze er bij zeggen, dat de Heer Van Brederode, die zich te Vianen bevond, uit 's Prinsen naam den heer Van Bombergen had afgevaardigd. Doch dat kon spoedig genoeg opgehelderd worden, wanneer slechts even aan den Heer van Brederode een brief werd gezonden.

Nu dat behoefde eigenlijk niet meer, want de stadsregering *had* reeds een bode naar Vianen afgevaardigd.

Maar het antwoord kwam eerst dagen later in Den Bosch aan. Toch moest de regering ten opzichte van den Edelman tot een besluit komen. Want het Geuzenvolk, dat niet zoo nauwkeurig onderzocht, en den heer Van Bombergen onvoorwaardelijk geloofde, morde reeds, omdat de stedelijke raad den Edelman nu nóg al niet tot bevelhebber over de troepen had aangesteld.

Wat moest de regering doen. Ze had wel zin om Bombergen z'n gang maar eens te laten gaan tegenover den Graaf van Megen, die nog maar altijd dreigend van uit Vucht op de stad loerde. Maar zoo 't eens verkeerd uitliep, dan konden ze zich niet dekken met den naam van Willem van Oranje, noch met dien van den Graaf van Hoogstraten, en wat zou de arme stad dan weer van Brimeu en Margaretha te duchten hebben. Inderdaad 't was op dat tijdstip verre van aangenaam lid van den Bosscher Raad te zijn.

Na lang over en weer praten, dreef het derde lid der regering het door, dat heer Antonie van Bombergen aan

het hoofd der Bossche soldaten werd gesteld.

Den volgenden dag heerschte er een buitengewone drukte binnen de belegerde veste. Jong en oud was op de been, om te gaan zien hoe schutters en soldaten voor het stadhuis aan den nieuwen bevelhebber den eed van trouw zouden zweren. In volle wapenrusting op een fieren klepper gezeten reed Antonie van Bombergen, door vele leden van het Consistorie gevolgd, van z'n woning naar de Groote markt. Voor hem uit liepen natuurlijk alle Bosscher jongens, bij wie noch Job, noch lange Lieven, noch Hans Snel gaarne ontbroken zouden hebben. Er werd gejuicht, er werd gezongen, kortom 't had er veel van of een koning z'n blijde intocht deed. En minzaam naar alle zijde glimlachend en groetend trok de held van den stoet door de vroolijk, volle straten, terwijl het aantal zijner volgers maar al aangroeide, zoodat ten lange leste alleen de zieken nog ontbraken bij de menigte, die op het marktveld samenstroomde. Toen allen stil stonden en 't geroezemoes der duizenden stemmen langzaam wat bedaarde, begon Van Bombergen z'n nieuwe manschappen en de verzamelde burgers toe te spreken. Langs goten, op punten van palen, hingen, stonden of zaten de jongens met open mond te luisteren, al begrepen ze lang niet alles. Doch ook de grooten rekten de halzen om toch geen enkel woord te verliezen. Tot in de achterste rijen was Bombergens volle, zware stem te verstaan. En hij wist te spreken naar het hart des volks. Nog eens zei hij het hun, dat hij slechts gekomen was om vrede en welvaart en vrijheid binnen Den Bosch te bevorderen. En dat zou wel komen indien slechts allen hem helpen wilden, jongen en ouden, van wat godsdienstige overtuiging ze ook waren.

„Dat wilt gij immers, trouwe burgers van Den Bosch?”

„Ja, ja, wij willen,” werd er geroepen. En: „Leve Antonie van Bombergen!” klonk het hier. „Weg met Brimeu! Weg met den Kanselier!” klonk het wat verder.

Maar de spreker wenkte met de hand. Het werd op nieuw aandachtig stil boven de hoofden dier duizenden. Toen schilderde hij hen al de ellende, die, sinds jaren nu al, de lage landen geteisterd had; met levendige kleuren maalde hij het lijden der vrouwen, de wanhoop der kinderen, de machteloze woede der mannen.

En menig oog versomberde bij 't herdenken der gruwelen, die waren gepleegd. En bitterheid rees in 't hart tegen den dwazen koning en zijn aanhang, die zóó een vrij, rustig, welvarend volk poogde te knechten, ook al noemde niemand de namen van Philips en Margaretha. „Is het dan te verwonderen,” ging Van Bombergen voort, „dat ten laatste onze mannen in arren moede en tot dol wordens toe gesard, de kerkgebouwen hebben aangetast? 't Was niet verstandig misschien, maar wel te begrijpen. Wij hebben ons dan aan hout en aan steen vergrepen. Zij, die tegenover ons staan, evenwel aan goed en bloed, aan lijf en leven, aan grijsaard en kind. En ze hebben onze vrijheid geroofd en onze rechten geschonden. Moest dat niet prikkelen tot verzet?”

Nog eens riepen de opgewonden mannen: „Ja, ja, weg met de beulen. Voor vrijheid en recht!” En nog eens was een enkele handbeweging voldoende om den storm te doen bedaren.

„Maar die tijden zullen voorbij zijn, trouwe burgers. Orde en welvaart zullen weerkeeren. En ieder zal rustig genieten van de vrucht van zijn vlijt. We zullen in eendracht samenwerken

en wonen. Weer zal de vreemdeling onze stad komen bezoeken, en zijn goud ruilen voor onze kunst. En wie elders verdrukt wordt, zal binnen Den Bosch bescherming vinden. Hier zij ieder welkom, die mee wil strijden voor vrijheid van geweten, die God wil dienen naar de inspraak van z'n hart. Doch dan moet geen loerende vijand 't meer wagen ons listig te besluipen. Dat *moet* niet meer kunnen. En 't *zal* niet meer kunnen, zoo we slechts eendrachtig zijn, alle kleine verschillen vergetend, zoo we als één man pal staan, onder één vaandel, met één leus: „Voor 't heil der stad en ieders vrijheid!”

Daverende toejuichingen barstten los. De geestdrift dier duizenden was onbeschrijfelijk. En zelfs vurige Roomsgezinden lieten zich meesleepen en paarden hun jubel aan dien der geestdriftige Geuzen, die trotsch waren, en met recht, op den edelen aanvoerder, dien zij, voor Den Bosch, uit hunne gederen hadden te voorschijn geroepen. Ja, trotsch was ook Mr. Herman de Ruyter er op, dat die man *zijn* vriend wilde wezen. En van alle mannen, die bij beurte den eed van trouw in Bombergens handen kwamen afleggen, deed niemand het met zoo oprecht voornemen om altijd aan die belofte trouw te blijven, als onze Ossenkooper. Want Herman de Ruyter was door Bombergen dadelijk tot Schout of onderbevelhebber over zijn manschappen aangesteld.

Moeder Mariken was daar lang zoo verheugd niet over als vader zelf, of ook als Jobje. De arme vrouw! Van gelukkig huiselijk leven kwam nu heel en al niet meer. Eenzaam sleet ze haar dagen. Als de andere jongens was Jobje maar 't liefst op straat, waar nu telkens zooveel te zien en te hooren was. En niet altijd kon ze hem bin-

nenhouden. Van die stille begeerte, welke de knaap eenmaal had uitgesproken, dat ook hij gaarne een schaapje van den Goeden Herder wilde worden, merkte ze niet veel meer. 't Was strijdlust en vechterij, wat Job door 't hoofd en 't hart speelde. 't Geen niet te verwonderen was trouwens ook, in zoo woeligen en opgewonden tijd, Maar moeder Mariken was er toch in haar hart bekommerd over. En ze klaagde het God, die haar eenige toevlucht was. Want De Ruyter zelf had geen tijd meer om naar hare bezwaren te luisteren. Soms kwam hij nauwelijks thuis om te eten. 't Was iederen dag plannen beramen, manschappen oefenen en vele dingen meer, waarvan zij maar weinig verstand had, al vreesde ze soms, dat het louter menschenwerk was, waarin God te weinig gekend werd.

(Wordt vervolgd).

MONDJESVOL.

De dag van gisteren is geleden,
 Zoo let dan op den dag van heden,
 En wil *dien* immer wèl besteden;
 En wat belangt den dag van morgen,
 Die is voor 's menschen oog verborgen,
 Wil daarom voor het einde zorgen.
Cats.

* * *

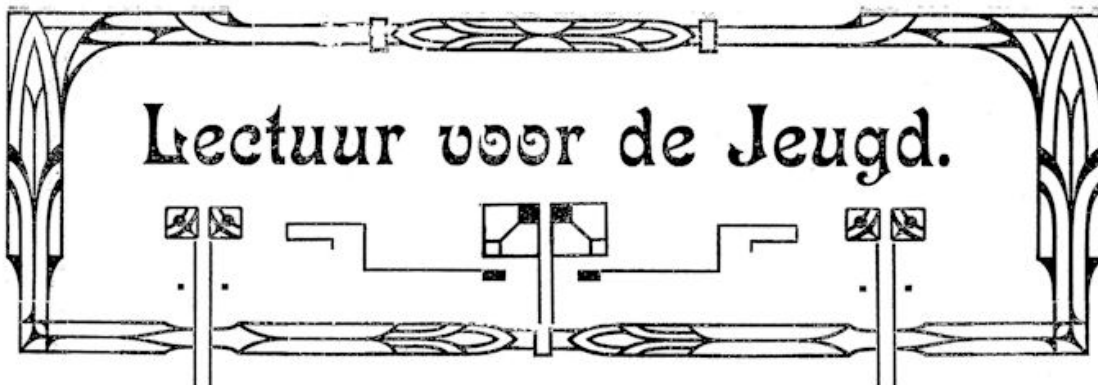
Een goede naam.

Een kleed van zij, een doek van kant,
 Veel gouden ringen aan de hand,
 Een tooi van enkel diamanten,
 Ik geef ze allemaal te saam....
 Voor d'eenvoud van een goeden naam.

J. P. Heije.

* * *

Eer wij wat weten,
 Zij wij vergeten.

Lectuur voor de Jeugd.

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 438).

HOOFDSTUK XI.

„Wil jij voor Vader niet eens even een boodschap doen, Job?” vroeg Mr. Herman op Vrijdag den 21sten Februari, toen hij gereed stond de deur uit te gaan.

„Nu dadelijk, Vader?” vroeg Job, „of is het van middag ook vroeg genoeg?” De jongen had met z'n vrienden afgesproken tegen negenen op de Markt te zullen zijn.

„Nee, neen baas,” was het antwoord, „ga jij maar direct even naar baas Merleyn, den smid, en vraag hem of ik er vast op rekenen kan, dat het voor van middag bezorgd zal worden. Kun je dat wel onthouden?”

„Ja, Vader, of die zorgen wil, dat het voor van middag bezorgd wordt.”

„Juist Jobje,” zei Vader en meteen Moeder Mariken een afscheidskus gevend, wilde Mr. Herman heengaan.

„Maar wat moet baas Merleyn dan brengen Vader?” vroeg Job, door het geheimzinnige van de boodschap nieuwsgierig geworden.

xxv

„O, baas Merleyn begrijpt je boodschap wel, hoor, en kinderen behoeven niet alles te weten.”

Met dit bescheid kon Job gaan en de kleur, die hij kreeg, bewees dat Vader goed begrepen had dat de jongen puur uit nieuwsgierigheid gevraagd had.

Of Job nu echter zoo dadelijk van dat kwaaltje genezen was?

Ik betwijfel het en neem veeleer aan, dat hij zich den geheelen weg over, het hoofd nog brak om toch uit te vinden, wát de smid zoo haastig te bezorgen had.

Bij vader? Of bij heer Antonie van Bombergen misschien?

De vragen waren vele en de antwoorden min.

Had de jongen echter de gesprekken kunnen hooren, die z'n Vader nog geen half uur later in de woning van den nieuwen bevelhebber en met dezen hield, z'n nieuwsgierigheid zou bevredigd geworden zijn en hij had dingen vernomen, waarvan hij zelf niet droomen kon.

Maar wat Jobje niet vergund werd, wordt het ons wel. Wij schieten maar

32

even de vleugelen der verbeelding aan en — daar staan we, midden in 't vertrek, waar heer Antonie van Bombergen met den Ossenkooper in druk gesprek is.

„Dus voor alles is gezorgd De Ruyter?”

„Ja, uwe Edelheid. En ik heb zelfs zoo even m'n jongen nog naar Merleyn den smid gestuurd om dezen te vragen, of hij niet vergeten zou mij het slot te bezorgen, dat de kist en tevens de kostbare sleutels zal bewaren.”

„Maar ge hebt toch den knaap zeker niet gezegd, waartoe ge dat slot gebruiken woudt?”

„Neen, dat waarlijk niet. Het woord „slot” heeft hij zelf niet van mij gehoord. Hoewel de bengel graag genoeg geweten had, waar ik hem eigenlijk om stuurde.”

„Dan zal het nu wel zoo wat tijd worden om ons plan ten uitvoer te brengen,” zei Van Bombergen en reeds stond hij op. „Zijn de manschappen gereed en is alles klaar?”

„Maak daar staat op,” antwoordde De Ruyter. „Maar”

Hij aarzelde even.

„Nu” vroeg Bombergen met een kleine glimlach, „zijt ge bevreesd, deinst ge terug.”

„Neen, Edele Heer, ge weet, dat vrees m'n gebrek niet is,” hernam de Ossenkooper rustig; „maar ik vind het toch wel een weinig kras, dat de wettige overheid niet meer in 't bezit der stads-sleutels zou zijn.”

„Ik moet ze in m'n bezit hebben, De Ruyter. Geloof me er broedt verraad tegen ons. Nog altijd zijn de Kanselier en de heer van Merode binnen de stad, hoewel ik de Regeering verzocht heb hun beiden het verblijf binnen Den Bosch te ontzeggen.”

„Maar, Edele Heer, vergeef me, dat ik de tegenwerping make, met welk recht zou de stedelijke raad die mannen buiten de poorten sluiten? Zoolang ze zich rustig houden, geldt toch ook voor

hen, wat ge belooftet binnen Den Bosch te zullen brengen: vrijheid voor een ieder.”

„En als ik u nu eens bewees, dat die beiden een gevaar zijn voor de rust der stad. Als ik nu met stukken kon laten zien, dat het hun toeleg is Brimeu de stad in handen te spelen? . . . Zie eens hier!”

Van tusschen zijn wapenrusting haalde van Bombergen eenige brieven te voorschijn en gaf die den Ossenkooper over met het enkele woord: „Lees.”

De Ruyter vouwde één voor één de stukken open.

„Van de Landvoogdesse?” riep hij vol verbazing uit „Ja,” antwoordde de Edelman, „aan den Kanselier en den heer van Merode.”

„Maar, dat moeten gestolen brieven zijn!” meende Ruyter.

Bombergen glimlachte weer even. „Dat noemt men zoo niet in oorlogstijd. Ja, inderdaad zijn deze stukken mij door list in handen gekomen. Doel wat wilt ge? Zou 't soms beter geweest zijn, dat ik ze keurig en ongeschonde de heeren had laten thuis bezorgen. Lees toch eens welke vriendelijke bedoelingen en plannen Margaretha met ons heeft.”

De Ossenkooper las en al lezend steeg een donkerroode blos van toor hem naar 't gelaat. O, de bedriegelijke valsche Oostenrijksche. Daar had z het nu zwart op wit laten zetten: de Kanselier moest maar zien hoe hij de Stedelijke regeering kon overhalen om Brimeu met z'n mannen binnen de vesting te laten en Bombergen met allen die van de nieuwe religie waren uit den weg te doen ruimen. En zoc waar, daar werd uitdrukkelijk ook nog de naam van Herman de Ruyter genoemd. Op hem in de eerste plaats moest de hand gelegd worden.

„Zijt ge er nu geheel van overtuigd, dat die heeren zoo spoedig mogelijk de stad uit behooren te worden gezet? En dat ik binnen Den Bosch niets doen kan, wanneer de vrees mij voortdurend moet bekruipeu, dat het ieder uur de stedelijke regeering in 't hoofd kan komen, de poorten wijd open te zetten om Brimeu en de zijnen binnen te halen?”

„Ge hebt gelijk Edele Heer als altijd,” erkende de Ruyter, „nu begrijp ik, dat het noodzakelijk is, als brood, de sleutels der stad in onze handen te hebben.”

„Ja, dat zeker,” antwoordde van Bombergen, en hij begon weer het vertrek op en neer te wandelen, gelijk hij gewoon was te doen, wanneer z'n plannen hem geheel in beslag namen. „Maar ze zullen ze maar zóó niet geven, die vroede vaderen ginds op de markt. Dan zal ik hun óók die verraderlijke brieven onder de oogen houden en zoo dat hen niet overtuigt, zal ik ze met geweld van wapenen dwingen mij de sleutels ter hand te stellen. En wanneer ze nóg aarzelen die beide Spaansche spionnen zonder eenigen vorm van proces buiten de poorten te jagen, bij mijn eer dan zal ik de heeren weten weg te krijgen. En Brimeu evenzeer!”

Een diepe plooi had zich op Bombergens voorhoofd en tusschen z'n oogen gegroefd. Zóó zag hij er uit als een man, die voor niets en voor niemand wijken zou. En haastig zich naar de deur wendende, zei hij tot zijn onderbevelhebber: „Laat ons gaan! Reeds stelden we te lang uit!”

Toen de edelman buiten de deur trad, kon z'n oog met welgevallen de daar reeds sedert een geruimen tijd verzamelde manschappen gadeslaan. Het waren meest stoere, trouwhartige gezichten, die met een zeer welwillenden haast bewonderenden blik, den zijnen beantwoordden. Schoon de meesten uit

den troep beter met de werken des vredes dan met die van den krijg op de hoogte waren, was het toch een keurtroepje, ál vrije mannen van Brabant, met wie een man als Bombergen heel wat tot stand brengen kon.

De bevelhebber gevoelde dat zelf ook heel goed; er kwam altijd iets warmes in z'n hart, wanneer hij die trouwe, goedwillige, gezonde mannen in de oogen keek. Ja, ze waren het waard in een vrij land, vrij te wonen, vrij God te dienen. En op hem konden ze bouwen, hij zou alles voor hen doen wat in z'n macht stond. Maar dan moesten er geen verraders binnen Den Bosch zijn. Dan moest hij, hij alleen alle macht in handen hebben. En dat zou lukken, Voorwaarts!

Dreunend klonken de stevige voeten door de koude straten. Met veerkrachtigen tred liep Bombergen voorop, zeker en rustig voortstappend op z'n doel af.

Voor het stadhuis stelde de bevelhebber z'n mannen op. Daarop ging hij zelf met den Ossenkooper en sommige anderen naar binnen, en eischte van den ontstelden Raad, dat hem de sleutels der stad zouden worden overhandigd. Menigeen van het eerste en tweede lid vooral, verbleekte bij het hooren van dat stoute verzoek, zooveel op een bevel gelijkend. De dappersten onder hen, dorsten te weigeren; de Edele Heer was Bevelhebber, zeker, maar 't was nog de vraag of hij 't naar recht en wet was. Immers niemand had nog z'n schriftelijke opdracht gezien. En bovendien de sleutels der stad behoorden op 't stadhuis te blijven en niemand dan de regeering der stad had het recht er de hand aan te slaan.

Maar daartegenover verhieven zich luide en dreigende stemmen uit het derde lid: de mannen der gilden en kleine burgerij. Als heer Antonie de

stad waarlijk zou verdedigen tegen iederen aanval, dan moest hij op ieder oogenblik weten, wie er uit- en ingingen en dat kon niet of de sleutels moesten onder zijn berusting zijn.

Een der tegenstanders waagde het daarop te zeggen, dat men de stadsregeering toch niet van verraad zou verdenken.

„Van verraad niet,” antwoordde de bevelhebber gevat, „maar toch weten de heeren de sleutels der stad niet zoo zorgvuldig te bewaren of er komen van tijd tot tijd mannen hier binnen, die heel veel van verraders hebben. Wat ook niets te verwonderen is, sinds we zoo vriendelijk zijn de beide hoofdschelmanen Jan van Merode en den Kanselier nog altijd gastvrijheid verleenen.”

„Weg met die verraders!” riep een stem. Maar de voorzitter gebood dringend stilte. En daarna zich tot van Bombergen wendende zei hij: „Gij spreekt boud, en ik mag niet toestaan, dat er in den Bosscher raad zóó over genoemde heeren gesproken wordt.”

„Ook niet als ik u *bewijzen* kan, dat die genoemde heeren verraders *zijn*?” vroeg de edelman.

't Werd eensklaps doodstil op die woorden en men zag hier en daar een enkele, die wat erg druk bij den Kanselier en den heer van Merode placht in en uit te loopen, zichtbaar bleek worden.

Ondertusschen had van Bombergen de ons reeds bekende brieven van de Landvoogdes aan den Kanselier en Merode uit z'n kleed te voorschijn gehaald en onder zoo mogelijk nog dieper zwijgen hoorde de Raad het aan, hoe Margaretha hen wilde verraden en overleveren aan Brimeu. En toen de lezer aan 't slot bij dien regel kwam waarin uitdrukkelijk gezegd werd, dat én Bombergen én Mr. Herman als hoofdschuldigen moesten worden gevat om

hun welverdiende straf te ondergaan, toen rezen plotseling de mannen van het derde lid woedend van hunne plaatsen. En in verward dooreengeroep scholden zij beurtelings op de verraderlijke Landvoogdes en haar helpers binnen Den Bosch en eischten ze mét en vóór Bombergen de sleutels der stad op. Als onwillekeurig schaarden zich allen, die in de vergadering vóór den Edelman waren om dezen en om De Ruyter heen. De weinige raadsleden die zoo even hun stem nog tegen het overhandigen der sleutels hadden durven verheffen, waren met den Burgemeester besluiteloos.

En toch moest er beslist worden. Een enkele blik uit de vensters der raadszaal geworpen was voldoende om te beseffen, dat Bombergen met behulp der rustig daarbuiten wachtende mannen desnoods de gevraagde voorwerpen zou nemen, zoo ze hem niet gegeven werden. Bovendien waren een menigte lediggangers en langs de straat spelende knapen zich op het marktveld bij de soldaten komen voegen en van tijd tot tijd vertelde een hartelijk gemeend: „Leve onze bevelhebber!” den binnenzittenden, dat Bombergen ook op den steun dier lieden kon rekenen.

Was het dan te verwonderen, dat de in 't nauw gebrachte vroede vadersen toegaven?

Met de begeerde sleutels in de hand verliet de Bevelhebber door z'n mannen juichend begroet, binnen een kwartier het raadhuis en begaf zich, door hen ordelijk vergezeld, naar z'n woning waar de kostbare voorwerpen zorgvuldig in een zware eiken kist werden weggeborgen, terwijl het kunstige hangslot door Mr. Merleyn reeds voor een paar uren bezorgd, secuur werd omgedraaid en daarna het geheel aan de zorg van enkele zeer vertrouwde mannen werd overgegeven.

Want noch Van Bombergen, noch onze Ossenkooper hadden voor 't oogenblik den tijd zelf de bewaking der gewichtige stukken op zich te nemen. De voortvarende edelman had dien dag nog meer te doen. Wel kon nu niemand zonder zijn toestemming de stad meer binnenkomen of verlaten, maar Van Bombergen wenschte meer dan dat. Brimeu lag reeds veel te lang daar te Vucht naar z'n zin. Een enkele maal had hij er met de stadsregeering over gesproken een uitval te doen ten einde den graaf van Megen tot opbreken of strijden te dwingen. Doch de voorzichtige Bosscher regenten wilden maar liefst de geit en de kool sparen en Brimeu niet noodeloos verbitteren, daar men toch nimmer kon weten of te een of anderer tijd de graaf van Megen niet in de gelegenheid zou komen zich op de stad te wreken.

Zulk een redeneering was natuurlijk Van Bombergen tot hevige ergernis. Maar wat zou hij er tegen doen? Hoewel bevelhebber der stad, was hij toch danig in z'n bewegingen belemmerd, daar de regeering had goed gevonden niet hem, maar den Busmeester het tuighuis, d. w. z. de bewaarplaats der wapenen toe te vertrouwen, zoodat hij geen kogel kon verschieten noch vuurroer uitdeelen, zonder dat deze het goedvond.

Dat moest nu ook maar in eens uit zijn. Buiten stonden de mannen nog voor 't huis; binnen enkele oogenblikken was de bevelhebber opnieuw met hen op weg: ditmaal naar het tuighuis, waar de Busmeester kort en goed werd aangezegd ook *zijn* sleutels uit te leveren.

De man maakte daartegen nog al eenige bezwaren: hij gehoorzaamde der stadsregeering, anders niemand, verzekerde hij. Doch nu Van Bombergen die regeering zelve had gedwongen *zijn* wil te doen, zou de Busmeester

ook gehoorzamen. En toen daar geen sprake van scheen te zijn, gelastte de Bevelhebber eenvoudig enkele zijner mannen den Busmeester vast te houden, waarop onder veel tegenspartelen de sleutels van het tuighuis van diens gordel in Bombergens handen overgingen.

„Dat is een welbestede dag geweest, De Ruyter”, merkte de Bevelhebber aan, toen ze dien avond na de manschap weggezonden te hebben, van elkander afscheid namen.

„Anders onaangenaam werk, Edele Heer”, meende de Ossenkooper.

„Ja, ik toon de menschen ook liever een heusch gelaat, dan dat ik hen dwing tegen hun zin mijn wil te doen. Wat b. v. dien Busmeester betreft, wel, in m'n hart vond ik hem een flinken kerel, toen hij weigerde iemand anders z'n sleutels over te geven. Maar nood breekt wet! En misschien dat de man binnenkort inziet, dat ik gelijk had, toen ik de wapenen der stad tot mijn beschikking wou hebben. Want Brimeu zal nu spoedig genoeg ondervinden, dat ik voorraad gekregen heb.”

„Denkt ge den wolf dan in z'n hol te gaan bestoken?” vroeg de Ossenkooper weer.

„Neen, dat niet. Maar eenige stukken geschut op de wallen geplant, zullen hem licht kunnen beschieten en dan wed ik, dat ge den graaf van Megen spoedig zult zien opbreken.”

„Houdt ge hem voor een lafaard, Heer?” vroeg De Ruyter verbaasd.

„Ik houd Brimeu voor een verstandig man, vriend, die wel graag de Landvoogdesse een genoeg zou doen, maar die om heel Den Bosch niet een van z'n mannen wil missen, te meer daar hij nog niet eens weet, of 't hem wel vriendelijk afgenomen zou worden, wanneer hij met geweld ons geweld keerde. Want hij behoeft er niet op te rekenen, dat Margaretha hem de hand boven

't hoofd zou houden, wanneer Koning Philips z'n maatregelen soms verkoos af te keuren. En daarom, als Brimeu ziet, dat het ernst kan worden, zullen we hem wel spoedig zien heengaan."

"Dus u wilt den graaf van Megen van de wallen af gaan beschieten?"

"Juist, dat was m'n bedoeling en wel zoo gauw mogelijk. Me dunkt we konden het zelfs morgen wel doen."

"Maar heel ons geschut op de wallen bestaat enkel en alleen uit „de Stuer-gewalt" of „Booze Griet", met nog een stuk twee, drie kleinere vuurmonden," zei De Ruyter bedenkelijk. „'t Is waar, booze Griet moet een geweldig ding wezen, wanneer het met een vollen horen kruut geladen wordt. Als ten minste het rijmpje waarheid bevat, dat er in gegriffeld is:

Als ik geladen ben met een vollen hoorn
Schieť ik te Bommel over den toren
En ben ik geladen vol en zat
Dan schiet ik te Bommel over de stad."

"Waar ik niet veel van geloof", viel hier de heer Van Bombergen in. „En moest ik alleen op Booze Griet steunen, ik zou mij voorwaar wel tweemaal bedenken, daarmee Brimeu te bestoken. Doch er zijn immers nog stukken achter 't stadhuis, op de markt, voor 't tuighuis en nog op enkele plaatsen? Welnu, ook die zullen we naar de wallen laten sleepen, of de regeering het goedvindt of niet."

"En als nu die aanval eens mislukte?" twijfelde Mr. Herman nog.

"Dan was de stad voor de nieuwe religie verloren" was 't antwoord. „Laat ons er saam voor zorgen dat hij zeker slaagt."

HOOFDSTUK XII.

Er zijn tijden in het leven der volken en steden, zoo goed als der men-

schen, waarin dagen rijker in gebeurtenissen zijn, dan anders jaren. Zoo was 't in deze dagen binnen Den Bosch. En Zaterdag de 22ste Februari, onrustiger nagedachtenis, zou deze waarheid opnieuw bevestigen.

We weten, dat het in Van Bombergen's plan lag z'n gewelddadig optreden van Vrijdag voort te zetten, door eigenmachtig de kanonnen naar de wallen te doen sleepen en vandaar op Brimeu te richten.

Daar kwam echter dien Zaterdag niets van. We haasten ons de reden daarvan op te geven.

Nauw was de stedelijke regeering na het in beslag nemen der stadssleutels wat tot bezinning gekomen; nauwelijks ook hadden de heeren tot hun genoegen gezien, dat met Van Bombergen ook het grootste gedeelte van het derde lid het stadhuis had verlaten; of ze kregen ook weer wat moed. Door een schandelijk onrechtvaardige daad had de Bevelhebber zich van de kostbare stukken meester gemaakt; ze hadden ze hem niet vrijwillig gegeven, gewis niet. En wie waren nu eigenlijk heerschers binnen Den Bosch: Schout, schepenen en stedelijke Raad of — Van Bombergen met z'n aanhang?

Ze zouden die drieste bende eens toonen, dat zij maar niet zóó de teugels van 't bewind uit handen gaven: dus besloten de vroede vaders Van Bombergen een boodschapper te zenden en hem te gelasten vóór den Raad te verschijnen. Vooral de heele of verkapte vrienden van Margaretha, Brimeu of den Kanselier lachten in hun vuistje. Evenwel wat te vroeg.

't In den Raad door Van Bombergen voorgelezene bleef geen geheim.

Reeds dienzelfden Vrijdagavond nog begon het gerucht door de stad te loopen, dat de twee commissarissen, de Kanselier en de heer van Merode,

de stad hadden willen verraden, en dat die van de nieuwe religie in groot gevaar van hun leven zouden zijn geweest, als Bombergen de brieven niet had geopend. Eer echter iedereen het wist, was het volk reeds van de straat en de nacht gedaald, zoodat de beide commissarissen nog één keer rustig konden slapen, misschien wel droomend van plannen om Den Bosch Brimeu in handen te spelen, maar nog onbewust van 't dreigend gevaar, dat ze van 't woedende volk te duchten hadden.

's Zaterdagmorgens reeds vroeg stapte een bode van wege den stedelijken Raad uit het stadhuis naar Bombergens woning. Enkele ledigloopers vroegen den man of hij nu eindelijk naar de beide Commissarissen ging om dien verraders het verblijf binnen de stad te ontzeggen. De bode ontkende noch bevestigde en stapte stil door, uit nieuwsgierigheid door z'n ondervragers gevolgd.

„Is er wat aan handje?” vroeg een bakkersjongen, die met den broodkorf aan den arm, de klanten van versch morgenbrood ging voorzien aan den bode, dien hij door zooveel mannen gevolgd zag.

„Vier vingers en een duim” antwoordde de stadsdienaar, die op zijn manier vroolijk wilde zijn.

De teleurgestelde bakkersgezel keerde zich mopperend van hem naar een der ledigloopers. Die was meer bereid inlichtingen te geven, uitvoeriger naar mate hij minder wist.

„Of er wat aan de hand is vrind? Dat zal je waar zijn. De stadsregeering laat de verraderlijke commissarissen aanzeggen, dat ze binnen drie uren de stad hebben te verlaten,” beweerde hij wijs.

„Juist goed,” meende de bakker „weet je nog met wat schijnvroom gezicht Jan van Merode hier zoete

broodjes kwam bakken. Maar ik vertrouwde hem nooit. Als die z'n zin had, bleef geen enkel man van de nieuwe religie meer gespaard; en kreeg ik de mijne, dan stonden er voor 't stadhuis spoedig een paar hooge galgen, maar voor mij niet.”

Met een ruk gooide de bloeddorstige ridder van het koekedeeg z'n zware mand op z'n andere heup en stapte met de ledigloopers mee achter den bode aan. Langzaam aan kwam er meer volk op de been. En eer de bode twee en een halve straat verder was, was aan den bakker, een bijhouwer, aan dezen een herbergier en een smid en een koopman, en een jongen en een krijgsknecht en Jobje, Hans Snel, Lieven Merleyn en heel 't verdere gevolg van weinig omhanden-hebbende oude en jonge Bosschenaren toegevoegd; welke gansche stoet den bode volgde om de beide commissarissen ter stad uit te zien zetten.

Werkelijk ging de weg van den man langs de woning dier heeren en toen... daar voorbij.

„Hij heeft ons der allemaal tusschen,” lachte de herbergier, terwijl hij zich omkeerde om weer naar z'n taveerne terug te gaan.

De lediglooper van de bereidwillige inlichtingen stond beschaamd, en werd boos, toen de smid vroeg: „Wie wist dat zoo goed, dat die bode naar de commissarissen ging?”

De bakkersgezel wees met een minachtend gebaar naar z'n zegsman. Heel de troep lachte. De man had het land.

„Nu ja,” zei hij, „zeker, dat heb ik gezegd. En wat zou dat dan? Moesten die gemeene verraders dan al niet lang uit de stad zijn gejaagd?”

Hij had z'n doel bereikt. De aandacht der menigte was van hem zelf afgetrokken en op de commissarissen gevestigd.

„Uit de stad gejaagd?“ schreeuwde de bakker, „opgehangen moesten ze worden, dat zeg ik.“

Ongelukkig genoeg, had de heer van Merode op dat oogenblik de onvoorzichtigheid zich voor een der vensters te vertoonen om te zien wat die oloop voor het huis te beduiden had. Klaarblijkelijk begreep hij in 't geheel niet, dat de menigte van vijandige gevoelens ten opzichte van hen vervuld was. Want het venster openstootende vroeg hij op z'n hartelijksten toon, gelijk hij gewend was tot de Bosschenaren te spreken in de dagen toen ze nog „Leve heer Jan van Merode!“ plachten te roepen: „Wat brengt u dus vroeg op de been mannen?“

Maar nauwelijks had de immer aangroeiende menigte, dat vriendelijk glimlachende gelaat gezien of de weezin tegen den man, dien ze als verrader hadden leeren kennen, werd grooter.

„Zwijg, zwijg,“ klonk het gebiedend. „Houd die huichelachtige vraag maar in den strot, verrader!“

„Ja, hij zou niet weten wat we willen!“ schreeuwde een andere stem. „We willen een doodvonnis voor verraders.“

De Kanselier, op het stemmengerucht eveneens toegeschoten, vertoonde zich nu mede voor 't geopende raam. En beide mannen zagen op eenmaal doodsbлек. Geen wonder ook! Akelig klonk het gehuil der zich steeds meer opwindende menigte:

„Sla ze dood! Sla ze dood!“

Daar suisde een steen door de lucht van achteruit den volkshoopgeworpen en vloog rakelings langs den slaap van den Kanselier het vertrek binnen. Een andere deed kletterend de glasscherven van een ruit deels in 't vertrek, deels op de straat vallen. De gestalten der beide heeren weken haastig terug in de duisternis der woning, om zich niet meer te vertoonen, hoezeer het gekrijt

van 't volk zich verhief, „dat ze maar eens weer te voorschijn moesten komen, de verraders, zoo ze 't hart hadden.“

Voor de jolige knapen, die 't gewichtig vonden, was het heele geval een echt pretje. En wat er ook geroepen werd, en door wien, de jongens waren dadelijk gereed, de wilde kreten over te nemen en de sterke uitdrukkingen liefst nog wat aan te dikken.

Maar voor de beide mannen daar binnen in die belegerde woning was het bittere ernst, zoo goed als voor de meeste der stoere mannen buiten voor 't huis, die popelden van verlangen om de beide schelmen aan den lijve uit te betalen, wat deze zoo gaarne zelf die van de nieuwe religie hadden aangedaan.

Helaas, Van Bombergen mocht een goed, een moedig, een bemind aanvoerder zijn, — van hem hadden de Bosscher protestanten niet geleerd de vijanden lief te hebben en kwaad met goed te vergelden.

Steeds luider en dreigender dan ook werden de kreten van: „Sla ze dood!“ of: „Ransel ze de stad uit!“

Uit scherts eerst wierpen de grootere jongens elkander tegen de deur, en weldra begonnen de volwassenen ook krachtiger pogingen aan te wenden om binnen de woning te komen.

Ondertusschen kwam de onwillekeurige aanleiding van den geheelen oloop, onze grappige stadsbode, met danig ontsteld gelaat van de woning des Bevelhebbers weer. 't Was de goede man daar weinig voor den wind gegaan. Nauwelijks toch was hij bij Van Bombergen toegelaten en had hij dezen het bevel der stedelijke regeering overgebracht, waarbij hem, Bombergen, gelast werd, nog dienzelfden middag voor den Raad te verschijnen, of het onheilspellende gelaat van den Bevelhebber had hem reeds den schrik op

't lijf gejaagd. Waarschijnlijk was de Edelman ook niet al te best gemutst dien dag. In ieder geval, het standje dat boven het hoofd van den ongelukkigen bode losbarstte was verre van malsch.

„Onbeschaamde”, borst Van Bombergen uit, „durft ge 't wagen met zulk een boodschap me in m'n eigen woning aan boord te komen. Maak dat je uit m'n oogen komt en spoedig! En zeg tegen je lastgevers, dat ik noch met hen, noch met hunne ordonnantiën iets van doen heb; dat ik van nu af alleen die van de nieuwe religie dien en dat ze lang zullen wachten, eer ik mij op hun bevel ten stadhuize zal vertoonen.”

't Was zeldzaam zoo gauw de bode zich haastte om die boodschap over te gaan brengen, althans om buiten Bombergens woning te komen. „Nu”, mopperde hij, van angst nog stevig doorstappend. „En dat noemt men dan een vriendelijk heerschap! Neen, hoor, dan is toch eigenlijk heer Jan van Merode een ander man: Zoo abel, vriendelijk en voorkomend. Maar wat mag daar te doen zijn?”

De bode was het huis der commissarissen en daarmee den volksoploop genaderd.

Al dadelijk bemerkte hij, dat die menigte weinig goeds ten opzichte der beide heeren in den zin had. En daar hij een man was, die zich niet graag aan koud water brandde, besloot onze bode, maar liever een zijstraat in te slaan, die achter de woning der commissarissen heen liep. 't Was daar betrekkelijk stil, hoewel men er duidelijk het onheilspellend geschreeuw der menigte vernemen kon.

Een rilling ging hem over den rug bij het woedend gehuil van „Sla dood de verraders!” En hevig schrok hij dan ook, toen plotseling een stem vlak

in z'n nabijheid zei: „Ach goede vriend, luister een oogenblik.”

Vanwaar kwam dat geluid? Onwillekeurig had de bode omgezien en daarop vooruit, doch hij was beslist alleen in 't nauwe straatje... Daar begon de stem opnieuw te spreken en ditmaal bemerkte hij, dat het geluid van uit den grond scheen op te rijzen. En bij nog nauwkeuriger onderzoek vond z'n oog eindelijk een zeer laag keldergat van de woning der commissarissen van waar uit twee paar smeevende oogen zich op hem vestigden. Ondanks z'n schrik zag de bode, dat het heer Jan met den Kanselier was, die zich daar verborgen hadden en van hun kant in den voorbijganger een bode van de Stadsregeering hadden herkend.

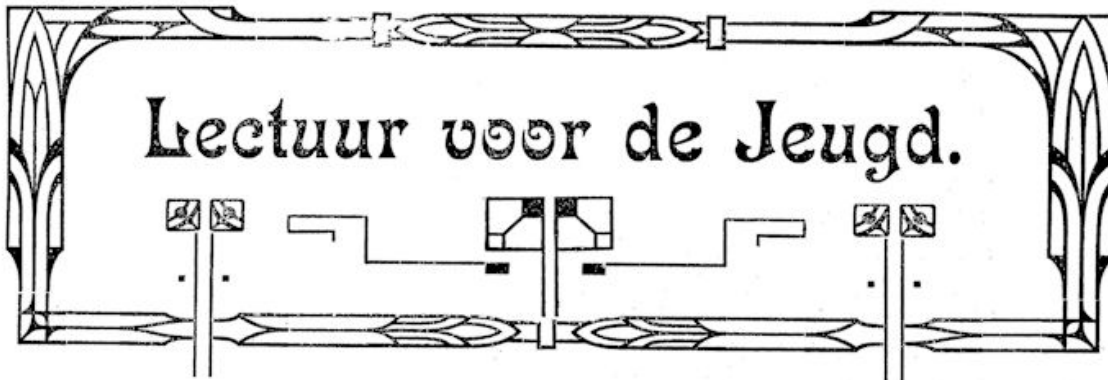
De bode bukte zich haastig, telkens schichtig terzijde ziende, of zich niet iemand vertoonde. Maar heel Den Bosch ten naastenbij was in een stijf kwartiertje vóór de Kanselierswoning saamgestroomd, zoodat er weinig vrees voor overval was.

Daarop zei hij fluisterend: „Wat is er van uw dienst Edele Heeren? Maar spreek spoedig, want zoo één dier woestelingen mij hier zag, ik gaf voor mijn leven geen oort meer.”

„Loop haastig naar 't Stadhuis en vraag aan schout en schepenen of desnoods aan den heer Van Bombergen ons onmiddellijk te komen ontzetten, daar wij in doodsgevaar verkeerden. En zeg, dat de stadsregeering met haar hoofd bij de Landvoogdesse borg staat voor onze veiligheid. Ziehier uwe belooning.”

„Ik zal het doen, heer van Merode”, antwoordde de bode, gretig een goudstuk aanpakkende, dat hem bij de voeten werd toegeschoven. En daarop verdween de man, de commissarissen in pijnlijke onzekerheid achterlatend.

(Wordt vervolgd).

DE OSSENKOOPER VAN 'SHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 505).

Tot zijn eer dient gezegd, dat hij waarlijk voortmaakte, en in weinig woorden het antwoord van Bombergen en den benarden toestand der commissarissen bekend maakte.

Schout en schepenen zaten zoogeducht met de handen in 't haar, dat ze vergaten boos te worden om 't weinig heusch bescheid des Bevelhebbers.

Zouden ze zich in eigen persoon naar het terrein van den oloop begeven? Wat zou 't baten? Het woedende volk zou zich van hen toch niet laten zeggen, sinds 't geen gisteren was voorgevallen. De eenige man, die op dat oogenblik invloed genoeg bezat om de menigte uiteen te doen gaan was Van Bombergen. En hoewel 't een hard ding voor hen was diens hulp nu in te gaan roepen, besloten ze toch dat maar te doen, daar ze geen anderen uitweg zagen. In hoogst eigen persoon ijelde daarop de Schout naar 's Edelmanns woning. Hij vond er een keurbende gewapende mannen voor de deur, en Bombergen met Mr. Herman De Ruyter in druk gesprek binnen. Ook deze

XXV

hadden van het steeds dreigender tumult kennis gekregen en waren 't er juist over eens geworden, hoe zich in dit geval te gedragen. Zeker zou 't hun weinig gekost hebben nu de beide commissarissen uit de stad te verwijderen. Doch Bombergen vond beter dit niet te doen. Ze mochten voor zijn part binnen Den Bosch blijven. Daardoor toch zou het volk telkens aan 't dreigend gevaar van verraad herinnerd worden, terwijl hij wel zou zorgen, dat de Heeren geen vinger meer in de asch konden steken.

En daar kwam nu waarlijk de Schout zelf hem vragen, hun beschermer te zijn! Eigenlijk was hij van plan geweest dien dag de kanonnen naar de wallen te doen sleepen. Dat kon echter nog wel een dag wachten. Hij nam aan, hij zou de heeren beschermen...

Toen Bombergen en De Ruyter met hun mannen voor de woning der commissarissen verscheenen, was de menigte reeds zoozeer aangegroeid, dat niemand meer door de straat kon passeeren. Maar bij de nadering van den bemin-

36

den Bevelhebber, trachtte het volk, onder 't hartelijk gejuich van: „Leve de heer van Bombergen!” eenige ruimte te maken. Zoo drong hij betrekkelijk spoedig tot voor de deur van 't bedreigde huis door.

Een oogenblik was het geroep van „Sla ze dood!” verstomd en dadelijk verhief de Edelman luide z'n stem: „Wat heeft deze oploop te beduiden mannen? Mij dunkt 't is tijd om aan den arbeid te wezen, maar niet dús in lediggang samen te spannen. Gij hebt toch den heer van Brimeu hier niet binnen zien gaan?”

Hij zei het laatste natuurlijk in scherts met een glimlach om de lippen. Doch het opgewonden volk was niet gestemd om dit op te merken. Bovendien verstond men hem in de achterste rijen verkeerd. En de meest verwijderden, die toch al niet recht wisten wat er gaande was, wyl zij later gekomen waren, begonnen te roepen: „Brimeu is er binnen! Sleept hem eruit. Aan de galg met alle verraders!”

Ook begonnen ze op te dringen, waardoor de voorsten bijna tegen het huis werden aangedrukt. Zelfs de Bevelhebber raakte in 't gedrang, daar zijn mannen hem niet hadden kunnen volgen en onder de menigte waren achtergebleven, waar ze werks genoeg hadden met voor zich zelve te zorgen. Alleen De Ruyter stond naast hem.

Bombergen duwde de dichtstbijstaanden met kracht van zich af. Een donkere bos vloog over z'n gelaat en een oogenblik het gejoel overstemmend donderde hij: „Manschappen voor!” De Ruyter begreep aanstonds, dat dit bevel de verwarring nog slechts grooter kon maken. Reeds begonnen de manschappen hardhandig de burgers op zij te stooten en geraakten daardoor met deze in krakeel.

„Laat mij het volk toespreken, Edele

Heer,” fluisterde hij Van Bombergen toe, „ze gaan ons verkeerd begrijpen.”

En meteendoor op de stoep van het huis springend en z'n forsche gestalte zooveel mogelijk rekkend, riep hij eensklaps: „Hei daar, gij Mr. Jochems, zoudt ge ons niet eens even allen een kleine aderlating doen ondergaan?”

De list gelukte volkomen. Mr. Herman had dadelijk in 't midden der menigte den praatzieken baardschrabber en dokter ontdekt. En door dien goeden man daar zoo eensklaps bij zijn naam toe te spreken, werd de aandacht van 't volk, voor een oogenblik althans, geheel op diens persoon gevestigd. Als met één slag richtten aller hoofden zich naar Mr. Jochems kant, wat dezen in 't minst niet verlegen maakte.

Gevat antwoordde hij terstond op de tot hem gerichte vraag: „Dat kon wel dienstig zijn, vriend De Ruyter. 't Lijkt hier wel een pot met pieren zoo krioelt alles dooreen.”

Een luid gelach steeg uit de menigte op. Spottend riep er een: „O, gij pierenvanger!” wat opnieuw den lachlust opwekte.

Mr. Herman gevoelde dat dit oogenblik van ontspanning benut diende te worden. „Nu,” schreeuwde hij, hard genoeg om zelfs door de allerachtersten verstaan te worden: „Luistert eens mannen! Brimeu ligt rustig en wel te Vucht. Laat hem daar nog maar een dag of wat liggen. En nu van den Kanselier en den heer van Merode? Woudt ge ze de stad uitjagen? Zeker opdat ze Brimeu en de Landvoogdesse eens haarfijn zouden gaan vertellen hoe sterk wij zijn! Dat is kwade raad.”

„Nee, nee, aan de galg met hen!” antwoordde er een!”

En: „Aan de galg!” joelde het in koor.

„Al goed! al goed!” zei de Ossenkooper, schijnbaar met den volkseisch

instemmend, maar ondertusschen, gedachtig aan Van Bombergens plan, op middelen peinzend om het leven der commissarissen te redden. Z'n zoekend oog had onder de menigte een anderen bekende ontdekt: Uyttenhoven, den stadstimmerman.

„Dus zullen de verraders aan de galg? Mr. Uyttenhoven is 't u nog mogelijk met uw gezellen hedenmiddag de galg op de markt op te richten?”

„Als 't moet kan alles,” was het lakonieke antwoord. „Dat is in orde,” besliste de Ossenkooper. „En nu nog één woord mannen! Waarvoor strijden we?”

„Voor vrijheid! Voor vrijheid en recht!”

„Laat het zóó zijn. Maar dan ook recht voor den vijand. Tot nog toe vermoeden we slechts, dat de commissarissen ons verraden willen, de onderschepte brieven waren *niet* van hen, doch van de Landvoogdesse.”

Er ontstond een ontevreden gemor.

„Verstaat mij goed,” vervolgde De Ruyter. „Waren ze onschuldig, dan had ik niet mee ingestemd om de galg voor hen op te richten. Maar wij willen geen moordenaars zijn. Naar recht en billijkheid zullen we hun zaak onderzoeken. Tot zoolang blijven ze onder de strengste bewaking van onze troepen. Vindt ge dat goed?”

„Neen!” „Ja, ja.” 't Werd door elkaar geroepen.

„Wat zegt ge?” vervolgde De Ruyter vertoornd, „zegt ge neen? Wilt ge straffen zonder recht te doen? Wie zei dat daar? Dan hebt ge niets met onze heilige zaak uit te staan. Nu? Zegt ge neen? Dan vertrekken nog hedenmiddag de heer Van Bombergen en ik en allen die voor Den Bosch recht zoeken en vrede!”

„Neen, neen, gij moet blijven! Ga

niet weg!” Er klonk iets in die kreet van hulpelooze kinderen, die hun leiders niet missen kunnen. „Vertrouwt ge de commissarissen aan onze zorg toe?”

Nu klonk het eenstemmig: „Ja, ja!”

„Gaaf dan rustig naar uw woningen. En komt hier niet weer samen. Wij blijven!”

Daarop bleef hij nog een oogenblik op de stoep van het huis staan, om te zien of zijn bevel gehoorzaamd zou worden.

Langzaamaan kwam er beweging onder de menigte. En eer twintig minuten verlopen waren stond alleen nog een wacht voor de woning der commissarissen, waarbinnen Van Bombergen en De Ruyter verdwenen waren.

't Was geen aangenaam onderhoud dat de heer van Merode en de Kanselier met de beide aanvoeders der Geuzen hadden. Tevergeefs probeerden de commissarissen, weer wat stouter nu 't volk afgetrokken was, een hoogen toon aan te nemen. Toen ze klaagden over onrechtvaardige behandeling en miskennis haalde Van Bombergen nog eens de onderschepte brieven te voorschijn. Op 't gezicht daarvan verbleekten en verstomden zij. En in bittere woorden verweet hun de Bevelhebber, dat zij 't waren, die tweedracht stookten en onheil brachten over de stad. En hij waarschuwde hen voor 't lot dat hen wachtte, zoo ze nog eene poging waagden om hun plannen te volvoeren.

Dienzelfden middag nog stond de galg op de markt.

HOOFDSTUK XIII.

Zondag de 23ste Februari ging betrekkelijk rustig voorbij. Die van de nieuwe religie konden en behoefden ook niet meer buiten de poorten ter hagepreek

te gaan. Ze hadden hun eigen Godshuis en luisterden daar ook op dien Zondag naar de woorden van een reizend prediker. Helaas, 't was wel een ander man dan Cornelis van Diest en in zijn prediking klonk heel weinig door van liefde tot den naaste, veel minder tot den vijand, doch zooveel te meer wist hij te verhalen van gruwelijke afgoderij, huichelarij en moordenarij in het vervloekte Babel, dat te vuur en te zwaard moest worden verwoest, de woonstede van den satan, de voorpoort der helle en welke liefelijke namen hij meer bedenken kon voor de oude Roomsche Kerk.

Nog niet zoo heel lang geleden zou dergelijke taal op de Bosscher Protestanten weinig indruk hebben gemaakt. Ja, met walging zelfs zou de grootste menigte zich van prediker en predicaatie hebben afgewend. Maar wat Cornelis van Diest had gevreesd, was reeds werkelijkheid geworden: maar al te veel had de aanvankelijke voorspoed de mannen der nieuwe religie van God afgetrokken.

Moeder Mariken, die met haar man en Job de godsdienstoefening mede bijwoonde, werd al stiller en bedroefder, hoe meer ze naar den prediker luisterde. En voor 't eerst van haar leven was ze er blij om, toen ze bemerkte, dat Job niet zat op te letten en gelukkig die prediking miste. En om eerlijk te zijn moeten we er aan toe voegen, dat ook Mr. Herman zelf niet recht op z'n gemak was. Moest dát nu evangelieprediking heeten. Was het dan al niet bitter genoeg, dat er wapengeweld binnen Den Bosch weerklonk in plaats van de rustige bedrijvigheid der nijvere handwerksluiden. Waarlijk het volk behoefde niet te worden opgeruid. Het geval met de heeren van Merode en den Kanselier had voldoende bewezen, hoe licht de

groote hoop tot handtastelijkheden overging.

En des heeren Van Bombergens gedachten gingen diezelfde richting uit. Doch die beide mannen hadden mogen bedenken of zij den burgers van Den Bosch een andere les hadden gegeven, dan die welke ze in de predicaatie afkeurden.

En toch, achteraf zegende moeder Mariken die predikatie. Stil en in gedachten verdiept was Mr. Herman na afloop mee huiswaarts gekuierd. En zij verbrak het stilzwijgen niet. Ook haar hart en hoofd waren vol gedachten. Job drentelde achteraan. Toen ze langs de woning der Commissarissen kwamen, zag hij daar met innige voldoening voor en achter 't huis een sterke wacht staan. De heeren konden geen stap meer verzetten, geen brief meer verzenden.

Op de markt strekte de reuzengalg dreigend z'n stijven arm vooruit. Er stonden drie ladders tegen op. En een glimlach kwam om Jobs lippen. Hij wist wat dat te beduiden had: één voor heer Jan, één voor den Kanselier, één voor Brimeu.

En daar lachte Job om? Ach, hij had van de predikatie dien morgen weinig gehoord, maar: „den vijand te haten” dat had hij toch wel geleerd. O, de oorlog is een vreeselijk kwaad, ook daarom wijl hij de harten bederft.

Maar Mariken zag niet den leelijken blik van Jobs oogen, toen die glimlach om z'n lippen speelde. Gelukkig. Ze verblijdde er zich over, dat haar man zoo stil, zoo afgetrokken was na de prediking. Zou hij nu zelf ook gevoeld en gezien hebben, hoe diep treurig en gevaarlijk het toch eigenlijk was op een vleeselijken arm in plaats van op God te steunen?

Ja, Mr. Herman had er iets van gevoeld; — niet zooveel als z'n vrouw

echter. Toch, dien ganschen Zondag bleef hij bij haar thuis en zij spraken samen vertrouwelijk, gelijk ze in lang niet gedaan hadden, tot Mr. Herman 's avonds besloot, met een glimlach: „Misschien Mariken, als ik nog eens moest beginnen, dat ik in alles jouw raad vroeg. Maar we zijn nu zoover. En nu moet het verder.”

Het moest verder! Waarheen? Waarheen met Den Bosch? Waarheen met haar man, haar kind, met haar zelf? Moeder Mariken vroeg het zich na dien tijd nog menigmaal met bezorgdheid af. Ze vond het antwoord niet.

Zoo brak de Maandag aan, een drukke dag. Eer nog de late Februari-zon met haar bleeke glimlach de grauwe verlatenheid der belegerde stad wat poogde op te vroolijken, was er op sommige punten reeds heel wat arbeid verricht.

Gehoorzaam aan 't commando van Bombergen en z'n onderbevelhebber hadden de krijgsknechten de aanwezige stukken geschut van achter het tuighuis, van de markt, ja waar al niet vandaan naar de wallen gesleept. Want nog heden moest het beslist worden, wie meester zou zijn van de stad: Brimeu of van Bombergen.

Toen de jongens zich op de straten begonnen te vertoonen, was het meeste werk al geschied. Wat hen ontzettend speet. Hoe gaarne hadden ze, in werkelijkheid of schijn, een handje meegeholpen om de zware vuurmonden naar de muren te trekken.

Maar er bleef nog wat voor hen over. De stukken moesten nog behoorlijk geplaatst worden. En al mochten ze daar al niet aan helpen, er naar kijken konden ze toch. 't Was een moeizaam, tijdroovend werk, de metalen reuzen van de eene plek naar de andere te brengen. Bovendien had Van

Bombergen te werken met mannen, die meerendeels zulken arbeid niet gewoon waren. Wat menige onhandigheid ten gevolge had. Vooral de z. g. „Booze Griet” gaf heel wat moeite. 't Was dan ook een alleronhandelbaarst ding. En zoo Van Bombergen Mr. Merleyn en z'n gezellen niet tot z'n dienst had gehad, hij zou niet met het stuk zijn klaar gekomen. Zelfs deze trouwens zag geen kans de Stoergewalt, gelijk het kanon ook genoemd wordt, van z'n plaats te brengen. En eerst toen onze smidsbaas alle aanwezige krijgsknechten en de eveneens in groote getale aanwezige knapen lange touwen in handen gegeven had, gelukte het hen gezamenlijk eenige beweging in het gevaarte te brengen. Doch ziet, juist op het oogenblik dat alles goed zou gaan, klonk op eenmaal een rauwe kreet en Mr. Merleyns van pijn verwrongen gelaat toonde duidelijk dat verder trekken hem alles behalve aangenaam zou zijn.

Geen wonder ook. In z'n voortvarendheid om tot Van Bombergens genoegen de Booze Griet in beweging te brengen, had hij z'n beide handen onder het zware metalen lichaam geschoven en bij den eersten ruk stootte het achterstuk tegen den grond waardoor de anders waarlijk niet teergevoelige smidshanden bijna te pletter gekneusd werden. Gelukkig dat men tamelijk gauw ontdekte, wat er eigenlijk aan, of liever op de hand was. Met vereende krachten drukten de mannen den mond van het kanon naar omlaag, daarmee het achtereind naar omhoog en kon Mr. Merleyn uit z'n benarde positie verlost worden.

De groote grofgebouwde man leverde een deerniswaardig schouwspel op, gelijk hij daar stond, geheel verbleekt, met bebloede handen en bevend, alsof hij een bezwijming nabij was. Lieven,

z'n zoon, die natuurlijk ook tegenwoordig was, moest z'n sterken vader waarlijk ondersteunen.

Maar toen Mr. Jochems, die evenmin ontbrak, de handen maar eens eerst gewasschen en met gekregen linnen lappen wat omzwachteld had, toen baas Merleyn een oogenblik tegen het inderdaad booze affuit had gerust en een slok waters gedronken had, knapte hij toch weer zoo veel op, dat hij tot Van Bombergen zeggen kon:

„'t Spijt mij Edele heer, dat ik u nu niet langer van dienst kan zijn.”

„Dat doet het mij ook, Mr. Merleyn,” was het antwoord, „gaat het nu al wat beter? Me dunkt ge moest gauw huiswaarts zien te komen, want ik vrees dat Mr. Jochems de wond in de haast wel niet geheel zuiver zal hebben kunnen uitwasschen.”

En inderdaad was baas Merleyn blijde op die manier oorlof te erlangen. Op Lieven en Mr. Jochems steunend daalde hij langzaam de glooiing naar de stad af.

„En wat nu dat booze stuk betreft,” hernam Van Bombergen, die vond, dat er al veel te veel tijd verloren was gegaan, „we zullen dat laten waar het is, en nu eerst de andere stukken maar eens boven Brimeu's hoofd laten spelen. Doch allen die hier niets te maken hebben, maken dat ze wegkomen. Alloh jongens! Marsch!”

Haastig maakten de knapen, dat ze uit het gezicht kwamen en daar ze niets beters te doen hadden, volgden ze van verre baas Merleyn met Mr. Jochems en Lieven tot ze een poosje na deze bij de smederij aankwamen, waar 't altijd lustig brandende vuur aantrekkelijkheid genoeg had, om hen een stijf uurtje vast te houden.

Trouwens het duurde niet zoo heel lang of ze zagen baas Merleyn, die door een deur in z'n woonkamer ver-

dwenen was, daardoor ook weer terugkeeren in z'n smidse, ditmaal met de handen nog wat dikker ingepakt en blijkbaar al weer heel wat beter.

„Dat wordt een mooie boel jongens” lachte hij tegen de nieuwsgierig glurende knapen. Mr. Jochems heeft me daar verteld, dat ik minstens vier, vijf weken, de handen niet zal kunnen gebruiken. Hoe krijg ik den tijd om? Jullie moet me van tijd tot tijd maar eens komen opzoeken hoor.”

„En als het gehamer niet al te hard bonkt moet u ons dan ook wat vertellen, Vader,” zei Lieven.

„He ja, baas,” drong Jobje de Ruyter aan.

„Wel,” hervatte de gewonde smid, „kom dan tegen den donker maar. Dan zal ik nog eens wat bedenken hoor.”

„Waarover baas?” informeerde er een, „Waarover? Ja, waarover. Weet je wat, over de Booze Griet dan maar.”

En juist wilden de jongens zoo iets roepen als „bravo” of „hoezee” toen plotseling een zwaar geluid boven de stad donderde. Een schok ging de jongens allen tegelijk door het lichaam en nu werden zij zoo wit als een laken en was het Merleyns beurt om te glimlachen.

„Dat is het eerste schot” zei hij.

En dat eerste schot werd weldra door vele andere gevolgd, tot groote ontsteltenis aller vreedzame Bosscher huismoeders, die maar al in angst zaten over de mogelijke onheilen, welke naar zij meenden, onafscheidelijk aan het ontzettende geweld der moordtuingen verbonden moesten zijn.

Om de waarheid te zeggen, konden ze zelf toch wel nagaan, dat het met die rampen zoo'n vaart niet zou loopen, daar iedere kogel, de stad uit en in de richting van Vucht afgeschoten werd.

Hoe echter zou daar, in het kamp van Brimeu, die onverwachte begroeting met vliegend lood worden ontvangen?

Dat was de vraag, waarop ook Van Bombergen en De Ruyter, door kijkers turende, het antwoord probeerden te vinden. 't Was moeilijk uit te maken of en dan hoeveel schade de kogels in Vucht aanrichtten. Maar dat Brimeu in ieder geval zich weinig op z'n gemak bevond, bleek spoedig daaruit, dat z'n groote banier van den Vuchtertoeren werd binnengehaald, een zeker bewijs, dat de stadhouder van Gelderland er over dacht z'n kwartier op te breken. Natuurlijk allerminst een reden om de beschieting dadelijk te staken.

Inmiddels stuurde Van Bombergen een spion af om te verkennen wat de heer van Brimeu, dan toch in z'n schild voerde. De man was binnen de twee uur terug met het blijde bericht, dat hij nog maar nauwelijks vroeg genoeg gekomen was om de achterste gelederen van Brimeu's legertje aan den verren horizon te zien verdwijnen.

't Was wel uitgekomen gelijk Van Bombergen nog kort geleden tot Mr. Herman gezegd had: „Brimeu wilde om heel Den Bosch niet één man missen.”

Dat gaf een vreugde binnen Den Bosch! Met roffelende trom trok na zoo gemakkelijke overwinning, het legertje verdedigers der bedreigde veste de stad door naar de Markt en het Stadhuis. Voorop reed de Bevelhebber, nu meer dan ooit de lieveling van het volk en vooral het volk van de nieuwe religie. En voor hem uit nog werd z'n mooi nieuw vaandel gedragen waarop de woorden prijkten: *Que Cesaris Cesari, Que Dei Deo*, „den Keizer wat des Keizers is, en Gode wat Gods is.” Een bijbeltekst die toch inderdaad wel wat wonderlijk klonk, als lijfspreuk voor den man, die zich met hand en

tand tegen 's Konings Landvoogdesse en Stadhouder verzette. Maar daarop sloeg het juichende volk geen acht. Zelfs Mr. Hermans geweten scheen weer geheel in slaap gesust nu alles zoo goed ging. Want vele menschen gelooven lichtelijk dat ze op Gods paden wandelen, wanneer 't hun juist naar den zin gaat. En de droomen van een vrij Den Bosch, waar men zich nog eenmaal herinneren zou, wat een edele Edelman en een edele Ossenkooper voor de Stad gedaan hadden, werden zoo makkelijk opnieuw gedroomd, te midden van het geestdriftig gejuich der menigte en bij de gedachte aan een vluchtenden vijand.

Indien nu maar — De Ruyters hoofd bleef nuchter genoeg om het te bedenken — indien nu maar heel Brimeu's aftocht geen krijgslist bleek en Gelderlands stadhouder straks, als de burgerij zorgeloos haar bevrijdingsfeest vierde, maar niet ging probeeren de stad bij verrassing te nemen!

Van Bombergen lachte om die zorg, toen de Ossenkooper er met hem over sprak. En om z'n trouwen vriend en onderbevelhebber geheel gerust te stellen gaf hij hem verlof om met een vendel krijgsknechten dienzelfden middag nog naar Vucht te trekken, om met eigen oogen te zien hoe de zaken stonden.

Hoe geheel anders zag het lage land om Den Bosch er op dezen kouden Februarimiddag uit, dan een half jaar geleden, toen Mr. Herman, van de Antwerper Beeldstormerije teruggekeerd, ook dezen zelfden Vuchterweg had gevolgd. Stille, verstorven, treurige akkers lagen ver weg onder een druilerige, dreigende lucht. Dorre boomen strekten hun naakt-reuzige armtakken als in wanhoop omhoog, en bij iederen stap vastgezogen, stapten de

zware soldatenlaarzen moeilijk door den papperigen weg.

Zwijgend liepen de mannen achter hunnen aanvoerder aan, allen als hij onder den naargeestigen indruk der omgeving. Was dat dan het vervolg op dat hevige Augustus onweer?

Mr. Herman glimlachte even om z'n eigen zwaarmoedigheid. Alles ging immers goed? Brimeu weg, die van de nieuwe religie heer en meester binnen Den Bosch, wat wilde hij meer?

En toch was z'n hart zoo vroolijk niet als het met al die blijde feiten voor oogen wel had mogen zijn. De nacht van lijden scheen nu voorbijgegaan maar — hij zag nog geen morgenrood. 't Verbond der Edelen werkte niets uit. Heel 't land bleef nog stil. En alleen Den Bosch scheen dan nu vrij. Arme eenzame zwaluw, die nog geen lente maakt! Was zij te vroeg in koud Nederland uitgevlogen?

Of — indien alom in heel 't land, op 't hooren der tijding: „Den Bosch vocht zich vrij!” die van de nieuwe religie eens wakker werden en ook zichzelf eens hielpen? Dat zou de lente zijn! Dan zou niet alleen Den Bosch maar gansch Nederland eenmaal dankbaar gedenken wat het verplicht was aan een edelen Edelman en een edelen ossenkooper!

En met moediger tred en met fierder houding stapte Mr. Herman voort, op Vucht aan, het ledige nest van den roofvogel.

Dicht bij 't dorp hing, versplinterd, de top van een zwaren eik over den weg: teeken dat Van Bombergens kogels getroffen hadden. Een eind verder was een brok dak weggeschoten van boven een rustige boerenwoning, waar men maar liever nooit van Brimeu noch Van Bombergen had gehoord en gaarne in vrede was blijven wonen.

Overigens scheen het gansche dorp

niet alleen door de krijgsknechten maar ook door z'n inwoners verlaten. Waarheid was, dat de arme stakkers, het plunderend geweld van Brimeu's mannen sinds lang moe, haastig de vlucht hadden genomen, toen ze de bende Bosscher soldaten hadden zien naderen.

Zoo kwam De Ruyter tot in 't hartje van Vucht, waar de kerktoren stond. Van uit een der bovenluikjes moest de gansche omtrek te overzien zijn. De torendeur stond aan. Voorzichtig, op overval bedacht, traden de mannen binnen en begonnen de beklimming, De Ruyter voorop. Er was niemand. Brimeu was wel werkelijk afgetrokken. Door een opengestooten luik had de Ossenkooper het gezicht rechts op vrij-Den-Bosch, voor hem uit op de verre, doode heide. Geen leger was daar meer te zien; mensch noch dier bewoog zich daar: dood land, jammerlijk verlaten.

Weer kwam de triestige Februari-stemming De Ruyters hart besluipen. Maar eer hij den tijd had gehad om z'n gedachten met dat sombere gevoel te laten afdrijven, kwam een van z'n mannen met doodelijk ontsteld gelaat hem terzijde.

„Ik — ik ben hierboven geweest,” stamelde de held, „en — daar — spookt het!”

„Ho, ho,” lachte De Ruyter, „gaan mijn mannen voor kerkuilen op de vlucht.”

„Neen, Mr. De Ruyter,” antwoordde een tweede snorrebaard ernstig, „ge weet, dat we voor niemand bang zijn, maar tegen geesten vechten is kwaad.”

„Kom, dwaasheid,” besliste de Ossenkooper, „er zijn geen geesten. Zeg op, waar hebt ge nu spoken gezien, dan kunt gij ze mij ook toonen.”

Reeds was hij naar de leer gestapt, die nog hooger den toren in voerde.

De oude krijger, die het laatst ge-

sproken had, legde z'n zware hand op De Ruyters arm en zeide plechtig: „Ga niet, hopman, wij zagen niets. Doch daar boven klinkt bij oogenblikken een gehuil van een rampzalige, die geen rust kan vinden.”

Maar nu ook werd Mr. Herman ernstig: „De zielen der rampzaligen zijn in een vreeselijker oord, dan deze torenwanden, mannen,” zei hij, „en zoo daar werkelijk gekermd is, zal 't zijn van een ongelukkige, die onze hulp van noode heeft.”

En meteen begon hij te klimmen. Doch eer z'n lichaam door de luikopening boven hunne hoofden verdwenen was, volgden hem ook reeds z'n mannen, half nieuwsgierig, half be-

vreesd nog en in ieder geval niet gedoogende dat hun aanvoerder alleen het gevaar zou trotseeren.

't Was er doodstil. En reeds wilde De Ruyter zich lachend omkeeren en weer afdalen, toen op eenmaal allen den adem inhielden. Een jammerlijk, verdofd geluid als of het uit een verborgen schuilhoek kwam deed zich hooren. En het angstzweet parelde den stoeren krijgers op de verbleekte gezichten. Alleen de Ossenkooper scheen gansch niet verschrikt. En rustig vroeg z'n zware stem: „Is hier iemand?”

Een hevige bons, als een trap tegen een houten beschot, was al wat er volgde.

(Wordt vervolgd).

Mit- en Inspanning.

RAADSELS.

II. Rebus.

12. Berijmd Raadsel.

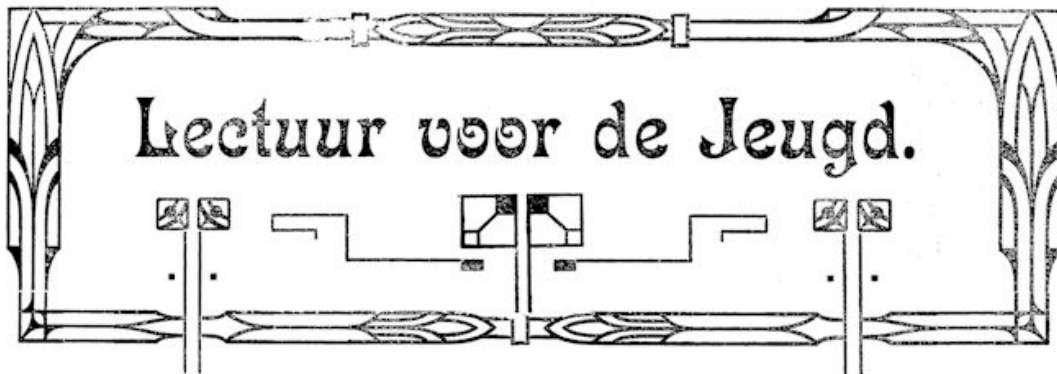
Ik ben een brug van louter licht
Zoo gauw vergaan als opgericht,
Gebouwd uit zon en wolken.
Z'n spanning buigt door 't hoogst
[gewelf,
Z'n Bouwheer is Jehova zelf,
Hij rust op 's hemels kolken
Als blijk van Gods barmhartigheid,
Wanneer de hemel lacht en schreit;
Tot troost van alle volken.

13. Doolhof.

ge	uw	aan	klopt	en	daar	der
moed	bre	ken.	Laat	dan	een	an
ge	ge	we	gunst	ver	ste	ken
dicht	lei	u	laat	nooit	een	En
van	ler	van	manch	nig	ee	zift
Ja	al	wat	nauw	te	al	niet
cob	vol	ie	mand	an	ders	doet.
cats	zelf	mers	im	zijn	wij	Ach.

14. Homoniem

Een roofdier, dat men staag verjaagt,
Een dief van hoenders, wreed en valsch.
Een kleedingstuk dat ieder draagt
Tot warmte of sieraad om den hals.

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 569).

De mannen voelden zich de knieën onder 't lichaam van angst puur knikken. En hadden ze 't voor De Ruyter en elkander niet gelaten, ze zouden zich in eenen gier langs het leertje naar beneden hebben laten glijden.

Hoewel er nauwelijks een half schemerduister in het enge torenhok heerschte, merkte de Ossenkooper toch, dat z'n mannen van angst niet meer wisten wat ze deden.

Dat maakte hem woedend.

„Lafbekken!” rijdigde hij, „sta daar niet als koortsige ouwe vrouwen te rilmummelen. Heb je nu nog niet begrepen, dat Brimeu hier den een of anderen ongelukkigen gevangene met moedwil of per ongeluk heeft achtergelaten? Maak een van allen wat licht, dat we zien kunnen waar de knaap zich versteekt.”

En toen, nog eens tot den onvindbare, riep hij: „Hallo! Zeg eens op waar ze je geborgen hebben!”

Er kwam geen antwoord, ook geen bons meer. Een der mannen had inmiddels met bevende hand vuursteen

XXV

en tondeldoos uit z'n broekzak te voorschijn gehaald, en probeerde nu redelijk onhandig den van den steen ketsenden vonk op het zwam te vangen. Onder-tusschen strekte een ander, om z'n wankelende lijf wat meer steun te geven zijn rechterarm tegen een der wanden uit, en ontdekte met schrik dat het muurtje of beschot meegaf. Wat geen wonder was, daar hij in z'n onnoozelheid tegen een raamluikje gestooten had, dat nu met een klap naar buiten sloeg en het bleeke-laat-middaglicht binnen liet.

Daarmee werd het werk van den tondeldoosman overbodig. En alle zagen nu duidelijk, dat ze vlak bij een zwaar gegrendelde deur stonden.

De grendels weg te schuiven was het werk van een oogenblik. De deur werd geopend en de nog altijd angstige mannen wierpen een schuwen blik in een tamelijk ruim vertrek, dat even goed, of wilt ge liever even slecht, verlicht was als het trapgat zelf. Onbeweeglijk lag er een man op den grond uitgestrekt, de voeten naar de

40

deur, het hoofd naar achteren gericht. Haastig naast den ongelukkige neerhurkend, ontdekte De Ruyter al ras, dat hij niet dood, slechts bezwijmd was. Een enkele slok uit een veldflesch, hem tusschen de krampachtig gesloten lippen gegoten, bleek voldoende om den armen gevangene weer tot bewustzijn te brengen. Hij sloeg de oogen op en . . . de Ossenkooper herkende den man, die kort na Nieuwjaar op dien ijskoude avond hem was komen verhalen van de plannen van Brimeu. Maar hoezeer was de ongelukkige veranderd. Z'n gelaat was nauwelijks meer dan vel over been. Alleen over het voorhoofd en de linkerwang brandde nog die roode streep, maar niet donkerrood meer.

Een gevoel van spijt maakte zich van Mr. Herman meester. Had hij den arme wel zoo wèg mogen laten gaan, in dien helderen vriesnacht? Had hij niet dringend gevraagd een der hunnen te mogen zijn? Toen was De Ruijter bang geweest voor verraad van de zijde des vreemdelings. Nu hij hem zóó zag liggen, door Brimeu achtergelaten als een schurftigen hond, dien men ergens in een vergeten hoek laat sterven, nu bleek toch wel duidelijk dat de stakker nooit als vriend tot Brimeu was wedergekeerd.

„Nog één dronk” klaagde de man „en een homp brood, zoo gij 't hebt, om Godswil.”

't Een als 't ander werd hem willig geschonken. Maar toen daarop De Ruyter zeide: „Nu moeten wij terug mannen,” verging den gevangene alle trek tot eten opnieuw. En als een klein kind krijtend, hilde hij: „Laat mij niet achter, neem mij mee, neem mij mee!”

„Stadan op en volg ons,” antwoordde de aanvoerder. De ongelukkige kwam, door ruwe krijgsmanshanden geholpen,

op de been. Voorzichtig en op de schouders van z'n voorman leunende, gelukte het hem ook nog de steile ladders af te komen. Doch de daarvoor noodige inspanning was hem te groot geweest. Op 't zelfde oogenblik, dat hij, wie weet sinds hoe lang, weer de vrije buitenlucht inademde, zonk hij plotseeling machteloos ineen.

„Arme kerel,” sprak De Ruyter meewarig, „hij heeft meer geleden dan ik veronderstelde.”

En den stijgbeugel, dien hij reeds gegrepen had, weer loslatend, bukte hij zich nog eens bij den bewustelooze neer. Andermaal moest de veldflesch dienst doen. Maar hoewel het gelukte den stakker weer bij te brengen, van loopen was toch geen sprake meer.

„En 't gaat mij toch ook aan 't hart hem hier zonder verzorging achter te laten”, twijfelde de Ossenkooper. Doch dan zich bezinnend heesch hij den man op z'n eigen paard, besteeg zelf den stevigen klepper mede en zoo goed en kwaad het ging den patient in den zadel, voor zich, overeind houdend reed hij, van z'n mannen gevolgd, naar Den Bosch terug.

Wat stond Moeder Mariken te kijken, toen haar Herman met den dienstknecht van Brimeu thuis kwam. Waar had hij dien man zoo eensklaps weergevonden en wat had hij met hem voor?

Ze zocht maar niet eens naar het antwoord op die vragen, want haar liefhebbend hart en geoeffend oog deden haar spoedig ontwaren, dat hier geen vragen maar dadelijke hulp van doen was.

De ongelukkige klappertandde van koorts en werd beurtelings hoog rood en vaal bleek, terwijl hij zich in letterlijken zin op den zetel liet *vallen*, welken Mariken voor hem bij schoof.

„Arme vriend,” zei ze deelnemend, „zal ik u wat voedsel of drank halen?”

„Doe geen moeite vrouwe,” bracht de zieke er moeizaam uit, „maar, o,” — hij begon als een kind te schreien — „laat mij één uur rusten, eer ge me weder zegt heen te gaan. En — uw stem herinnert aan die mijner moeder, — noem mij geen vriend weer, noem mij als zij het deed: Gerard.”

„Nu dan, Gerard,” stemde Mariken toe, „in onze achterkamer staat een bed voor u gereed, en ge blijft bij ons, tot ge geheel hersteld zijt.” En haar vriendelijke oogen op Mr. Herman slaande, vroeg ze hem: „Heb ik goed gesproken, Vader.”

„Gewis, gewis, lieve vrouw, ik zou uw goed hart niet herkend hebben zoo ge anders gehandeld hadt.”

Maar de ontroering en het hevige snikken schokten Gerard's toch reeds verzwakt lichaam zóó, dat onze ossenkoopel hem niet alleen naar het achtervertrek brengen, maar zelfs te bed helpen moest, en het duurde geruimen tijd eer een onrustige slaap den armen man althans iets van z'n leed deed vergeten.

HOOFDSTUK XIV.

En wat dacht Jobje wel toen die onverwachte gast in zoo deerniswaardigen toestand door Vader werd meegebracht? Jobje was heel niet thuis en ditmaal niet tot ongerustheid van Moeder. Zij had toch zelf haar jongen permissie gegeven om baas Merlyn op te gaan zoeken, die beloofd had van „Booze Griet” te vertellen. En ik denk m'n jeugdige lezers geen ondienst te doen, door hen mee te laten luisteren naar 't geen de smidsbaas te vertellen had, toen Jobje en zijn eigen jongen en Hans Snel, bij hem ter zij van 't huis in den hoefstal zaten.

„Dat nare ding, dat mij zoo ongenadig op de vingers getikt heeft,” dus

begon hij, „heeft menigeeen in Den Bosch al eerder veel narigheid bezorgd. Maar dat zul jullie ter gelegener tijd wel hooren, als ik daaraan toe ben. Laten we beginnen bij 't begin. Dat was echter nog vroeger dan mij heugt, moet je weten. Doch Mr. Lodewich van der Leynden, de oude stadssmid, bij wien ik als jongen het ambacht leerde, heeft me menigmaal alles van haver tot gort verteld. Om kort te gaan, in 't begin van Keizer Karel z'n regeering, hadden wij oorlog met de Gelderschen al net als heden ten dage. En de mannen van Den Bosch togen uit om het slot te Poederrijen te belegeren. Ze namen hun geschut mee. Doch dat was me een zootje. „De Groete busse,” die al dikwijls opgelapt was, werd totaal reddeeloos geschoten. En dat was dan nog wel het deegste stuk. Goed. Toen dat kibbelpartijtje dan was afgelopen moest en zou de stad nieuw geschut hebben. Doch er was geen geld in kas. Aan Keizer Karel gevraagd of die geen groote metalen Busse wou afstaan. Antwoord. „Neen.” Zoo begon Meester Merten, een bussmid van Antwerpen, „de groete busse” dan nog maar eens op te kalefateren, terwijl Meester Caspar Lyndendist, een geschutgieter uit Neurenberg, twee geheel nieuwe bronzen kartouwen zou leveren. Wat evenwel nog niet genoeg was. Er moest en zou ook nog een vierde stuk bijkomen. Bleef de vraag: Wie dat zou maken? Want al ben je nu een bekwaam smid, daarom kun je toch nog geen kanonnen smeden.

De Heeren van de Stad, „de zes goede mannen” gelijk ze genoemd werden, kwamen dan op zekeren dag bij den ouden Mr. Van der Leynden om hem te vragen of hij niet iemand wist.

Ja, neen, ja toch, *misschien* ten minste. Eerstdaags verwachtte hij uit Keu-

len een bekende van hem, ook een smid, Mr. Johan Fijck van Zeghen genaamd, van wien hij wel nooit gehoord had, dat die kanonnen groot, maar die in ieder geval beste aambeelden smeedde. Want Mr. Lodewich had er zelf twee van in z'n werkplaats staan en ik heb ze later van hem overgenomen, zoodat ook ik eerlijk verklaren kan, dat ze uitstekend waren en zijn.

Mr. Jan, uit Keulen, kwam, sprak met baas Lodewich, daarna met de zes goede mannen, zei, dat hij 't wel kon en zoo spraken ze af, dat hij voor de stad „zou smeden en maken van der stad ijser end stoff eyne ijseren nootslanghe, nae geformpt nae der nootslanghe van Keulen, 22 voet lanck en daarin te schieten einen ijseren kogel, wegende achttien pond en ein quartier, en met 36 ponden buscruyts te schieten.” Als het ding af en in orde bevonden werd, zou Mr. Jan krijgen, van iederen dag, dien hij met zijn knecht gewerkt had, een Philips gulden en voor hen beiden redelijke mondkost. Bovendien zou de stad hem kolen geven om mee te smeden en stof om de smidse mee te bouwen. Mocht hij nog meer knechts noodig hebben, ook daar zou de stad voor zorgen, doch dan hield het ook op. 't Oude ijzer, dat de stad bezat, en dat was niet zoo'n beetje, mocht hij door het nieuwe heensmelten.

Neen maar, dat zou Mr. Jan dan eens opknappen. Naar zijn eigen woorden zou 't een slang worden, zooals er in 't heele land geen tweede te vinden was, die een mijl ver zou kunnen schieten en wel zoo, dat geen muur of wal er tegen houden kon. Duur zou het stuk niet worden, want het was nu 18 Mei (1510) en tegen St. Jacob of uiterlijk tegen Bamisse zou het stuk gereed zijn. In den Boogaard werd Mr. Jans smidse opgeslagen. En hij aan 't werk. 't Werd

St. Jacob, 't werd Bamisse: 't stuk was niet klaar. Ja, welhaast was Mr. Jan een jaar aan den arbeid en nog kon de bus niet geleverd worden. Inmiddels waren er reeds 1583 Rijns guldens uitgegeven. En voor alles wat hij meende noodig te hebben, kon de Stadsregering opdokken. Nu eens was het een kist voor zijn gereedschap, dan weer een zeiltje om boven z'n hoofd te spannen, wijl hij zooveel last van de zon had. En iederen dag werd uitbetaald. Tot het eindelijk Februari 1511 werd. 22 maanden was aan 't kanon gewerkt, toen Mr. Jan de Heeren in den Boogaart noodigde om het stuk te zien. Ja, daar lag het, maar of het goed was? Dat zou Mr. Jan nu bewijzen. Wanneer het ding maar buiten de Vughterpoort werd gebracht. Nu, voor 5 Rijns guldens leverde Willemen van Oss een slee; Jacoppen van den Colk maakte voor zes stuiver een flinke „laystock”; Jannen van Cleef bracht voor 2 stuivers „roesel” om de bus te smeren, en toen ging het naar buiten toe. 36 Pond buskruit werd in 't kanon gebracht, ook een kogel en plof daar vloog het eerste projectiel er uit. Doch de kogel spatte in brokjes en deed heelemaal geen kwaad. Met de volgende kogels ging het evenzoo.

Wat waren de Heeren boos! Ze wilden het stuk niet hebben en Mr. Jan zou duizend gouden Rijns guldens vergoeding betalen.

Ach arme, de stakker bleek een kale rat. Gelukkig was z'n tong beter dan z'n kanon, zoodat hij zoo wist te praten, dat men hem niet aanstonds gevangen zette. Een paar weken later, was hij met de Noorderzon vertrokken.

Ondertusschen lag „Booze Griet”, want zij was het, buiten de poorten kou te lijden. En wat erger was, de mannen, die nacht en dag bij haar bleven waken, — was ze maar weg-

geloopen, — leden ook kou. Waarop de regeering toch niet minder kon doen, dan voor 3 Rijns gulden turf, hout, lonten en kaarsen aan die mannen ten koste leggen.

En hoe het nog verder af zou loopen wist niemand.

Maar na een poosje, daar stuurt Mr. Jan zoo waar een brief. Hij wou 't nog wel eens probeeren, als men hem maar stof en gereedschap gaf en natuurlijk, dan moesten de Heeren toch ook voor zijn mondkost zorgen, enz. enz. Was de slang dan eenmaal goed en wel af, nu, dan liet hij 't aan hen over, hem te geven, wat hun goeddacht.

Daar werd over dien brief lang en breed gepraat. Sommigen waren er voor, anderen er tegen en 't eind van de historie was, dat Mr. Jan terugkwam en nog eens in den Boegart begon.

Maart 1511 was hij ten tweede male begonnen. In December 1512 leverde hij af. De kogels vlogen weer stuk en tot overmaat van ramp bleek, toen men het kanon van binnen eens goed bekeek, dat het, in plaats van glad, ruw en hobbelig was, en er zich bovendien een halfringvormige scheur in bevond, waar een der Heeren z'n zakmes half in kon doen verdwijnen. 't Was dus te voorzien, dat in heel kort, het kostbare stuk in tweeën zou scheuren. Wel had Mr. Jan heel handig die oneffenheden weggemoffeld en de scheur onzichtbaar gemaakt door het kanon van binnen halfvol met reuzel en ander smeer te bestrijken, doch z'n bedrog kwam uit en andermaal stond hij beschaamd.

Daarop brak de storm eerst recht los. Zijn eigen knechts verklaarden dat hij den tijd met gekscheren doorbracht en er altijd op uit was geweest om veel daghuren te verdienen. Bovendien bleek nu, dat hij de stad 2 goud gulden liet betalen, voor een karweitje

door andere smids op zeven stuivers gerekend. 't Werd een formeele gerechtszaak, waarbij maar één ding jammer was, dat n.l. Mr. Jan opnieuw de plaat gepoetst had en op zich liet wachten.

Daar zat men nu met een onbruikbaar kanon, dat weldra weer binnen de stad gesleept werd. Maar gelukkig men was van Mr. Jan af. Tenminste dat meende men. Spoedig bleek anders. De bussmid was naar Keulen teruggekeerd, had daar de zaak op zijn manier verteld en dat maakte, dat Keulen woedend werd op Den Bosch. Waar de Keulenaars slechts konden, namen ze den Bosscher handelaars hun goederen af. Op hun beurt handelden de Bosschenaren eveneens. Keulsche advocaten eischten dat Mr. Jan door de stad betaald zou worden, de Bosscher Heeren dankten daar stichtelijk voor en zoo ontstond een rechtszaak, die 20 jaar geduurd heeft."

"Maar Mr. Jan, die bedrieger heeft toch zeker z'n zin niet gekregen?" vroeg Job verontwaardigd.

"Ach, manneke, wat zal ik daartoe zeggen" antwoordde Mr. Merleyn, "t Begon de Bosschenaren knap te vervelen. Dat gaf een geschrijf en gewrijf heen en weer zonder eind. En om eens en voorgoed van den bedriegelijken bussmid af te zijn, heeft de stadsregeering in 1532 aan Mr. Jan 250 Carolus-gulden betaald, waarmee de oolijkerd genoeg nam. Ik heb dikwijls dat logge ding er op aangekeken en gedacht: Arme leelijkerd, jouw grootste fout is, dat je geen kwaad kunt doen. Maar vandaag heb ik het anders ondervonden."

En dit zeggende keek Mr. Merleyn half meewarig, half lachend naar z'n omwikkelde handen. En toen zich tot Hans Snel en Jobje wendend voegde hij er nog aan toe: „Nu, jongens, 't is

vrij laat geworden. Maak gauw dat je bij den pappot komt en zoek me in deze dagen nog maar eens weer op."

Dat de knapen den goeðhartigen smid voor z'n verhaal dankten en

z'n uitnoodiging in gedachten hielden spreekt vanzelf.

En toch zou Jobje althans nimmer de smederij weer betreden.

Doch daarover in 't volgende hoofdstuk. *(Wordt vervolgd).*

MONDJESVOL.

Er zijn sommige dingen, welke op zichzelf genomen geoorloofd zijn, doch welker gebruik ons de omstandigheden van tijd of plaats of anderszins verbieden. Derhalve moeten wij bij alle genoegens van dit tegenwoordige leven altijd het daarheen leiden, dat zij ons *hulpmiddelen*, geen *beletselen* zijn om God te volgen. *Calvijn.*

* * *

Aan tafel.

Grijp nimmer 't eerst een schotel aan,
Die niemand nog en heeft bestaan.
En grijp niet naar den besten bout,
En sla geen vingers in het zout,
Maar neem het liever met een mes.
Doch houd dit voor een vaste les,
Dat gij nooit van de tafel rijst,
Voordat gij God ten volle prijst.

* * *

Den Heer te volgen is niet zwaar.
Niets hoeft ge dan een kind te zijn,
Door teedre liefde uw hart te laten
[winnen.

God meent het goed; dat dan uw vrees
[verdwijn;

Het kleinste kind kan toch de moeder
minnen.

Daarom, vrees gij nu verder geen ge-
[vaar;

Het is niet zwaar.

Een psalm, die ons tot dankbaarheid stemt, moet dikwijls door ons herlezen worden. Hoe zou onze kracht en vreugde vermeerderd worden, indien wij dankbaarder waren! Dankbaarheid wordt geboren in zulke harten, die tijd weten te vinden, zich ontvangen weldaden in de herinnering terug te roepen.

* * *

In 1501 was het zulk een goede tijd in Zeeland, dat men een half achten-deel tarwe, een vette gans, een pond boter, een stoop Franschen wijn, al te saam kocht voor zes stuivers. Waardoor bewezen wordt, hoe goedkoop men toen leefde en — hoe duur 't geld was.

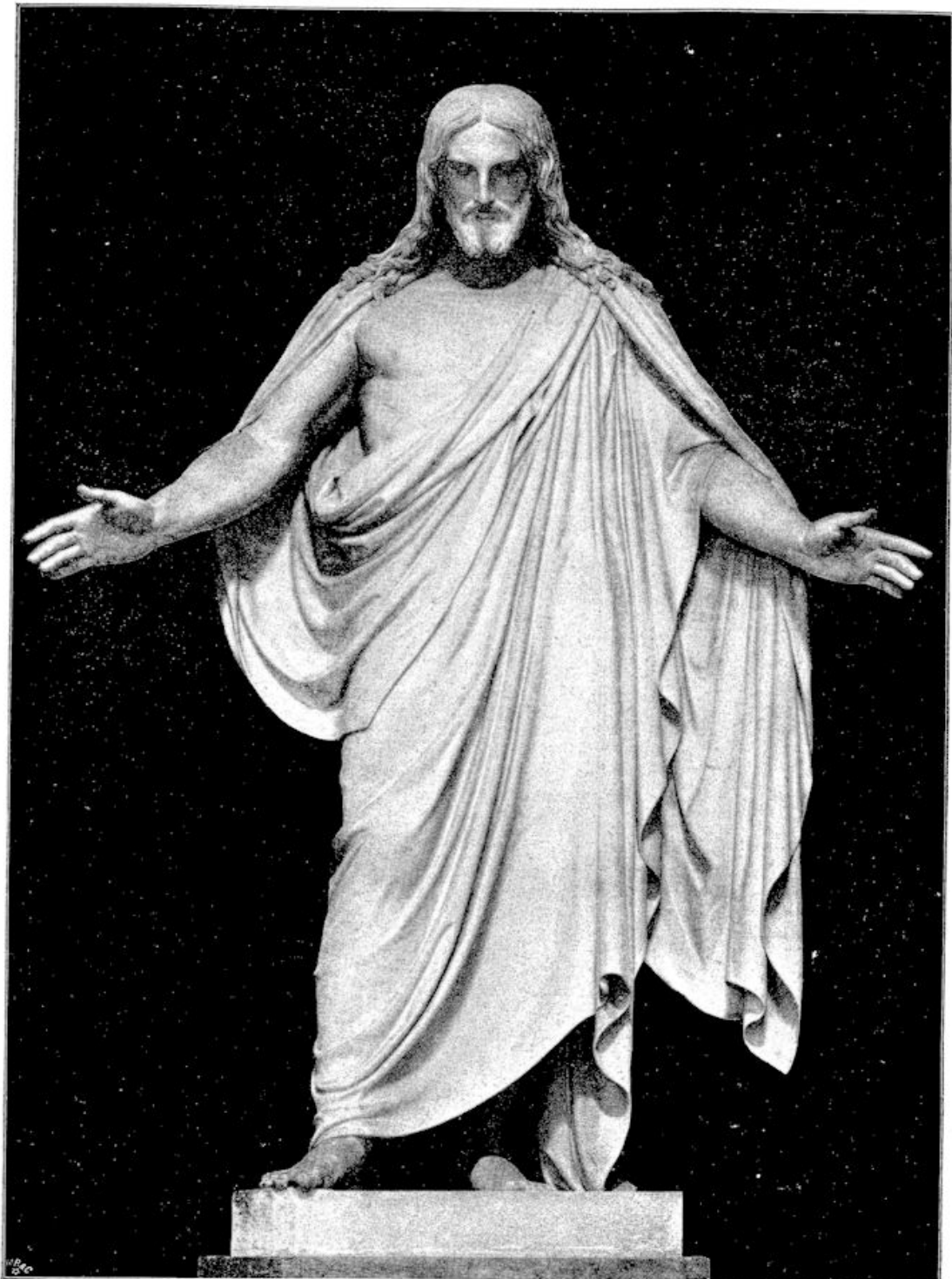
* * *

De eerste Westindische suiker werd door twee Zeeuwsche schepen van de Canarische eilanden te Vere aangevoerd. Dat was in 't jaar 1508. De schipper-kooplieden zagen geen kans de heele lading voor twee blanken te Antwerpen te verkoopen. Tegenwoordig zou dat beter gaan!

* * *

Is iemand bleek of is hij rood:
Geen mensch is zeker voor den dood.

Cats.

DE „CHRISTUS“ VAN THORWALDSEN
IN DE VROUWEKERK TE KOPENHAGEN.

KOM TOT MIJ.

Kom tot Mij, die vermoeid zijt van 't rustlooze strijden
Met den duivel, de wereld, verleiding en lust;
Ik wil u van den vijand der zielen bevrijden
En u schenken de hemelsche, zalige rust.

Kom tot Mij, die, belast met den vloek uwer zonden,
Zonder hoop, zonder troost, zonder God zijt in nood.
Ik verzoende uw schuld door de smart mijner wonden,
Ik verlos van den vloek door mijn smaadtlijken dood.

Komt, vermoeiden, belasten, tot Mij met uw zorgen,
En Ik geef u mijn vreë in uw hart, in uw huis:
Komt nog heden, waarom zoudt gij wachten tot morgen,
O, verloochen uzelf en volg Mij met uw kruis.

„Kom tot Mij”. De Christus, dien Thorwaldsen ons voorstelde, is de noodigende, niet, zooals men wel meent, de zegenende Christus.

Men leze de geschiedenis over het ontstaan van dit kunstwerk op bladz. 16.

1882

1907

Bij den Vijf-en-Twintigsten Jaargang

— van „DE VRIEND DES HUIZES”. —

U verwacht geen poëtische ontboezeming van mij en dat is maar goed ook, want in den hoofdredacteur zit geen dichter. U verwacht evenwel een enkel woord.

Ik zou haast zoo zeggen daar heeft u een zeker recht op, maar laat mij er vooral ook dadelijk bijvoegen, dat deze gelegenheid gaarne door mij wordt aangegrepen, temeer daar het toch reeds onze gewoonte was om bij de eerste aflevering van een nieuwen jaargang mee te praten.

Neen, nu zouden wij niet gaarne zwijgen. Er is zooveel te zeggen met den blik op het heden en als we dan nog terug en daarna vooruit gaan zien, het is de vraag of wij dan zelfs niet te lang aan

het woord blijven. Dus ter zake.

Met den blik op het heden geslagen, verkeeren wij in een dankbare stemming.

De Vriend des Huizes is geen piepjonge, maar reeds een oude bekende voor de leesgrage wezenvrienden. Het is geen vriend die pas kwam kijken, die bij de eerste kennismaking kolossaal meevalt en daarom nu algemeen toegejuicht wordt. — Deze „Vriend” komt thans voor de vijf en twintigste maal verklaren, dat het

hem van harte zal verheugen als het al de vrienden wél gaat en God ze ook dit jaar rijkelijk zal zegenen naar lichaam en ziel, voor huis, hart en arbeid. Ja, wij zijn

JOH. VAN 'T LINDENHOUT.

dankbaar gestemd, dankbaar omdat deze Vriend er nog is, zelfs nog in goeden doen is, waar zoovelen, die zich ook eens aandienden als Vrienden van het christelijk gezin, reeds lang met of zonder eervolle begrafenis uitstapten of (en dat is ook niet begeerlijk) een bestaan rekken, waaruit men schier aan alles kan bemerken dat het er meer dan erg mee gesteld is of treurig voor staat. Inderdaad, met een blik op het heden zijn wij dankbaar gestemd, want hoewel er in onzen tijd vele persproducten uitkomen, die met zorg worden behandeld, waaraan veel wordt besteed om ze grooten opgang te doen maken, gaat onze Vriend kalm zijn weg, maakt gedurig nieuwe kennis en brengt op het oogenblik aan duizenden groote en kleine menschen lectuur, die verstand en hart zegent. Nog eens: met een blik op het heden, zijn wij

E. GERDES. †

J. J. GOES. †

dankbaar gestemd want onze abonné's laten hunne namen over het algemeen zeer vast staan op de lijsten; zij spreken menig goed woord voor ons, hetgeen be-merkt

wordt op het Weezendorp, en de beoordeeling der pers is zoo oprecht waardeerend dat wij haar steun niet dan noode zouden missen.

En nu het verleden.

Laat ons voorop plaatsen, dat er maar heel weinig terecht gekomen is van hetgeen in de eerste aflevering aan de lezers werd toegezegd. Moeten we daar om treuren? Volstrekt niet. De oprichters van De Vriend des Huizes, tevens de eerste redactie vormende, de H.H. J. v. 't Lindenhout en E. Gerdes, hebben steeds meer gevoeld wat het christelijk huisgezin noodig had en dat hebben zij

H. J. HANA. †

opgenomen. Gerust mag gezegd worden, dat deze Vriend, zoo dikwijls hij kwam, zich rekenschap heeft gegeven waarom hij komt, wat men bij hem zocht, en wie hij kan zijn. Vandaar ook dat in 1889 het formaat veranderde en in den loop der jaren het uitwendige wel eens anders werd. En komt na den eersten jaargang de Heer E. Gerdes niet meer voor als redacteur, later treffen we nog enkele keeren zijn pennevruchten aan.

Maar waar zou ik eindigen als wij zoo voortgingen? Velen schreven in De Vriend. En er is goed werk geleverd voor De Vriend. De namen van H. B. van Lummel, J. J. Goes, C. van Koetsveld, C. S. Adama van Scheltema, J. H. Wiersma, B. v. d. Schuur, J. P.

Hasebroek, P. J. van Melle, J. C. Luiting, B. H. Korfker, J. P. G. Westhoff, J. J. L. Duyvendak, A. L. Gerritsen, C. L. Laan, P. van Wijk, P. Groote, Jac. de Liefde, W. H. Kieviet, A. Pijnacker Hordijk, J. L. F. de Liefde, A. van Valkenburg en vele anderen worden met lof door ons uitgesproken en wij huldigen ze allen namens velen, zoowel ouden als jongen, die vroeger en later onzen Vriend brachten in hun kring en toelieten in hun huis.

En dan de lectuur die onze Vriend bracht voor de jongelui. Wat 'n vreugde

als hij verschijnt in de speelkamer met z'n eenige verhalen, z'n leuke raadsels, z'n verschillende wedstrijden. Hoeveel heeft H. J. Hana jaren achtereen gedaan om door zijn rubriek de jeugd te winnen voor onzen Vriend, en wie zal het zeggen in hoevele kinderharten met zijn schrijftalent, de lust en zin voor wat goed en groot is, wat liefelijk

is en welluidt, wakker is geroepen, geleid werd.

Dat het goed gezien was, toen besloten werd deze Vriend de wereld in te zenden, heeft de uitkomst duidelijk bewezen. Trouwens, Neerbosch' stichter had een te goeden kijk op de dingen en was te zeer practicus om niet te voelen dat kwam de Vriend er in, ik bedoel in de gunst en in de recommandatie,

daardoor niet alleen een oefenschool geopend en werk verschaft werd voor de jongens, die hier opgeleid worden tot letterzetters, drukkers en boekbinders, maar tegelijk een meer of minder milde bron van inkomsten voor de kas, waaruit deze gansch zeer groote schare gevoed en verzorgd wordt.

Zien wij dus heden op het verleden, dan dient dat niet vergeten maar naar waarde geprezen te worden. Ik zal maar zeggen dat deze Vriend vriendelijk is geweest op verschillende wijzen en naar verscheidene kanten. Bracht

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA. †

Boekbinderij der Weesinrichting.

de Vriend allerwegen degelijke en christelijke lectuur aan ouderdom en jeugd, bracht hij onzen jongen typografen een veelzijdige gelegenheid om zich te bekwamen in hun vak, het is zeker niet te berekenen hoe velen door dezen Vriend erg hebben gekregen in de Weesinrichting te Neerbosch en haar gingen opnemen in het gedurig gebed en de geregelde verzorging.

Maar ook het oog op de toekomst.

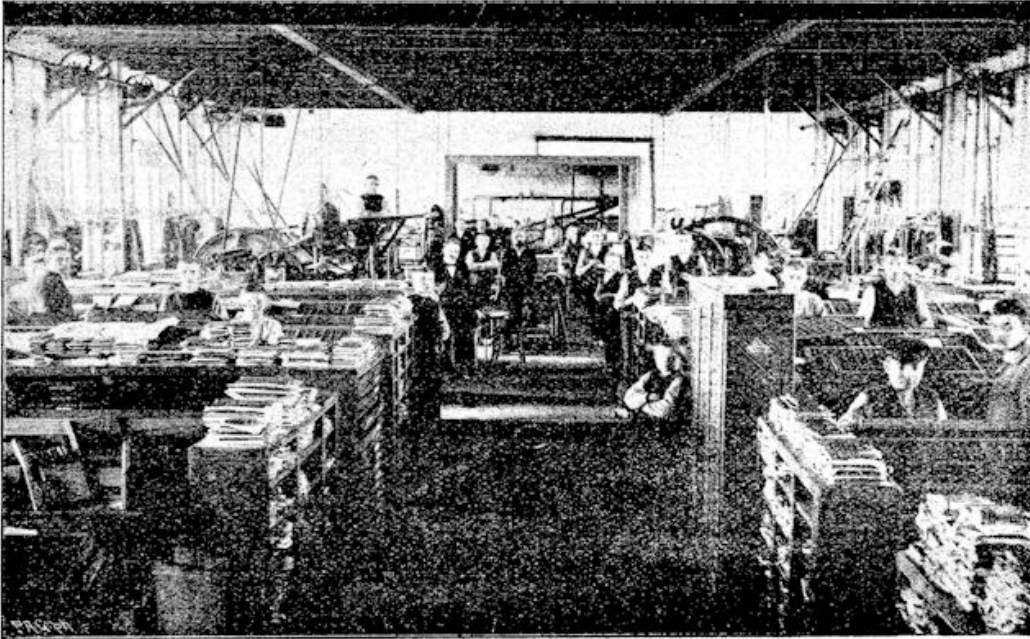
Het is goed in het verleden te blikken, maar er moet ook vooruit

gezien worden. Zal het met dezen Vriend blijven zooals het thans is?

Sinds 1893 is de oplage steeds verminderd en soms hard, zeer hard. Of wij klagen? Verre van daar? Met grooten dank herinneren we ons de krachtige medewerking ook op dit gebied ervaren. Het is nog niet zoo gering om in drie jaren er 1174 nieuwe abonné's bij te winnen en toch heeft onze Vriend dat klaar gekregen. En wat zal het worden dit jaar, met onzen feestjaargang? Wat zal de Vriend beleven in de 2de kwart-

W. BELONJE. — Chef der Binderij.

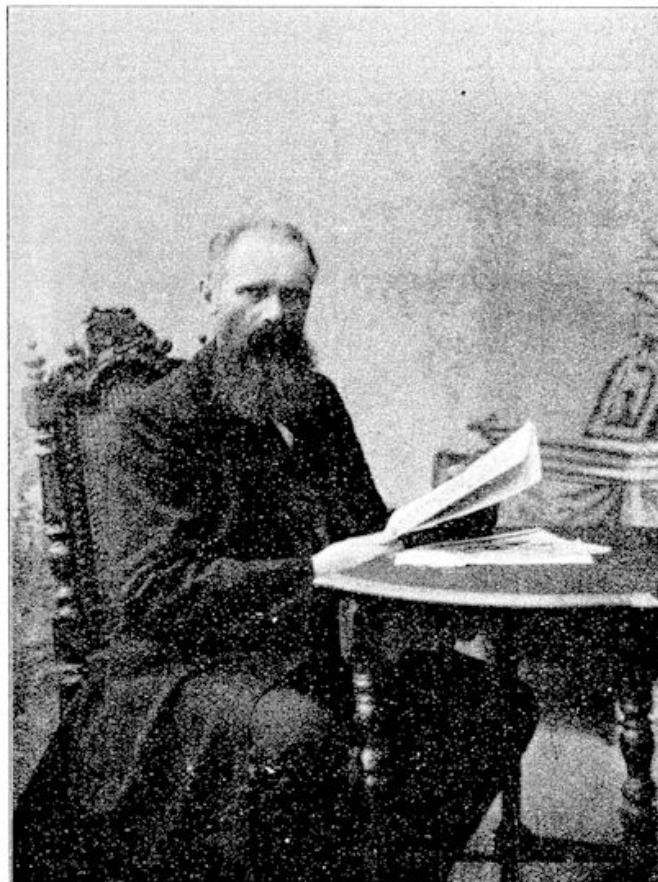
Drukkerij der Weesinrichting.

eeuw van zijn bestaan? Het zijn maar vragen, zeker. Doch u voelt wel dat die vragen op den voorgrond geschoven worden door wenschen.

Welnu, weet u wat wij wenschen bij de verschijning van den vijf-en-twintigsten jaargang van De Vriend des Huizes?

Drie dingen.

De Heer geve aan den chef van de drukkerij en dien der binderij, waar iedere aflevering van dit tijdschrift veel door de handen gaat, dat zij

S. LOUWERSE. — Chef der Drukkerij.

nog lang gespaard blijven om mannelijk en sterk met hun jongens de Vriend reisvaardig te maken.

Hij, van wien alle gaven komen schenke aan allen, die het belang van dezen Vriend op het oog hebben en er voor werken, dit te doen met blijvende toewijding.

En eindelijk worde door ons allen ook dit jaar ervaren, dat Hij die gekend wil zijn in al onze wegen, onze paden recht maakt.

J. SCHRIJVER.

ENGBERT VAN MANNHEIM.

Verhaal uit de laatste levensdagen van Graaf Willem II van Holland.

DOOR

H. ALKEMA.

HOOFDSTUK I.

WAARIN IETS OVER WILLEM II VAN
HOLLAND VOORKOMT.

Het Hollandsche huis, dat uit den Hoogen Adel of Heerenstand van het Rijk gesproten was, regeerde op grond van oude schenkingen, door den soevereinen Opperheer van het Keizerrijk verleend, reeds langer dan drie honderd jaren onafgebroken over sommige gouwen, die zich uitstrekten tusschen Alkmaar en den Maasstroom. Dit huis had zijn macht en zijn invloed echter in den loop der tijden weten uit te breiden ver buiten de grenzen van het gewest, waarmede het oorspronkelijk beleend was. Niet alleen toch had het Zeeland, en bijwijlen ook West-Friesland onder zijn sceppter weten te doen bukken, maar ook had het, door huwelijken en aankoop, zijn staatkundigen invloed weten uit te breiden, en zijn bezittingen met vruchtbare landouwen en schoone heerlijkheden weten te vermeerderen.

't Was evenwel eerst onder de regering van Willem II, dat de grootheid van het eerste gravenhuis voor goed scheen bevestigd te zullen worden. Immers aan den titel: Graaf van Holland, werd door dezen jongeling een onver-

doofbaren luister bijgezet, wyl hij hem vereenigde met dien van Koning over het Heilige Roomsche Rijk.

Scheen ook de koningskroon, naar het oordeel van vele welgezinden, in den beginne een al te zware last voor den jeugdigen Graaf, en een al te groote eer voor 't Hollandsche huis, weldra bleek dat zij, die hoogmoedig hadden gesproken, van den Koning zonder kroon beschaamd zouden worden. Deze koning toch, gesteund door de geestelijke en wereldlijke macht van een krachtigen paus, wist zich van den beginne af te doen gelden. Van nature bedeed met een rijk verstand, en in hooge mate begiftigd met de ridderdeugden, welke een vorst in die tijden onontbeerlijk waren, had Willem II, met inspanning van al zijn jonge krachten, en door gebruik te maken van al de middelen, die de rijke bronnen van zijn graafschap en de glans van zijn nieuwen titel hem ten dienste stelden, zich in weinige jaren een niet onbelangrijken aanhang in het Rijk weten te verwerven.

In 1247, den derden van Wijnmaand, was hij op het slot te Woeringen, bij Keulen gelegen, door de machtige voorspraak van Innocentius IV tot Roomsch-Koning verheven.

Reeds een jaar later deed hij, als aanvoerder van een kruisleger van 200.000 man, zijn intocht in Aken, in welke stad hij gekroond moest worden, zou zijn koningschap ten minste iets meer dan een schijn van wettigheid hebben. En hij was er gekroond, niet-tegenstaande de aartsvijanden van den Paus, Keizer Frederik II en diens zoon Koenraad, het uiterste beproefd hadden om de stad te behouden.

Nu eens door het verleen van voorrechten, dan weer door de macht van geweld of bedreiging, altijd door een ridderlijk en menschkundig gedrag, wist Willem den eenen Duitschen Vorst na den anderen aan zijn zijde te brengen. Koenraad werd verslagen, en trachtte wel, na den dood van zijn vader, diens invloed te verwerven, en zich te handhaven, maar hij verloor hoe langer hoe meer terrein, terwijl Willems macht in 't Zuiden gedurig aanwies. Door zijn huwelijk met Elisabeth, dochter van Otto I, den Hertog van Brunswijk en Luneburg, die aan de machtigste vorsten van 't Rijk verwant was, waren hem onder meer ook de hertog van Saksen en de markgraaf van Brandenburg toegevallen.

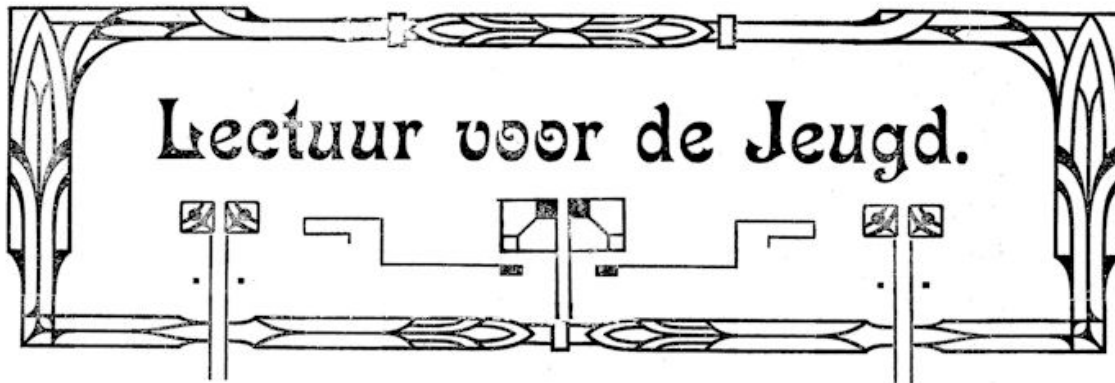
Bij gelegenheid van het sluiten van dit huwelijk had een donkere wolk de gelukszon van den jeugdigen vorst een oogenblik verduisterd. Het werd voltrokken in den burcht van Hendrik den Leeuw te Brunswijk. Na afloop van de feesten hadden Willem en zijn vrouw zich te middernacht nauwelijks ter ruste begeven, of er ontstond vlak in de nabijheid van de bruidskamer brand. Half gekleed ontkwamen de Vorst en zijn jeugdige gade ternauwernood aan den vuurdood. Ze hadden hun behoud alleen te danken aan de omstandigheid, dat Elisabeth met al de geheime gangen en kelders van het slot bekend was. Booze tongen laster-

den, dat het vuur door een van Willems vele vijanden was aangestoken, maar een nauwkeurig onderzoek bracht geen schuldige aan 't licht, en de edele vorst was de laatste om zulk een gruwelijke verdenking in zijn hart te bewaren.

De macht van den dapperen jongen man groeide alzo snel en zeker. Wel stierf, na eenige jaren, zijn trouwe vriend en machtige beschermer, Paus Innocentius IV, maar dat kon Willem toen niet meer deren. Hij had zich een goeden naam verworven, en met een aangeboren tact de Ridders, Edelen en Vorsten, die hem éénmaal trouw gezworen hadden, ook blijvend aan zich weten te verbinden. Zijn zetel stond dus nu wel zoo vast, dat hij den steun van een Kerkvoogd niet meer bepaald noodig had. Daarbij kwam, dat Willem een overtuigd Katholiek en belijder van de pauselijke opperhoogheid was. Hij kon dus ook bij den voortduur billijkerwijze den steun van den nieuwen Paus verwachten, ook al werd deze niet gekozen uit den kring van Innocent.

Zoo stonden de zaken, toen Willem II in 1255, op een voorspoedigen tocht door het Rijk, plotseling bericht ontving, dat zijn tegenwoordigheid in Holland zoo niet vereischt, dan toch in elk geval gewenscht was. Want wat was er geschied.

De West-Friezen, gesteund door vele hoofden van het overige Friesland, dat in welvaart en rijkdom Holland evenaarde, hadden zich verstout een inval in Kennemerland te doen, en dreigden door te dringen tot in 't hart van Willems graafschap. Behalve dat de koning nu, evenals vele andere Hollandsche graven vóór hem, uitging van den stelregel dat het eigen gewest niet mocht lijden door zijn bemoeiingen buitenslands, was er nog een andere

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg en slot van blz. 697).

HOOFDSTUK XVII.

Eens op een avond, — 't was nog in diezelfde maand Maart — terwijl Mr. Herman zich haastig naar huis spoedde, hield hem een vreemdeling aan. Op 't eerste oog was de man een varensgezel, althans hij was in schipperskleeren gestoken. Maar z'n heele houding, z'n manier van spreken en z'n gang verrieden oogenblikkelijk dat hij niet was waarvoor hij door wilde gaan. Hij vroeg onzen Ossenkooper den weg naar een taveerne, die toevallig genoeg vlak in de buurt van Van Bombergens woning lag.

Alvorens te antwoorden keek de Ossenkooper hem doordringend aan en daarop zei hij:

„Ik zal u zelf even naar den heer Van Bombergen brengen jonker.”

De ander verschrok zichtbaar, maar voor verraad vreezend, herstelde hij zich spoedig en probeerende onverschillig te doen, vroeg hij tamelijk ruw:

„Man, ben je dronken — of gek.”

„'t Een noch het ander, jonker,” her-
nam De Ruyter met een fijn lachje,

xxv

„men noemt mij gewoonlijk Mr. Herman de Ruyter, de Ossenkooper.” En meteen haalde hij van onder z'n wambuis een kleine geuzenpenning te voorschijn, welke hij den verbluften edelman ter geruststelling voorhield.

„Te deksel, sinjeur,” antwoordde de vreemdeling, nu ook lachend, „ge hebt scherpe oogen. En ik dacht nog al me zoo goed vermomd te hebben, en ik liep daar straks met zoo rustigen stap toen ik even voor 't sluiten de poort binnenkwam. Nu, in ieder geval, ik ben in goede handen gevallen.”

En met De Ruyter opstappende in de richting van Van Bombergens woning vervolgde hij: „'t schijnt er hier maar tamelijk slecht voor te staan.”

„Stil, stil, jonker,” fluisterde De Ruyter, „hoe slechter het er voor staat, hoe minder Jan en alleman er mede te maken heeft. Maar gij, komt gij ons geen bericht van spoedige hulp brengen?”

Ontkennend schudde de ander het hoofd en nu z'n stem zelf tot fluisteren dwingend zei hij:

„'t Word al donkerder voor ons arme

48

land, vriend. Niemand die jullie helpen kan of wil. De schrik is allen om het hart geslagen. Vele edelen hebben zich na de woeste beeldstormerij van de zaak der nieuwe religie afgekeerd."

"Daar hebben die van de nieuwe religie toch niets mee van doen gehad," meende De Ruyter.

"Dat weet ik ook wel," was het wederwoord, "maar wie in benauwdheid zat, omdat hij zich in een onvoorzichtig oogenblik bij het Verbond aangesloten had, vond daarin toch schoone gelegenheid zich te onttrekken."

"Lafaards," mompelde Ossenkooper.

"Luister verder," hernam de ander. "Er is meer. Koning Philips is woedend op ons allen. *Wij* hebben natuurlijk de Beeldstormerij aangestookt. De Roomschen hebben het niet belet. Dus moeten we allen gestraft worden. *De hertog van Alva komt om ons te tuchtigen.*"

Zelfs De Ruyter verbleekte, zoo zeer was heel Nederland onder den schrik van dien naam.

"En Oranje en Brederode?" vroeg hij aarzelend.

"Van den laatste kom ik juist, uit Vianen, waar hij zich versterkt heeft gelijk gij weet. En — ik kan het u ook wel zeggen — hij kan geen man missen en denkt er hard over het land te ruimen eer die Spaansche bloedhond hier is. Wat Oranje betreft: die vertrekt naar Duitschland, waar hij meer voor Nederland meent te kunnen doen, dan wanneer hij blijft. Alleen Egmond wil Alva afwachten — om z'n hoofd te verliezen, — de dwaas."

De Ruyter had nauwelijks lust meer iets naders te vragen. Toch kwam na eenige oogenblikken over z'n lippen: "En wij dan? Hier in Den Bosch?"

"Brederode's raad aan Bombergen luidt, dat hij eveneens zoo spoedig mogelijk make buiten 't land te zijn, en gijlieden deedt wellicht verstandig,

binnen Den Bosch ook niet op Alva's barmhartigheden te blijven wachten."

Ze waren aan Bombergens woning genaderd. Toen hun de deur geopend was, nam de Ossenkooper haastig afscheid van den vermomden jonker, terwijl hij dezen verzocht den heer van Bombergen te willen melden, dat hij morgenochtend zou weerkeeren.

't Was toch een gewichtige avond voor onzen Ossenkooper. Ten zijnen huize kwam nog eens het Consistorie te zamen, om over den toestand te spreken zeer zeker ook. Maar nog andere, niet minder gewichtige dingen waren er op handen.

Doch laat ons zelf even met De Ruyter mede loopen en zien wat er gaande is.

Reeds vinden we in het bekende huis alle leden van het Consistorie vereenigd. Ook moeder Mariken wacht er op de komst van haar man, dien ze weer terug heeft gevonden in de laatste weken — toen Job zoo naar was. En waar de jongen nu is? Hij slaapt reeds, want vroeg naar bed en veel rusten is voorloopig nog het parool.

Maar vergeet oock niet op te merken, dat zich nóg een onzer bekenden hier bevindt, al houdt hij zich bescheidenlijk op den achtergrond. Juist: 't is Gerard, eens de knecht van Brimeu; en nu — ziet gij wel, hoe een stille glimlach op Mariken's gelaat ligt? — nu een dienstknecht van Jezus Christus. Want niet te vergeefs is de eenmaal verstootene, voor de tweede maal in De Ruyters woning geweest. Hij heeft er, èn door zijn eigen ziekbed èn door Jobs krankheid èn door het voorbeeld van vrouwe De Ruyter vooral, de toevlucht leeren nemen tot dien Heiland, die geen striemen sloeg, maar striemen droeg.

Op de vergadering van dezen avond, zal hij voor 't verzameld Consistorie —

ook dominee Van Driest is aanwezig, merkt ge wel? — belijdenis doen van de hope, die in hem is, en tot lidmaat van de Kerke Christi worden aangenomen.

Verbaast het u nu nog, dat hij wat bleek ziet? Bedenk, het is een ernstige stap, niet het minst in deze dagen, nu er dood of leven mee gemoeid is een kind van God te zijn.

Als deze plechtigheid is afgelopen, wanneer de waardige prediker in vurig gebed dezen nieuwen broeder aan den Heere heeft opgedragen, als er gedankt is voor het behoud van De Ruyters eenig kind, en de nooden van heel de verdrukte kudde op Gods vaderhart zijn neergelegd, dan treedt Mr. Herman op Gerard toe en hem de gulle hand toestekend, zegt hij: „Wees nu welkom, als trouw bondgenoot.”

En „ja” is 't antwoord, „laat mij mee strijden en mee lijden met de verdrukten, niet meer uit haat, maar omdat wij Gode meer moeten gehoorzamen, dan de menschen.”

Ook was er blijdschap in den hemel, omdat er een zondaar bekeerd was.

Maar hier beneden, maar in des Ossenkoopers woning, werd de vreugde getemperd door veel zorg.

Mr. Herman verhaalde hoe hij den jonker van Batenburg ontmoet had, in schipperskleederen, als afgevaardigde van Brederode. Hulp was er niet meer te wachten. Alleen te blijven strijden tegen Alva's tienduizenden, het zou dwaasheid zijn voor de handvol Bosscher geuzen.

„Maar laat Oranje z'n aangevangen werk binnen Den Bosch nu in den steek?” vroeg een der broederen in z'n onnoozelheid.

Toen vloog een donkere blos van schaamte op Mr. Hermans manlijk gelaat. Daarop zei hij: „Broeders ik heb een bekentenis te doen. Ik ben

noch naar den Prins te Brussel, noch naar het Consistorie te Antwerpen geweest, toen Brimeu de stad begon te bedreigen. Ik vreesde, dat de reis te ver en de hulp toch niet te verkrijgen zou zijn. Daarom begaf ik mij naar Vianen, naar den heer van Brederode, met verzoek om een goed kapitein. Gij weet wien hij medegaf. 't Was de heer Van Bombergen. Ik was daar zeer blij mede, want reeds aanstonds heb ik gevoeld, dat Van Bombergen de man was, die ons helpen kon. Hij heeft ook geholpen.

Doch onderweg reeds bedachten wij, dat de regeering hem het bevelheerschap zou weigeren, indien hij van niemand opdracht bekomen had. Daarom beriepen we ons op Oranje, Hoogstraten en Brederode in de hoop, dat die onzen toestand begrijpen en binnen drie dagen wel een schriftelijke opdracht zenden zouden. Dat deden ze niet. Begrijpt ge nu waarom Bombergen nimmer z'n lastbrief liet zien. Ik erken, deze leugen was niet goed, al meenden wij er het goede uit te doen voortkomen. Ik heb er genoeg onder geleden. Langen tijd meende ik, dat daàrom onze zaak moest mislukken. Maar ik heb begrepen, dat God om de leugen van één mensch, den loop van een rechtvaardige zaak niet zou belemmeren. 't Is klaarblijkelijk Zijn tijd nog niet. Brederodes raad en Oranjes voorbeeld zijn verstandig; wij moeten wijken voor een poos. Eens zal het zonlicht der vrijheid toch lichten over dit land. Eens zullen wij of onze kinderen hier God kunnen dienen naar den eisch van Zijn woord. En zoo *wij* 't niet beleven, dan nog kunnen wij moedig sterven met de gedachte, dat ons kroost dankbaar aan ons zal terug denken en God zal danken, die hulpe gaf, ondanks onze fouten.”

Toen De Ruijter zweeg, was er niemand die hem een verwijt deed.

Gevoelden ze, dat hij veel had geleden om z'n leugen? Ja, ze gevoelden meer. Hij was het, ondanks z'n fout, die voor Den Bosch gedaan had, wat er gedaan was, die heel Nederland had laten zien, al was het slechts voor eene spanne tijds van acht weken, dat een stad kon vrij zijn en gelukkig; hij, met Van Bombergen: de edele Edelman en de edele Ossenkooper.

* * *

't Werd gauw genoeg bekend in Den Bosch, dat Van Bombergen moest gaan vertrekken. Of de Roomsgezinden, of de heer van Merode en de Kanselier juichten!

Maar nog was de macht van die der nieuwe religie groot binnen Den Bosch. Zou Van Bombergen dan zòò vertrekken, schandelijk verjaagd? Dat gedoogde geen Geus, dat gedoogde Mr. Herman allermint.

In grooten getale voor en in 't Stadhuis samengestroomd, *eischten* de mannen van de nieuwe religie nog eens: den Bevelhebber zou een getuigschrift uitgereikt worden, en een schitterend, dat hij Den Bosch als edelman, moedig en trouw tegen een vijand verdedigd had. Hij kreeg z'n getuigschrift.

Maar er moest meer komen. De stad die zoolang verraders als de Kanselier en de heer van Merode den kost had gegeven kon ook den Bevelhebber betalen. Men betaalde zijn gansche vertering en een geschenk van drie honderd gulden daarboven.

En toen doch neen, kom mee, kom mee! Met eigen oogen willen we zien.

't Is Vrijdag, de 11^e April 1567, een sombere, regenachtige lentedag. Geen zon is zichtbaar, al moet het

reeds over twaalfen zijn. En de gezichten der menschen zijn bedroefd als het gelaat des hemels. Meest alle zijn 't Geuzen, die de glibberige straten bevolken en wij gaan met hen, ginds naar de Hinthamerpoort. Wacht nu een weinig, maar niet lang.

Zie, ginds nadert reeds een kleine optocht. Twee wagens schommelen langzaam, langzaam hier op aan. Wat zijn ze vol gepakt, vol vrouwen met kinderen en daarnaast loopen mannen, al lieden van de nieuwe religie. Zie, daar zit vrouwe De Ruyter en naast haar zit Job, beide bleek en met bekreten gelaat. Doch Mr. Herman is er niet. Wel ontwaar ik daar baas Merleyn met z'n nog niet geheel herstelde handen. En dat is Mr. Jochems vast. Hij praat en pocht niet meer. Alleen Lieven probeert al voortgaande naast den tweeden wagen z'n vriendje wat op te monteren. Tevergeefs.

Nu volgt een gansche stoet van haakbusschutters wel zestig of zeventig. Doch die zullen slechts tot enkele mijlen buiten de stad den optocht vergezellen, als eerewacht voor dien edelman te paard. Ge hebt het geraden: 't is Van Bombergen. Zie hij weent. En op dat gezicht, vloeien vele tranen. De honderden die bij de poort staan toe te zien voelen nu eerst goed, dat zij *hem* lief hadden, dat *hij* van hen hield

Vaarwel, edele edelman! God spare uw sterken arm en goed zwaard nog lang voor de zaak van Gods kinderen! En ondanks uwe fouten, wij zullen u niet vergeten!

En aan zijn zijde rijdt een ander nog, zwijgend met gebogen hoofd. 't Is Mr. Herman, die hem acht weken tevoren binnen Den Bosch heeft gebracht, die de stad nu zelf moet verlaten; voor immer; met achterlating van bijna al z'n wereldsch goed, om rond te zwerven

in den vreemde, om straks, twee jaar later, nog eens een stoutmoedige daad te verrichten; nu wezenlijk in opdracht van den Prins, om de Oranjevlag te planten, de vrijheidsvlag, op den toren van Loevesteijn, en daar te sterven een glorievollen dood, gelukkig eer Alva hem in handen krijgt.

Moeder Mariken weet van dát leed nog niet.

Goddank! En Job zal nog eens genieten van de toch verkregen vrijheid en zich met trots en dankbaarheid herinneren dat het *zijn* vader was

DE OSSENKOOPER VAN 's HERTOGENBOSCH.

Tweeërlei Kerstfeest.

(Vervolg en slot van blz. 702).

't Was nu Woensdag. Nòg twee dagen en 't zou Kerstfeest zijn. Dat wil voor alle menschen heel wat zeggen. Voor de meeste kinderen wat plezierigs. Voor Johannesje beteekende het: veel krijgen, veel lekkers en moois — en nog meer willen hebben en ontevreden en dubbel vervelend zijn; voor Mineke en Angenietje en kleine Zus beteekende het weer heel wat anders. Wat dan? Ze konden het nog niet zeggen, want Moe kon zoo echt geheimzinnig zijn tegen dien gewichtigen tijd. Maar altijd was er toch nog wel een verrassing geweest. Wat was het al niet heerlijk om midden tusschen al het werk, daar zoo stilletjes over te zitten denken, wát het zijn zou: gepofte appelen, of gebraden kastanjes, misschien zelfs wel een koek in den pot met krenten, succade en snippers en met een korst zoo fijn gebakken, zoo hard en toch zoo bros, dat zelfs tante Chloe uit de Negerhut niets aan te merken zou gehad hebben.

Doch dat waren allemaal gissingen, meer niet. 't Kon ook heel goed wezen, dat Moe 't er niet af dorst te nemen dit keer. Ook al goed. Feestvreugde zou er toch zijn: drie Zondagen achter elkander, samen naar de kerk, waar 't

zoo echt rustig-gezellig en toch plechtig was met de avondbeurt. Zus, die nog wel eens moeite had om iets te onthouden van 't geen de Dominee zei, liet zich wel honderd malen vertellen in deze dagen, dat ze 't met Kerst-avond ook wel begrijpen zou. De Kerst-geschiedenis, dat was zoo makkelijk en eenvoudig, dat 't zelfs voor een heel klein meisje van vijf jaar, niet te moeilijk was, meende Angenietje. Doch Mineke hield stijf en strak vol dat niemand dan toch zóó vertellen kon als moeder, wat zeker ook wel waar was.

In ieder geval en op allerlei wijze: 't was heerlijk, dat Kerstfeest op handen was

„Jawel, jawel,” dacht Moeder, „maar drie dagen Zondag is ook drie dagen zonder verdiensten. Nu, dan moest er maar harder gewerkt worden vóór dien tijd, ook moest de japon voor Mevrouw Van Losser nog af. Zoo werd er dien Woensdag verder niet meer aan sneeuwballen gedacht en gepiekt en gepiekt, tot de handen en de oogen er zeer van deden.

Of 't klaar kwam? Wel neen. Donderdagmorgen ging 't weer van voren af aan.

De meisjes zaten nog al stil en schenen